

Ataskaita dėl smurto Lietuvos kalėjimuose: priežastys, atsakas ir prevencija

2025 m. gruodžio 30 d.

Vilnius

Turinys

I. Nacionalinė kankinimų prevencija ir bendra informacija apie atliktus patikrinimus	3
II. Esminiai pastebėjimai, išvados.....	6
III. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės ir kita su patikrinimais susijusi informacija	14
1. Smurto mastas kalėjimuose.....	14
2. Smurto paplitimo kalėjimuose prielaidos.....	16
2.1. Dėl kalėjimų infrastruktūros ir kalinimo sąlygų	16
2.2. Dėl kalėjimų personalo sudėties ir pareigūnams tenkančio darbo krūvio	23
2.3. Dėl narkotinių medžiagų ir jų vartojimo paplitimo	25
2.4. Dėl kriminalinės subkultūros apraiškų	31
2.5. Dėl nuteistųjų darbo, mokymosi ir kitų resocializacijos priemonių užtikrinimo	38
3. Pranešimų apie galimą smurto atvejį teikimas ir reagavimas į juos	46
3.1. Dėl galimybės nuteistiesiems teikti pranešimus, skundus	46
3.2. Dėl pareigūnų ir kitų darbuotojų pranešimų apie galimus smurto atvejus teikimo	49
3.3. Dėl sužalojimų fiksavimo ir statistinių duomenų sisteminimo	51
3.4. Dėl reagavimo į galimo smurto atvejus	55
4. Pagalbos organizavimas ir teikimas nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems	57
4.1. Dėl medicinos pagalbos nuo fizinio smurto nukentėjusiems nuteistiesiems	57
4.2. Dėl psichologinės pagalbos nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems	62
5. Smurto prevencijos organizavimas ir vykdymas	70
5.1. Dėl pažeidžiamų nuteistųjų grupių apsaugos	70
5.2. Dėl smurto prevencijos organizavimo	80
5.3. Dėl kalėjimų personalo kompetencijų ugdymo	86
IV. Rekomendacijos	88

I. Nacionalinė kankinimų prevencija ir bendra informacija apie atliktus patikrinimus

Pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 2 straipsnio 1 dalį prie šios konvencijos prisijungusios valstybės yra įsipareigojusios imtis veiksmingų įstatymų leidybos, administracinių, teisminių arba kitų priemonių, kad būtų užkirstas kelias kankinimo veiksmams bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje. Pagal šios konvencijos 16 straipsnio 1 dalį, valstybės įsipareigoja bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje užkirsti kelią ir kitoms žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo veikoms, kurios neprilygsta kankinimui, kai tokias veikas padaro valdžios pareigūnas ar kitas oficialias pareigas einantis asmuo arba kai jos padaromos jam kurstant arba sutinkant ar jo tyliu pritarimu.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 3 straipsnio 3 punktu, 19¹ straipsnio 1 ir 2 dalimis, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai įgalioti tikrinti, kaip užtikrinamos laisvės apribojimo vietose esančių asmenų žmogaus teisės ir laisvės vykdant nacionalinės kankinimų prevencijos laisvės apribojimo vietose funkcijas pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą. Pagal Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 3 dalį, laisvės apribojimo vieta yra bet kuri Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausanti ar jos kontroliuojama vieta, kurioje asmenų laisvė yra arba gali būti apribota, vadovaujantis valdžios įstaigos sprendimu ar jai paraginus arba su jos pritarimu ar sutikimu, įskaitant Lietuvos kalėjimų tarnybos (toliau – ir LKT) kalėjimus.

Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 9 punktu, Seimo kontrolieriai turi teisę pavesti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos valstybės tarnautojams ir kitiems darbuotojams gauti visą informaciją apie elgesį su asmenimis, kurių laisvė apribota, apie jų laikymo sąlygas, taip pat apie tokių asmenų skaičių, apie laisvės apribojimo vietų skaičių ir jų buvimo vietą, nuolat tikrinti, kaip laisvės apribojimo vietose elgiamasi su asmenimis, kurių laisvė apribota, patekti į visas laisvės apribojimo vietas ir visas jose esančias patalpas, susipažinti su jų įrengimu ir infrastruktūra, apklausti be liudininkų asmenis, kurių laisvė apribota, taip

pat bet kokius kitus asmenis, kurie galėtų suteikti reikiamos informacijos. Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 6 punkte numatyta, kad, vykdydami nacionalinę kankinimo prevenciją, Seimo kontrolieriai turi teisę patikrinimus laisvės apribojimo vietose atlikti kartu su pasirinktais ekspertais.

Pagal Nacionalinės kankinimų prevencijos vykdymo laisvės apribojimo vietose tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos vadovo 2022 m. rugpjūčio 31 d. įsakymu Nr. 1V-47 „Dėl Nacionalinės kankinimų prevencijos vykdymo laisvės apribojimo vietose tvarkos aprašo patvirtinimo“, 3 punktą, nacionalinės kankinimų prevencijos tikslas – nustatyti galimas kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo priežastis, rizikas ir požymius laisvės apribojimo vietose, gerinti elgesį su asmenimis, kurių laisvė yra apribota, šių asmenų laikymo sąlygas, taip pat užkirsti kelią kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ar baudimui. Viena iš šio tvarkos aprašo 7 punkte numatytų patikrinimų laisvės apribojimo vietose rūšių – teminis patikrinimas, kuris vykdomas Seimo kontrolierių įstaigoje gautos ar kitos informacijos apie galimus žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus laisvės apribojimo vietose pagrindu. Teminių patikrinimų metu vertinama, kaip yra užtikrinama konkreti žmogaus teisė ar laisvė arba kaip yra užtikrinamos konkrečios asmenų grupės teisės ir laisvės atitinkamoje laisvės apribojimo vietoje.

Europos Komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurių, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą (toliau – CPT) ataskaitoje¹ po Lietuvoje 2024 m. vasario 12–22 d. atlikto vizito išreiškė didelį susirūpinimą dėl saugumo padėties lankytuose Lietuvos kalėjimuose (Alytaus kalėjime, Marijampolės kalėjime, Pravieniškių 2-jame kalėjime ir Vilniaus kalėjime) atkreipdamas dėmesį į su smurto incidentais susijusių aplinkybių fiksavimo ir tyrimo svarbą ir į tebevyraujančias nuteistųjų patiriamo smurto priežastis – neteisėtą narkotikų paplitimą, kriminalinės subkultūros² apraiškas, pareigūnų trūkumą ir bendrabučio tipo patalpas, kuriose yra laikomi nuteistieji.

Siekdama vykdyti kankinimų prevencijos funkcijas ir išsiaiškinti, kaip LKT kalėjimuose yra užtikrinama smurto prevencija, pranešimų apie galimai patirtą smurtą teikimo ir jų tyrimo procesas ir pagalbos nuo smurto nukentėjusiems asmenims organizavimas bei su kokiais iššūkiais

---

¹ [Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania](#) carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024 [CPT/Inf (2024) 25].

² Toliau šioje ataskaitoje nuteistųjų kriminalinė subkultūra taip pat įvardinama kaip neformali nuteistųjų subkultūra, neformalios kalėjimų taisyklės, kastų sistema.

susiduriama siekiant mažinti smurto kalėjimuose apraiškas, Seimo kontrolierių įstaigos vadovė Seimo kontrolierė Erika Leonaitė 2025 m. birželio 23 d. įsakymais Nr. 11P(e)18, Nr. 11P(e)19 ir Nr. 11P(e)20 pavedė Žmogaus teisių biuro vedėjai Aurelijai Baltikauskaitei, Žmogaus teisių biuro vyresniajai patarėjai Faustai Viktorijai Osičnaitėi, Žmogaus teisių biuro patarėjams Godai Jurevičiūtei ir Sergej Stoma bei Žmogaus teisių biuro vyriausiajai specialistei Gretai Bylaitei 2025 m. liepos 3, 4 ir 7 d. atlikti patikrinimus Lietuvos kalėjimų tarnybos Alytaus kalėjime, Marijampolės kalėjime ir Vilniaus kalėjime, o 2025 m. liepos 11 d. įsakymu Nr. 11P(e)23-2025 m. liepos 14 d. atlikti papildomą patikrinimą Vilniaus kalėjime. Atliekant patikrinimus taip pat buvo pasitelktas bausmių vykdymo srities ekspertas teisininkas Karolis Liutkevičius pagal Seimo kontrolierių įstaigos su juo sudarytą paslaugų teikimo sutartį.

Patikrinimų metu vertinti ir šioje ataskaitoje aptariami klausimai, susiję su smurto tikrintuose kalėjimuose apraiškomis ir galimomis jas lemiančiomis priežastimis, pranešimų apie patirtą smurtą teikimu ir jų tyrimu, pagalbos nuo smurto nukentėjusiems asmenims organizavimu, smurto kalėjimuose prevencijos vykdymu.

Atliekant patikrinimus bendrauta su lankyčių kalėjimų administracijos atstovais, juose dirbančiais pareigūnais, asmens sveikatos priežiūros specialistais, psichologais, kitais darbuotojais ir nuteistaisiais. Taip pat analizuoti patikrinimų metu pateikti ir vėliau gauti dokumentai, kiti surinkti duomenys.

II. Esminiai pastebėjimai, išvados

Apibendrinusi patikrinimų metu surinktus duomenis, susijusius su Alytaus kalėjime, Marijampolės kalėjime ir Vilniaus kalėjime laikomų nuteistųjų žmogaus teisių padėtimi, Seimo kontrolierė Erika Leonaitė nustatė šias aplinkybes:

1. Dėl kalėjimų infrastruktūros, kalinimo sąlygų, nuteistųjų darbo, mokymosi ir kitų resocializacijos priemonių užtikrinimo:

- bendrabučio tipo patalpos (iki 24 asmenų), vadinamosios „sekcijos“, neužtikrina minimalaus privatumo ir sudaro prielaidas konfliktams, smurtui bei kriminalinės subkultūros įsigalėjimui;
- nustatyti atvejai, kai kamerose³ vienam asmeniui tenkantis plotas nesiekė net nacionaliniuose teisės aktuose nustatyto minimalaus reikalaujamo ploto – 3,6 m², o nacionaliniai standartai patys savaime neatitinka CPT rekomenduojamo minimalaus 4 m² dydžio;
- kai kuriose bendrabučio tipo patalpų koridoriuose nebuvo vaizdo stebėjimo kamerų, pasitaikė situacijos, kai dėl pareigūnų trūkumo būriuose faktiškai nebuvo ir pareigūnų, todėl smurto apraiškos gali likti nepastebėtos ir neįvertintos;
- buitinės ir higienos problemos (parazitų paplitimas) didina įtampą tarp nuteistųjų ir prisideda prie nesaugios, žmogaus orumą menkinančios aplinkos formavimosi;
- visuose tikrintuose kalėjimuose nebuvo sudarytos galimybės darbine veikla užsiimti visiems to pageidaujantiems nuteistiesiems – darbine ir individualia veikla užsiimantys asmenys sudarė mažiau nei pusę nuteistųjų;
- nuteistiesiems siūlomos užimtumo veiklos tikrintuose kalėjimuose rodo sistemškumo trūkumą: užimtumo galimybės varijuoja, priklausomai nuo įstaigos, kurioje nuteistieji at-

---

³ Šioje ataskaitoje terminai „kamera“, „kamerinis tipas“, „kamerinio tipo patalpos“ naudojami kaip bendriniai, apibūdinantys apgyvendinimo modelį, kai nuteistieji gyvena kameroje po vieną ar kelis asmenis, o kalbant apie nuteistųjų apgyvendinimo režimą patalpose, kuriose nuteistieji laikomi nuolat užrakinti, vartojamas terminas „rakinamos kameros“.

lieka laisvės atėmimo bausmę, juose dirbančių užimtumo specialistų išmonės ir atvykstančių savanorių.

2. Dėl kalėjimų personalo sudėties ir pareigūnams tenkančio darbo krūvio:

- pareigūnų trūkumas, ypač Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose, atskleidžia sisteminių pajėgumų nepakankamumą, kuris didina grasinimų, fizinio smurto, neteisėtų medžiagų patekimo ir kriminalinės subkultūros įtakos riziką;
- patikrinimų metu fiksuotos situacijos, kai būriuose ar lokalinuose sektoriuose pareigūnų buvimas buvo epizodinis, o pareigūnai dirbo po vieną ar du vienas nuo kito nutolusiose postuose;
- nuolatinė pareigūnų patiriama įtampa, viršvalandžiai ir nesaugumo jausmas ne tik blogina darbo sąlygas, bet ir mažina institucijos gebėjimą užtikrinti veiksmingą kontrolę, prevenciją bei operatyvų reagavimą į incidentus ir kitas krizines situacijas.

3. Dėl narkotinių medžiagų ir jų vartojimo paplitimo:

- visuose tikrintuose kalėjimuose buvo plačiai paplitęs psichotropinių medžiagų vartojimas, lemiantis psichologinį ir fizinį smurtą tarp nuteistųjų;
- visuose tikrintuose kalėjimuose narkotines medžiagas vartojantys asmenys dažnai įsiskolina narkotikus platinantiems asmenimis, o neturėdami, kaip grąžinti skolas, susiduria su spaudimu, grasinimais ar net vertimu vykdyti neteisėtas veiklas;
- siekdami išvengti psichologinio ar fizinio smurto dėl negrąžintų skolų už narkotines medžiagas ar izoliuotis nuo aplinkos, kurioje plačiai vartojami narkotikai, nuteistieji siekia „užsidaryti“ – prašo, kad juos perkeltų į rakinamas kameras, taip dar labiau apribodami savo teises;
- Marijampolės ir Vilniaus kalėjimuose Psichosocialinės reabilitacijos būriai buvo neužpildyti, o Alytaus kalėjime Psichosocialinės reabilitacijos būrys buvo uždarytas dėl pareigūnų ir kitų darbuotojų trūkumo;

- nuteistųjų teigimu patekimas į Psichosocialinės reabilitacijos būrius yra sudėtingas, o sprendimą gydytis priklausomybę nuo psichoaktyvių medžiagų Psichosocialinės reabilitacijos programos būriuose apsunkina neformalios kalėjimų taisyklės, pagal kurias nuteistasis, dalyvaujantis Psichosocialinės reabilitacijos programoje, priskiriamas prie žemiausios – „nuskriaustųjų“ kastos;
- Vilniaus ir Marijampolės kalėjimuose, kuriuose yra Psichosocialinės reabilitacijos būriai, siekiant apsaugoti asmenis, kurie dalyvavo ir baigė Psichosocialinės reabilitacijos programą, jie apgyvendinami poreabilitaciniuose būriuose. Tačiau nuteistieji, kurie dėl atkryčio ar kitų priežasčių Psichosocialinės reabilitacijos programos nebaigė, yra gražinami į bendrus būrius, kuriuose patiria izoliaciją ir didesnę smurto riziką dėl priskyrimo „nuskriaustųjų“ kastai, taip pat vėl atsiduria aplinkoje, kurioje plačiai vartojamos narkotinės medžiagos;
- visuose tikrintuose kalėjimuose nėra įgyvendinama nuosekli narkotinių medžiagų plitimo ir vartojimo prevencijos strategija.

4. Dėl kriminalinės subkultūros apraiškų:

- visuose lankytuose kalėjimuose buvo įsitvirtinusi neformali nuteistųjų subkultūros hierarchija – kastų sistema, kurios nuteistiesiems yra sunku išvengti ir kurią kalėjimų pareigūnai iš dalies toleruoja ar net *de facto* laikosi;
- visuose tikrintuose kalėjimuose žemiausiai – „nuskriaustųjų“ – kastai priskiriami nuteistieji susiduria su nuolatine atskirtimi, psichologiniu smurtu, verčiami vykdyti nusikalstamas veikas (pvz., į kalėjimus pernešti ar perimti per kalėjimo tvorą permestus draudžiamus daiktus) ar už jas prisiimti atsakomybę;
- Alytaus kalėjime ir Vilniaus kalėjime nuteistųjų kolektyvo tarybos nėra įtraukiamos į neformalios subkultūros mažinimo procesus;
- nuteistųjų įsidarbinimo galimybėms iššūkių kelia ne tik nedidelė darbo vietų pasiūla, bet ir neformalios nuteistųjų taisyklės – kalėjimų siūloma darbinė veikla, ypač bendrų patalpų valymo darbai, laikomi nesuderinamais su aukštesnių nuteistųjų kastų statusu.

5. Dėl pranešimų apie galimus smurto atvejus teikimo ir reagavimo į juos:

- visuose tikrintuose kalėjimuose nebuvo sudaryta reali galimybė anonimiškai pranešti apie smurtą nei telefonu (dėl atvirų erdvių, asmens identifikavimo kodų ir riboto informuotumo), nei raštu (dėl anoniminių dėžučių nebuvimo ir aiškių konfidencialumo garantijų stokos);
- nuteistiesiems nebuvo užtikrinta susisteminta, aiški ir lengvai prieinama informacija apie saugius pranešimų kanalus ir pranešimų nagrinėjimo tvarką, todėl dalis jų nežinojo, kur ir kaip galima kreiptis dėl patirto ar stebėto smurto;
- dėl neužtikrinamo pranešimų konfidencialumo, realios anonimiškumo galimybės nebuvimo ir kalėjimuose vyraujančios „tylėjimo“ kultūros daugelis nuteistųjų vengia pranešti apie galimus smurto atvejus, baimindamiesi smurtinio atsako ir nepasitikėdami pareigūnų reakcija; nors pareigūnai ir kiti darbuotojai apie pastebėtus incidentus praneša tarnybiniais pranešimais, pareigūnų trūkumas ir nepakankamas stebėjimas (įskaitant vaizdo kamerų „aklų zonas“ bei postų palikimą) didina nepastebėtų incidentų ir pavėluoto reagavimo riziką;
- sveikatos priežiūros specialistams ir psichologams trūksta aiškių kriterijų ir algoritmo, kaip elgtis su iš nuteistųjų gauta informacija apie smurtą, siekiant suderinti konfidencialumą ir pareigą pranešti, todėl apsunkinamas savalaikis dokumentavimas ir prevencija;
- sužalojimų fiksavimo ir statistinių duomenų rinkimo sistema dėl vieningos metodologijos trūkumo, nepakankamo elektroninio registro funkcionalumo ir nenuoseklaus žymos „Įtariama, kad sužalojimai smurtiniai“ taikymo lemia netikslius duomenis, kurie neatskleidžia tikrojo smurtinių sužalojimų masto;
- numatytas reagavimo į galimo smurto atvejus mechanizmas orientuotas daugiausia į pareigūnų tarnybinius pranešimus ir fiksuotus fizinius sužalojimus, todėl atvejai, kai nėra akivaizdžių sužalojimų požymių ar pareigūnai smurtinio įvykio nestebėjo, taip pat nuteistųjų žodiniai ir rašytiniai pranešimai, dažnai lieka neužfiksuoti, neištirti ir nesukelia veiksmingos reakcijos.

6. Dėl pagalbos nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems organizavimo ir teikimo:

- dėl pareigūnų trūkumo sužalojimus patyrusiems nuteistiesiems reikalinga pagalba ne visuomet organizuojama nedelsiant, nes pareigūnus sudėtinga išsikviesti, ypač – naktį, kuomet tikrintuose kalėjimuose asmens sveikatos priežiūros specialistai nebudi;
- visuose tikrintuose kalėjimuose trūko asmens sveikatos priežiūros specialistų: Alytaus kalėjime nebuvo bendrosios praktikos gydytojo ir gydytojo psichiatro, Marijampolės kalėjime įdarbinta psichiatrė dirbo ne pilnu etatu (0,75 etato), trūko bendrosios praktikos slaugytojų, Vilniaus kalėjime gydytojas psichiatras dirbo vos 0,5 etato;
- visuose tikrintuose kalėjimuose trūko psichologų: Alytaus kalėjime iš patvirtintų 7 psichologų etatų buvo užimta 3,25 etato, Marijampolės kalėjime iš patvirtintų 10 etatų buvo užimta vos 0,5 etato, Vilniaus kalėjime iš patvirtintų 4 psichologų etatų buvo užimta 2,5 etato, į psichologinės pagalbos prieinamumo kalėjimuose trūkumą atkreipė dėmesį ir kalbinti nuteistieji;
- nors kalėjimuose yra sudaryta galimybė nuteistiesiems pasinaudoti nuotolinėmis konsultacijomis skambinant emocinės pagalbos linijomis, kalėjimuose nėra užtikrinamas pakankamas pokalbių su išorės subjektais konfidencialumas;
- tikrintuose kalėjimuose psichologai dažnai negauna visos informacijos apie galimai nuo smurto nukentėjusius nuteistuosius ir konfliktuose dalyvavusius asmenis nedelsiant po įvykusių incidentų;
- smurtavusiems nuteistiesiems yra vedama pykčio valdymo programa, tačiau specialios metodikos ar aprobuotos programos, skirtos nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems, nėra;
- ne visi sveikatos priežiūros specialistai turi žinių, kokie tyrimai ir pagalba turi būti organizuojama nuo seksualinio smurto nukentėjusiems asmenims;
- psichologų veiksmai pastebėjus požymius, kad jų konsultuojamas (vertinamas) nuteistasis kalėjime galimai patyrė smurtą ar patiria smurto riziką, nėra apibrėžti, todėl ne visi psichologai žinojo, kokių veiksmų susiklosčius tokioms aplinkybėms jie turėtų imtis.

7. Dėl smurto prevencijos organizavimo ir vykdymo:

- dėl pasenusios tikrintų kalėjimų infrastruktūros nėra galimybių užtikrinti visų pažeidžiamų nuteistųjų ir jų grupių apsaugos nuo smurto grėsmės ir visuose tikrintuose kalėjimuose įkurti specializuotus šių nuteistųjų būrius (būrį, pritaikytą savarankiškumo sutrikimų turintiems nuteistiesiems (toliau – Pritaikytas būrys), psichosocialinės reabilitacijos programos būrį, saugios aplinkos nuo smurto būrį (toliau – SANS būrys⁴);
- nors visuose tikrintuose kalėjimuose buvo sudaryta po komisiją, atsakingą už suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos priemonių parinkimą ir įgyvendinimą (toliau – Smurto prevencijos komisija), tačiau šių komisijų darbas kiekviename kalėjime buvo skirtingas, o organizuojamos prevencinės priemonės stokojo nuoseklus ir strateginio požiūrio į ilgalaikius smurto užkardymo ir prevencijos tikslus;
- visuose tikrintuose kalėjimuose kalėjimo viršininko organizuojami pavaldžių darbuotojų pasitarimai nebuvo vykdomi reguliariai ir nuosekliai arba buvo prilyginti Smurto prevencijos komisijos posėdžiams;
- visuose tikrintuose kalėjimuose nuteistieji stokojo žinių, ką turėtų daryti patyrus smurtą ar jo grėsmę, taip pat išreiškė nepasitikėjimą kalėjimo pareigūnais ir darbuotojais;
- visuose tikrintuose kalėjimuose ant informacinių lentų trūko informacijos apie smurto ir neformalios subkultūros žalą bei nuteistųjų veiksmus patyrus smurtą;
- psichologų trūkumas visuose tikrintuose kalėjimuose lemia sunkumus siekiant nuosekliai organizuoti šių specialistų pagalbą kalėjimų personalui smurto prevencijos ir neformalios subkultūros žalos klausimais;

---

⁴ Pagal Nuteistųjų perkėlimo iš vienos bausmės atlikimo vietos į kitą, jų perkėlimo į specializuotus būrius ir taikomų bausmės atlikimo sąlygų keitimo būtinų procedūrų tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. V-760, 2.1, 2.3 ir 2.5 punktus, **būrys, pritaikytas savarankiškumo sutrikimų turintiems nuteistiesiems** suprantamas kaip laisvės atėmimo vietų įstaigoje įrengtas atskiras (lokalinis) būrys, skirtas laisvės atėmimo bausmę atliekantiems nuteistiesiems, kuriems dėl turimos fizinės negalios, lėtinių ligų, amžiaus ar kitų priežasčių reikalinga kitų asmenų pagalba judėjimo ir savipriežiūros srityse; **psichosocialinės reabilitacijos programos būrys** suprantamas kaip laisvės atėmimo vietų įstaigoje įrengtas atskiras būrys, kuriame vykdoma psichosocialinės reabilitacijos programa nuteistiesiems, kuriems diagnozuota priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų; **saugios aplinkos nuo smurto būrys** suprantamas kaip laisvės atėmimo vietų įstaigoje įrengtas atskiras būrys, skirtas laisvės atėmimo bausmę atliekantiems nuteistiesiems, patiriantiems didesnę psichologinio ar fizinio smurto riziką.

- tikrintų kalėjimų darbuotojams ir pareigūnams yra organizuojami mokymai ir teikiama metodinė pagalba ir informacija, tačiau šios priemonės yra fragmentiškos ir nepakankamos siekiant ugdyti nuoseklų ir sistemingą pareigūnų kompetencijų ugdymą smurto rizikos valdymo ir prevencijos srityje.

Atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, aktualius tarptautinius standartus bei Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus Seimo kontrolierė daro šias išvadas:

- 1.** Dėl bendrabučio tipo daugiaviečių gyvenamųjų patalpų, nepakankamo gyvenamojo ploto ir privatumo, nuolatinės vietų stokos kamerose, nepakankamos kontrolės (įskaitant vaizdo stebėseną) bei pareigūnų ir kitų darbuotojų trūkumo, nuteistiesiems realiai nėra užtikrinama saugi ir orumą užtikrinanti aplinka, o esamos sąlygos sudaro palankias prielaidas konfliktams, smurtui ir subkultūros apraiškoms išlikti.
- 2.** Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas įkalinimo įstaigose išlieka sisteminė problema, neatšiejama nuo psichologinio ir fizinio smurto tarp nuteistųjų paplitimo. Atsižvelgiant į problemos mastą, kalėjimuose siūlomos galimybės gydytis nuo priklausomybių vis dar yra nepakankamos.
- 3.** Visuose tikrintuose kalėjimuose įsitvirtinusi neformali nuteistųjų subkultūros hierarchija – kastų sistema, kurios nuteistiesiems yra sunku išvengti. Nors Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. V-754 „Dėl Kriminalinės subkultūros apraiškų laisvės atėmimo vietų įstaigoje mažinimo plano patvirtinimo“ buvo patvirtintas Kriminalinės subkultūros apraiškų laisvės atėmimo vietų įstaigoje mažinimo planas, kalėjimų administracija ir pareigūnai realius pokyčius sieja su infrastruktūros pokyčiais ateityje, o praktikoje dažnai ne tik toleruoja nuteistųjų subkultūros hierarchijos egzistavimą (be kita ko, siekdami išvengti neramumų ir smurto tarp nuteistųjų), bet ir *de facto* vadovaujasi neformaliomis nuteistųjų taisyklėmis.
- 4.** Kalėjimuose formaliai egzistuoja pranešimo, sužalojimų fiksavimo ir reagavimo į smurto atvejus mechanizmai, tačiau dėl konfidencialumo ir anonimiškumo neužtikrinimo, kriminalinės subkultūros taisyklių nulemtos „tylėjimo“ kultūros, darbuotojų stygiaus, nepakankamos vaizdo

stebėsenos, aiškių algoritmų sveikatos specialistams nebuvimo ir netikslios statistikos, nuteistiesiems realiai nėra sudarytos saugios ir veiksmingos galimybės pranešti apie smurtą, būti apsaugotiems nuo jo ir naudotis teise į saugią bei orią aplinką.

5. Visuose tikrintuose kalėjimuose sužalotiems nuteistiesiems medicinos pagalba dažniausiai suteikiama nedelsiant, tačiau dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo pirmosios medicinos pagalbos suteikimas, ypač nakties metu, gali užtrukti, o psichologinė pagalba nuteistiesiems nėra pakankama.

6. Nors tikrintų įkalinimo įstaigų administracijos imasi priemonių, siekdamas organizuoti smurto prevenciją – sudarytos Smurto prevencijos komisijos, kalėjimų pareigūnai ir darbuotojai dalyvauja kvalifikacijos kėlimo užsėmimuose, iš dalies apimančiuose smurto prevencijos temas, tačiau dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo, pasenusios kalėjimų infrastruktūros, nenuoseklios ir į ilgalaikius pokyčius neorientuotos Smurto prevencijos komisijų veiklos, nereguliarių ir nekoordinuotų priemonių mažinant neformalią nuteistųjų subkultūrą, vykdomos prevencijos priemonės yra fragmentiškos ir nepakankamos nuosekliam ir sistemingam smurto rizikos valdymui, todėl gali sudaryti prielaidas asmens orumo, teisės nepatirti kankinimo ar kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo pažeidimams.

III. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės ir kita su patikrinimais susijusi informacija

1. Smurto mastas kalėjimuose

1 lentelė. Laivės atėmimo bausmę tikrintuose kalėjimuose atlikusių asmenų skaičius patikrinimų dieną.

Alytaus kalėjimas	Marijampolės kalėjimas	Vilniaus kalėjimas
719 asmenų	732 asmenys	349 asmenys

2 lentelė. Pranešimai apie galimo smurto atvejus, registruoti nuo 2024 m. rugsėjo 16 d.⁵ iki 2025 m. liepos 1 d. ikiteisminių tyrimų skyriuje.

Baudžiamojo kodekso straipsnis	Alytaus kalėjimas	Marijampolės kalėjimas	Vilniaus kalėjimas
140 (Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas)	69	110	24
138 (Nesunkus sveikatos sutrikdymas)	8	9	2
135 (Sunkus sveikatos sutrikdymas)	0	0	0
129 (Nužudymas)	0	0	0
Iš viso	77	119	26

⁵ Vadovaujantis Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. rugsėjo 12 d. įsakymo Nr. V-756 „Dėl Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir kūno sužalojimų tyrimo, šių dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietose tvarkos aprašo patvirtinimo“ 4 punktu, šis įsakymas ir juo patvirtintas Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir kūno sužalojimų tyrimo, šių dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietose tvarkos aprašas įsigaliojo nuo 2024 m. rugsėjo 16 d.

3 lentelė. Ikiteisminių tyrimų dėl nuo 2024 m. rugsėjo 16 d. iki 2025 m. liepos 1 d. gautų ir ikiteisminių tyrimų skyriuje registruotų pranešimų apie galimo smurto atvejus eiga.

Ikiteisminio tyrimo eiga	Alytaus kalėjimas	Marijampolės kalėjimas	Vilniaus kalėjimas
Atsisakyta pradėti ikiteisminį tyrimą	37	76	14
Tyrimas nutrauktas	18	15	9
Byla perduota į teismą	12	8	3
Tyrimas sustabdytas (kai atlikus visus ikiteisminio tyrimo veiksmus ir išnaudojus visas galimybes nebuvo nustatytas nusikalstamą veiką padaręs asmuo)	3	6	0
Tyrimas vykdomas	7	14	0
Iš viso	77	119	26

4 lentelė. Pranešimų apie galimo smurto atvejus, gautų nuo 2024 m. rugsėjo 16 d. iki 2025 m. liepos 1 d., teikėjai.

Pranešėjas	Alytaus kalėjimas	Marijampolės kalėjimas	Vilniaus kalėjimas
Pranešėjas yra nuteistasis	1	8	1
Pranešėjas yra pareigūnas arba kitas darbuotojas	76	111	25
Iš viso	77	119	26

2. Smurto paplitimo kalėjimuose prielaidos

2.1. Dėl kalėjimų infrastruktūros ir kalinimo sąlygų

2.1.1. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK) 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad bausmių vykdymas, be kita ko, grindžiamas humanizmo principu, pagal kurį vykdamas bausmės taikomos priemonės neturi apriboti nuteistojo teisių ir laisvių, jei tai nėra pagrįsta ir būtina; be to, bausmės vykdymu nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą. BVK 92 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad arešto ir laisvės atėmimo bausmės atliekantiems nuteistiesiems užtikrinamos Lietuvos Respublikos higienos normas atitinkančios gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos.

Europos kalėjimų taisyklėse (atnaujintose), patvirtintose Europos Tarybos Ministrų komiteto 2020 m. liepos 1 d. rekomendacija Nr. R(2006)2-rev (toliau – Europos kalėjimų taisyklės) numatyta, jog įkalinti asmenys nakties metu paprastai turi būti apgyvendinami atskirose kamerose, išskyrus atvejus, kai yra tikslinga, kad jie dalintųsi bendra miegamąja patalpa (18.5 papunktis). Asmenys bendrai apgyvendinami tik tokiose patalpose, kurios yra tam tinkamos, ir tik su tokiais asmenimis, kurie yra tinkami tarpusavyje bendrauti, o prieš apgyvendinant asmenis vienoje patalpoje, jiems, kiek įmanoma, turi būti suteikta pasirinkimo galimybė (18.6 ir 18.7 papunkčiai).

Savo standartuose „Dėl įkalintų asmenų gyvenamojo ploto laisvės atėmimo vietose“⁶ CPT yra pažymėjęs, kad daugelyje Europos Tarybos valstybių narių kaliniams suteikiamos individualios kameros, kurių plotas dažnai svyruoja nuo 7,5 m² iki 9,5 m². Šiame dokumente CPT taip pat pabrėžė, jog derėtų bent jau siekti didesnio nei 4 m² gyvenamojo ploto, o pastarasis standartas yra *minimalus standartas*.

CPT taip pat yra ne kartą pabrėžęs, kad nuteistųjų apgyvendinimas bendrabučio tipo patalpose didina grasinimų ir fizinio smurto riziką ir skatina kalėjimo subkultūrų įsigalėjimą, taip pat itin apsunkina situacijos tokiose erdvėse kontrolę kalėjimo darbuotojams. Ataskaitoje, paskelbtoje

---

⁶ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards, CPT/Inf(2015)44, 15 December 2015, Strasbourg, para. 12-15.

po 2024 m. vasario 12–22 d. Lietuvoje vykusio vizito, CPT dar kartą paragino Lietuvos valdžios institucijas imtis visų įmanomų priemonių, kad būtų reikšmingai paspartintas įkalinimo įstaigų infrastruktūros modernizavimo, ypač jų pertvarkymo į kamerinio tipo apgyvendinimą, procesas.⁷

Remiantis Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. sausio 3 d. įsakymo Nr. V-15 „Dėl didžiausio laisvės atėmimo vietose leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, nustatymo“ 1.2 papunkčiu, vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas negali būti mažesnis kaip: 3,1 m² – asmenims, atliekantiems bausmę pusiau atviro arba atviro tipo sąlygomis; 3,6 m² – asmenims, atliekantiems bausmę uždaro tipo sąlygomis; 4,1 m² – Kauno kalėjime laikomiems nepilnamečiams; 7 m² – Pravieniškių 2-o kalėjimo atskirajame padalinyje, teikiančiame asmens sveikatos priežiūros paslaugas, išskyrus asmenis su negalia, kuriems nustatytas 5 m² minimalus plotas. Pažymėtina, kad šio įsakymo nuostatos, pagal kurias asmenims, atliekantiems bausmę pusiau atviro arba atviro tipo sąlygomis, nustatytas 3,1 m², o asmenims, atliekantiems bausmę uždaro tipo sąlygomis, – 3,6 m² minimalus plotas, neatitinka net CPT rekomenduojamo minimalaus 4 m² gyvenamojo ploto vienam asmeniui standarto.

Vertinant pateiktus statistinius duomenis matyti, kad bendras tikrintų įstaigų užpildymas nebuvo maksimalus: Alytaus kalėjimo užimtumas siekė 79 proc., Marijampolės kalėjimo – 67 proc., Vilniaus kalėjimo – 52 proc. Vis dėlto, šie apibendrinti statistiniai rodikliai tiksliai neatspindi realios situacijos atskirų pastatų ir patalpų lygmeniu.

Visų tikrintų kalėjimų administracijos nurodė, kad nuolat trūksta vietų kamerų tipo patalpose. Tai iliustruoja Marijampolės kalėjimo pateikti duomenys apie kamerinio tipo laisvės atėmimo vietų užpildymą: viename šio tipo pastate buvo užpildyta 100 proc. (117 iš 117) vietų, kitame – 99 proc. (169 iš 170) vietų. Pastarajame pastate, pagal Marijampolės kalėjimo administracijos pateiktą informaciją, trijose kamerose (Nr. 1–20, 2–52 ir 3–22) apgyvendintiems asmenims teko mažesnis nei CPT ar LKT nustatytas minimalus 3,6 m² gyvenamasis plotas vienam nuteistajam.

---

⁷ Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024 [CPT/Inf (2024) 25], para. 18.

LKT duomenimis, didžioji dalis (83 proc.) vietų kalėjimuose yra bendrabučio tipo gyvenamosios patalpos (sekcijos). Vienoje tokio tipo patalpoje gali būti apgyvendinta iki 24 asmenų, nemaža dalis jų miega dviaukštėse lovose. Tokiam asmenų skaičiui gyvenant vienoje bendroje erdvėje, objektyviai sudėtinga užtikrinti bent minimalų asmeninį nuteistųjų privatumą; tokios sąlygos neišvengiamai didina tarpusavio įtampos, konfliktų ir iš jų kylančio smurto tarp nuteistųjų riziką. Visuose tikrintuose kalėjimuose bendrabučio tipo patalpose buvo palanki erdvė narkotinių ir kitų psichotropinių medžiagų plitimui bei subkultūros klestėjimui. Patikrinimo metu nustatyta, kad Marijampolės kalėjime bendrabučio tipo patalpose apgyvendintų būrių koridoriuose nebuvo vykdomas vaizdo stebėjimas. Patikrinimo metu, dėl pareigūnų trūkumo ir atostogų laikotarpio, buvo fiksuotos situacijos, kai tam tikruose būriuose nuolat nebuvo kalėjimo pareigūnų ar kitų darbuotojų. Šiuose Marijampolės kalėjimo būriuose buvo pastebėti nuteistieji su matomais sumušimais veido srityje, tačiau jie atsisakė atskleisti, kokiomis aplinkybėmis susižeidė.

1 pav. Bendrabučio tipo gyvenamosios patalpos (sekcijos) Marijampolės kalėjime.

2.1.2. Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose nuteistieji skundėsi blakių paplitimu bendrabučio tipo patalpose, kuriuose buvo medinės grindys. Vienas nuteistasis Alytaus kalėjime interviu

metu pateikė maišelį su, jo teigimu, nakties metu sugautomis blakėmis. Nuteistieji taip pat minėjo kitus parazitus, pavyzdžiui, tarakonus. Pažymėtina, kad parazitų naikinimo organizavimo ir efektyvumo klausimas kėlė įtampą tarp nuteistųjų tiek to paties būrio viduje, tiek tarp skirtingų būrių. Nuteistųjų skundų dėl parazitų nuolat gaunama ir Seimo kontrolierių įstaigoje.

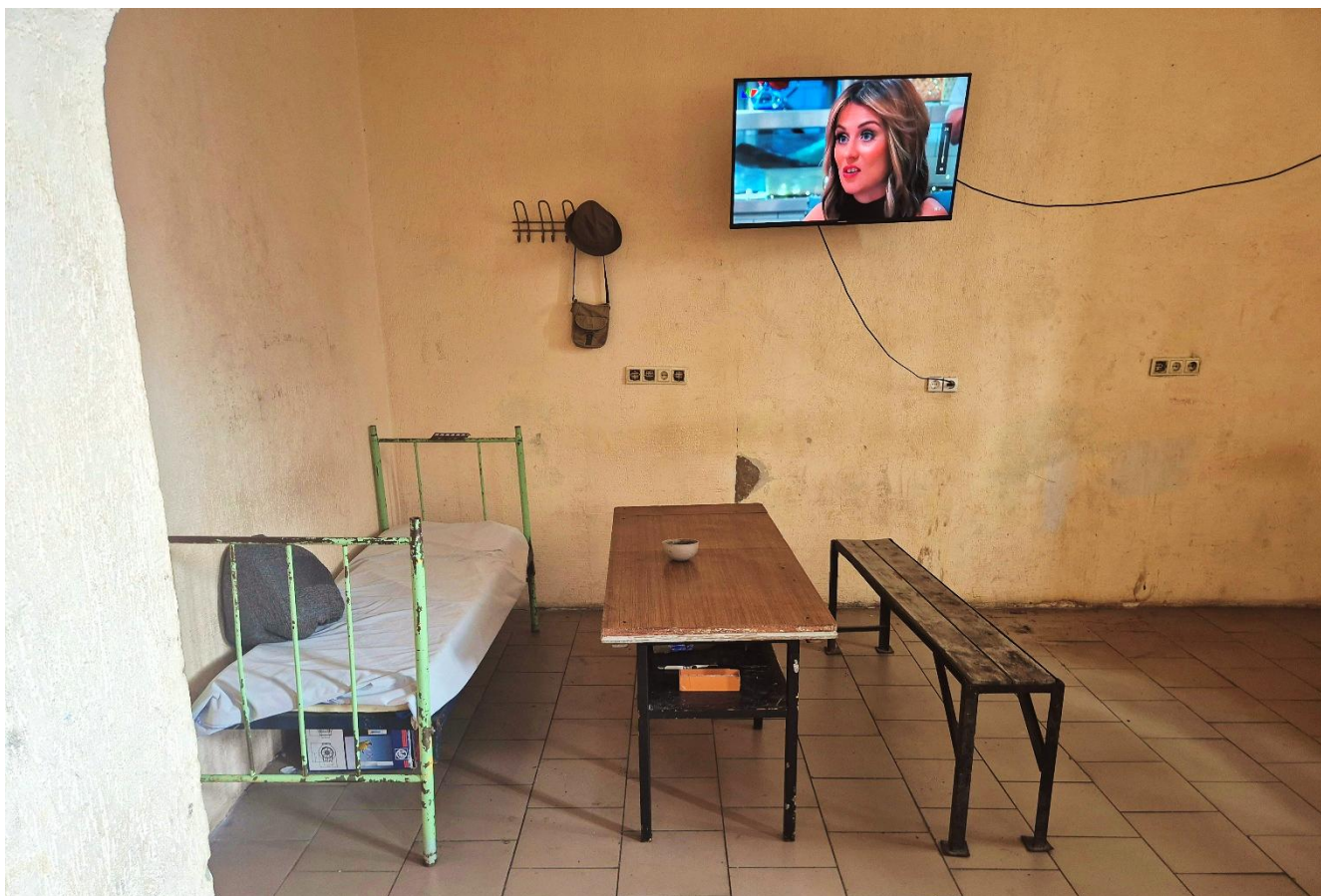
2 pav. Bendrabučio tipo gyvenamoji patalpa (sekcija) Marijampolės kalėjime.

Pataisos įstaigų (tardymo izoliatorių) įrengimo ir eksploatavimo taisyklėse, patvirtintose Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-389 įtvirtintas reikalavimas kiekviename nuteistųjų būryje nepriklausomai nuo to, kuriai grupei, lengvajai, paprastajai ar drausmės jis priskirtas, turi būti įrengti laisvalaikio (užsiėmimų) kambariai (6.8 ir 8.9 punktai). Lengvajai grupei taip pat įrengiama maisto ruošimo patalpa (6.10 punktas). Pagal Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normų, patvirtintų Kalėjų departamento prie Teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-245 (toliau – Patalpų aprūpinimo normos) 3 punktą, įrengiant užimtumo kambarius, jie turi būti aprūpinami šiais baldais ir daiktais: stalu, suolu arba kėde, arba taburete, knygų spinta arba lentyna, spintelė, stendu, televizoriumi, šiukšlių dėže. Pastebėtina,

kad aprūpinimas dauguma išvardintų baldų ir daiktų, išskyrus aprūpinimą televizoriumi ir šiukšlių dėže, numatytas pagal poreikį. Tikrintuose kalėjimuose bendrabučio tipo patalpose gyvenančių būrių poilsio kambarių aprūpinimas reikšmingai skyrėsi. Pavyzdžiui, Marijampolės kalėjime nustatyta poilsio erdvių, kurių įrengimas iš esmės apsiribojo televizoriais ir stalais su suoliukais ar metalinėmis lovomis; jose trūko elementarių baldų, o patalpų būklė rodė remonto poreikį. Tuo tarpu Alytaus ir Vilniaus kalėjimuose poilsio kambarių erdvės, nors įrengtos kukliai, buvo tvarkingos ir jaučios, sudarančios palankesnes sąlygas nuteistųjų poilsiui.

3 pav. Bendrabučio tipo patalpų poilsio kambarys Marijampolės kalėjime.

Patalpų aprūpinimo normų 2 punkte nustatyta, kad bendrabučio gyvenamųjų patalpų virtuvėlės ir patalpos maistui laikyti turėtų būti aprūpinamos: stalu, spintele, suolu ar kėde ar taburete, elektrine virykle, šiukšlių dėže, valymo inventoriumi (šepetiu ar šluota, kibiru, šiukšlių semtuvu, valymo šluostėmis); plautuve, garų surinktuvu, buitiniu šaldytuvu, sienine rankšluosčio pakaba, indų džiovykla, virduliu, mikrobangų krosnele, indais, lentyna ir maisto gaminimo įrankiais. Kaip ir laisvalaikio kambarių, virtuvėlių aprūpinimas dauguma išvardintų baldų ir daiktų, išskyrus šiukšlių dėže, valymo inventoriumi, sienine rankšluosčio pakaba, indų džiovykla, virduliu ir mik-

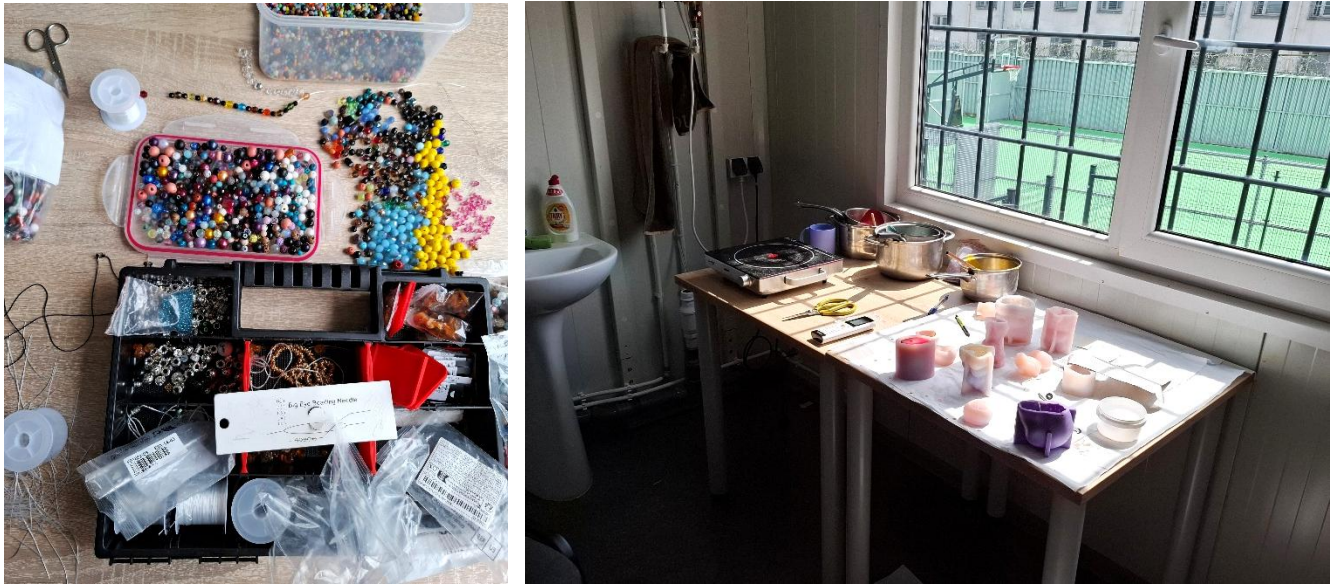
4 pav. Bendrabučio tipo patalpų virtuvėlė kambarys Marijampolės kalėjime.

robangų krosnele, numatytas pagal poreikį. Patikrinimo metu skyrėsi ir bendrabučio tipo patalpose gyvenančių būrių virtuvėlių įrengimas: ne visose buvo veikiančios viryklės ar stalai, įranga buvo sulūžusi ir nudėvėta. Patalpų aprūpinimo normų taisyklėse laisvalaikio (užimtumo) kambariams ir virtuvėlėms numatyti privalomi aprūpinimo reikalavimai yra visiškai minimalūs ir vargu ar atitinka humanizmo principą, įtvirtintą BVK 4 straipsnio 1 dalies 4 punkte. Nors kalėjimai, laisvalaikio kambarius ir virtuvėles įrengdami bei aprūpindami tik Patalpų aprūpinimo normose numatytais privalomais daiktais, formaliai nepažeidžia LKT vidaus teisės aktų reikalavimų, vis dėlto toks minimalus aprūpinimas, vertinant jį žmogaus orumo ir socialinės reabilitacijos tikslų kontekste, laikytinas nepakankamu. Atsižvelgiant į ribotas nuteistųjų užimtumo ir įsidarbinimo galimybes kalėjimuose (apie tai plačiau – šios ataskaitos 2.5 punkte), taip pat į tai, kad didelė dalis nuteistųjų vis dar apgyvendinama bendrabučio tipo patalpose, kuriose viename būryje gyvena keliasdešimt asmenų, tikslinga užtikrinti, jog laisvalaikio kambariai ir virtuvėlės būtų aprūpintos visais arba dauguma Patalpų aprūpinimo normose numatytų baldų ir daiktų. Toks aprūpinimas sudarytų prielaidas realiai įveikinti būriuose esančias bendras erdves,

pagerintų nuteistųjų laisvalaikio praleidimo sąlygas ir kartu sukurtų daugiau galimybių trumpalaikiai privatumą užtikrinančiai aplinkai (pabūti atskirai), kas galėtų prisidėti prie tarpusavio įtampų mažinimo ir saugesnės aplinkos formavimo.

5 pav. Užimtumo veiklų galimybės Vilniaus kalėjime.

2.1.3. LKT pateiktais duomenimis, „šiuo metu yra parengta Alytaus kalėjimo bendrabučio rekonstrukcija į kamerinio tipo [kamerines] patalpas (199 vietos), vyksta pasivaikščiojimo kiemelių su aptvėrimu projektavimas, kuriuos įrengus, bus galimas kamerų tipo patalpų eksploatavimas. Alytaus kalėjime taip pat kapitališkai remontuojamos 9 būrio patalpos, iki rugsėjo mėnesio bus įrengtos rakinamos kameros su sanitariniais mazgais 62 nuteistiesiems. Parengtas techninis projektas Vilniaus kalėjimo 5-ųjų aukštų nuteistųjų bendrabučio rekonstrukcijos į kamerines patalpas, laukiamas finansavimas, kurį gavus bus galima vykdyti pirkimą darbams. Vilniaus kalėjime taip pat įrengiamos naujos TOG patalpos⁸, drausmės grupei skirtose patalpose kapitališkai renovuojamos 6 kameros (18 nuteistųjų). Paruoštas pirkimas dėl Marijampolės kalėjimo bendrabučio pastato (200 vietų) perdarymo į kamerų tipo patalpas, projektavimo pirkimo paraiška, laukiamas finansavimas“.⁹ Manytina, kad šių infrastruktūros pokyčių įgyvendinimas yra svarbus ir neatidėliotinas pirmas žingsnis siekiant pažaboti smurtą ir subkultūros apraiškas kalėjimuose.

⁸ TOG patalpos, tai patalpos skirtos vadinamajam TOG būriui, kuriame apgyvendinami aukštos nusikalstamo elgesio rizikos lygtiniam paleidimui ruošiami asmenys.

⁹ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 m. rugpjūčio 4 d. raštas Nr. 1S-5656 „Dėl informacijos pateikimo“.

Apibendrinant minėtas aplinkybes galima teigti, kad dėl esamos visų tikrintų kalėjimų infrastruktūros, nuteistiesiems nėra užtikrinamas minimalus privatumas, o esamos sąlygos sudaro prielaidas pažeisti Europos Žmogaus Teisių Konvencijoje ir Europos kalėjimų taisyklėse įtvirtintus žmogaus orumo apsaugos standartus, skatina subkultūros ir smurto klestėjimą. Teigiamai vertintina tai, kad LKT yra inicijavusi konkrečius infrastruktūrinius projektus, susijusius su bendrabučio tipo gyvenamųjų patalpų pertvarkymu į kameras, tačiau, atsižvelgiant į nustatytas rizikas ir CPT rekomendacijas dėl būtinybės „reikšmingai paspartinti“ infrastruktūros modernizavimo procesą, šių priemonių įgyvendinimas turėtų būti laikomas neatidėliotinu prioritetu, užtikrinant pakankamą finansavimą ir aiškų įgyvendinimo grafiką.

2.2. Dėl kalėjimų personalo sudėties ir pareigūnams tenkančio darbo krūvio

Pagal Europos kalėjimų taisyklės, nuteistųjų saugumas, užtikrinamas fizinėmis kliūtimis ir kitomis techninėmis priemonėmis, turi būti papildytas dinaminis saugumu, kurį užtikrina budrūs pareigūnai, pažįstantys jų prižiūrimus nuteistuosius, o nuteistiesiems turi būti sudaryta galimybė bet kuriuo metu, įskaitant naktį metu, susisiekti su personalu (51.2 ir 52.4 papunkčiai).

Ataskaitoje, paskelbtoje po 2024 m. vasario 12–22 d. Lietuvoje vykusio vizito, CPT ragino Lietuvos institucijas skubiai rasti sprendimą, kaip reikšmingai padidinti su nuteistaisiais tiesiogiai dirbančių priežiūros pareigūnų skaičių bei pažymėjo, kad to nepadarius bus praktiškai neįmanoma sumažinti neteisėtų narkotikų patekimą, panaikinti neformalios nuteistųjų hierarchijos įtaką ir iš esmės sumažinti nuteistųjų tarpusavio smurtą.¹⁰

Visuose kalėjimuose patikrinimų metu buvo pastebėtas darbuotojų, ypač Saugumo valdymo skyriaus (toliau – SVS) pareigūnų, trūkumas. Pareigūnų trūkumas ypač akivaizdus buvo Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose. SVS pareigūnai yra pagrindinė grandis, tiesiogiai užtikrinanti kalėjimo saugumą ir viešąją tvarką, todėl jų stoka kelia esminę riziką tiek personalo, tiek nuteistųjų saugumui. Visų tikrintų kalėjimų administracijos susitikimų metu nurodė, kad darbuotojų, ypač SVS pareigūnų, trūkumas yra vienas esminių veiklos iššūkių.

Iš visų tikrintų kalėjimų pateiktų statistinių duomenų matyti, kad Alytaus kalėjime iš numatytų 227 SVS pareigybių, 92 (40 proc.) buvo neužimtos. Ypač didelis SVS jaunesniųjų specialistų

---

¹⁰ Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024 [CPT/Inf (2024) 25], para. 78.

stygius – iš 156 numatytų SVS jaunesniųjų specialistų pareigybių 80 (51 proc.) buvo neužimtos. Marijampolės kalėjime iš 217 SVS pareigybių 59 (27 proc.) buvo neužimtos. Iš 140 SVS jaunesniųjų specialistų pareigybių 39 pareigybės (28 proc.) buvo neužimtos. Vilniaus kalėjime iš 277 pareigūnų pareigybių, neužimtos buvo 32 (11 proc.) pareigybių. Iš 177 jaunesniųjų specialistų pareigybių neužimtos buvo 18 (10 proc.) pareigybių. Lyginant šiuos duomenis su CPT ataskaitoje, paskelbtoje po 2024 m. vasario 12–22 d. Lietuvoje vykusio vizito pateiktais duomenimis matyti, kad per 18 mėnesių Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime neužimtų pareigybių padaugėjo, Vilniaus kalėjime pavyko neužimtų pareigybių skaičių sumažinti.¹¹

Vertinant realų pareigūnų skaičių kalėjime, svarbu atsižvelgti į tai, kad pareigūnų buvimas kalėjime reikalingas visą parą, t. y., dirbant trimis pamainomis. Be to, dalies pareigūnų darbe nebūna dėl ligos, atostogų ar kitų priežasčių. Tad realiai vienu metu kalėjime dirba mažiau nei vienas trečdalis visų įdarbintų pareigūnų. Pavyzdžiui, pagal vieno iš kalėjimų pateiktus duomenis, kalėjime birželio mėnesį vienu metu dirbo nuo 26 iki 44 pareigūnų dienos metu ir nuo 26 iki 32 pareigūnų dienos metu.¹² Atsižvelgiant į tai, kad vidutiniškai šiame kalėjime laikoma daugiau nei 700 nuteistųjų,¹³ pareigūnų skaičius kalėjime yra rizikingai mažas.

Pareigūnų trūkumas buvo akivaizdžiai juntamas ir patikrinimų metu. Didžioji dalis sutiktų SVS pareigūnų dirbo po vieną ar du vienas nuo kito nutolusiose postuose. Dėl darbuotojų stokos Seimo kontrolierių įstaigos atstovai ne kartą buvo palikti be pareigūnų priežiūros visame būryje ar lokaliniam sektoriuje.

Visų tikrintų kalėjimų pareigūnai nurodė jaučiantys nuolatinę įtampą, dėl kolegų trūkumo dažnai dirbantys viršvalandžius, patenkantys į situacijas, kuomet nesujaučia saugūs. Taip pat esant tokiam SVS pareigūnui stygiui ir pasenusiai infrastruktūrai sunku nuolat efektyviai užtikrinti nuteistųjų elgesio kontrolę, tarpusavio smurto prevenciją ir greitą reagavimą į smurto atvejus, ar narkotikų platinimo prevenciją.

---

¹¹ Ibid., para 75. CPT vizito metu Alytaus kalėjime 43 iš 160 jaunesniųjų saugumo specialistų pareigybių (27 proc.) buvo neužimtos; Marijampolės kalėjime 31 iš 175 jaunesniųjų saugumo specialistų pareigybių (18 proc.) buvo neužimtos; Vilniaus kalėjime 46 iš 210 jaunesniųjų saugumo specialistų pareigybių (22 proc.) buvo neužimtos.

¹² Alytaus kalėjimas nepateikė analogiškų duomenų apie pareigūnų pamainoje skaičius.

¹³ Lietuvos kalėjimų tarnyba, Laisvės atėmimo vietose laikomų suimtųjų ir nuteistųjų skaičiaus ir kaitos 2025 m. sausio - birželio mėn. statistinė ataskaita, <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1752133462/2577/LAVI%20laikomi%20asmenys%202025-06-30.pdf>

LKT nurodė, kad dedama daug pastangų siekiant pritraukti trūkstamus pareigūnus ir kitus darbuotojus, dalyvaujama įvairiose organizacijų mugėse ir šviečiamuosiuose renginiuose, kur pristatoma LKT veikla, populiarinamos darbo LKT galimybės, darbo skelbimai viešinami skirtingais kanalais. Pagal LKT pateiktus statistinius duomenis, nuo 2025 m. sausio 1 d. iki 2025 m. liepos 23 d. buvo atleistas 101 pareigūnas, į jų vietą naujai priimta 60 asmenų, taip pat buvo atleisti 49 darbuotojai, naujai priimti 55 darbuotojai.¹⁴

Apibendrinant konstatuotina, kad esamas SVS pareigūnų trūkumas kalėjimuose iš esmės riboja galimybes įgyvendinti Europos kalėjimų taisyklėse įtvirtintą dinaminio saugumo modelį ir užtikrinti nuteistųjų teisę į saugią aplinką. Nepakankamas pareigūnų skaičius kelia realią grėsmę dirbančių pareigūnų sveikatai ir gyvybei, mažina realią galimybę nuteistiesiems bet kuriuo metu kreiptis pagalbos ir gauti operatyvų reagavimą, didina smurto riziką, sudaro prielaidas kriminalinės subkultūros egzistavimui bei neteisėtų medžiagų plitimui.

2.3. Dėl narkotinių medžiagų ir jų vartojimo paplitimo

2.3.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. gegužės 8 d. nutarimu Nr. 336 patvirtintame Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 m. įgyvendinimo 2024–2026 m. plano tikslų, uždavinių, priemonių, asignavimų plane¹⁵ vienu pagrindinių tikslų iškeltas siekis užtikrinti prieinamą, kokybišką, asmens individualius poreikius tenkinančią, ekonomiškai tvarią ir įrodymais grindžiamą priklausomybių ligų gydymo, reabilitacijos ir reintegracijos paslaugų asmenims, rizikingai ir žalingai vartojantiems psichoaktyviąsias medžiagas ir (ar) nuo jų priklausomiems, sistemą. Šiam tikslui pasiekti šiame plane numatyta, be kita ko, didinti priklausomybės ligomis sergančių nuteistųjų galimybes gauti pakankamos aprėpties gydymo ir reabilitacijos paslaugas (infrastruktūros plėtra, specialistų pritraukimas, priemonių, skatinančių nuteistuosius naudotis šiomis paslaugomis, sukūrimas ir įgyvendinimas) (minėto plano 1 priede nurodyta 2.1 uždavinio 9 priemonė).

---

¹⁴ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 m. rugpjūčio 4 d. raštas Nr. 1S-5656 „Dėl informacijos pateikimo“.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. gegužės 8 d. nutarimas Nr. 336 „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir žalos mažinimo klausimais iki 2035 metų įgyvendinimo 2024–2026 metų plano patvirtinimo“.

BVK 91 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad yra privaloma vykdyti švietėjišką, aiškinamąją ir kitokią prevencinę veiklą, skatinti nuteistuosius atsisakyti vartoti tabaką, alkoholį, narkotines, psichotropines ar kitokias psichiką veikiančias medžiagas. Laisvės atėmimo bausmių atlikimo vietose taip pat privaloma užtikrinti reikiamas sąlygas priklausomybės ligomis sergantiems nuteistiesiems gydytis nuo šių ligų. Nuteistųjų, kurie serga priklausomybės ligomis, gydymas vykdomas pagal Priklausomybės ligomis sergančių nuteistųjų gydymo tvarkos aprašą¹⁶. Pagal šį aprašą, pagalba psichoaktyviasias medžiagas vartojantiems asmenims apima pirminę pagalbą, detoksikaciją, psichosocialinę reabilitaciją, pakaitinį gydymą, pagalbą dienos centre, pagalbą reabilitacijos centre, pagalbą po reabilitacijos ir parengimą nuteistųjų paleidimui į laisvę.

CPT yra pažymėjęs, kad plačiai paplitęs neteisėtų psichotropinių medžiagų vartojimas yra siejamas su psichologiniu ir fiziniu smurtu tarp nuteistųjų.¹⁷

Visuose lankytuose kalėjimuose, tiek nuteistieji, tiek pareigūnai pripažino, kad narkotinių medžiagų vartojimas yra dažnas reiškinys. Patikrinimo metu keli kalbinti nuteistieji atrodė apsvaigę. Pastebėtina, kad net narkotikų nevartojantys nuteistieji teigė galintys nesunkiai įsigyti psichotropinių medžiagų, nepriklausomai nuo jų bausmės atlikimo režimo ar gyvenamų patalpų tipo (bendrabučio tipo ar kamerinės patalpos).

Vilniaus kalėjimo administracijos pateikti statistiniai duomenys¹⁸ atskleidžia, kad Vilniaus kalėjime per 2024 m. buvo atlikti 356 tyrimai dėl įtariamo apsvaigimo nuo alkoholio ar psichoaktyviųjų medžiagų. Iš jų 11 atvejų buvo nustatytas apsvaigimas nuo alkoholio ir 89 atvejais – nuo psichotropinių medžiagų.

Marijampolės kalėjime per tą patį laikotarpį buvo atliktas 1501 tyrimas dėl įtariamo apsvaigimo nuo alkoholio ar psichoaktyviųjų medžiagų, iš jų – 129 atvejais buvo nustatytas apsvaigimas nuo alkoholio ir 260 atvejų – nuo psichoaktyviųjų medžiagų. Paminėtina, kad Marijampolės kalėjime 11 atvejų buvo nustatytas triciklių antidepresantų, o 152 atvejais – metadono vartojimas. Pasiteiravus, ar visais 152 atvejais metadonas buvo aptiktas asmenų, kurie nedalyvauja

---

¹⁶ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. V-1994/1R-442 „Dėl Priklausomybės ligomis sergančių nuteistųjų gydymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

¹⁷ [Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania](#) carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024 [CPT/Inf (2024) 25], 48 p.

¹⁸ Vilniaus kalėjimo administracijos 2025 m. liepos 9 d. el. paštu Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

metadono programoje, mėginiuose, Marijampolės kalėjimo administracija nurodė, kad tokios informacijos nerenka. Pagal Marijampolės kalėjimo administracijos pateiktą informaciją, 14 atvejų, įtariant psichotropinių medžiagų vartojimą, ir 11 atvejų įtariant apsvaigimą nuo alkoholio, nuteistieji atsisakė duoti šlapimo mėginį.¹⁹

Alytaus kalėjimo administracija nurodė, kad 2024 m. buvo atlikti 1228 tyrimai dėl įtariamo apsvaigimo nuo alkoholio ar psichoaktyviųjų medžiagų, iš jų 75 atvejais jie buvo teigiami, nustačius apsvaigimą nuo alkoholio ir 315 atvejų – apsvaigimą nuo narkotinių medžiagų (118 atvejų testai buvo teigiami asmenims, dalyvaujantiems metadono programoje, tačiau kai kuriais atvejais jie buvo apsvaigę ir nuo kitų psichotropinių medžiagų).²⁰

5 lentelė. 2024 m. atlikti tyrimai ir nustatyti apsvaigimų atvejai.

	Alytaus kalėjimas	Marijampolės kalėjimas	Vilniaus kalėjimas
Atlikta tyrimų dėl įtariamo apsvaigimo nuo alkoholio ar psichoaktyviųjų medžiagų	1228	1501	356
Iš jų teigiami	390	389	100

Sprendžiant iš pokalbių su nuteistaisiais ir kalėjimų administracijos pateiktų duomenų apie 2024 m. nustatytų apsvaigimų atvejus, kalėjimuose vartojamos įvairaus pobūdžio psichotropinės medžiagos: sintetiniai kanapioidai (ABP), mefedronas (MCAT), opiatai (OPI), marihuana, metamfetaminas (MCAT), barbitūratai (BAR), amfetaminas (AMP) ir pan.

2.3.2. Pastebėtina, kad pareigūnai nurodė, jog gana dažnai pasitaiko atvejų, kai turimi testai neatpažįsta naujausių psichotropinių medžiagų, t. y. nuteistasis iš pažiūros atrodo apsvaigęs, tačiau tyrimo rezultatai būna neigiami. Taip yra todėl, kad LKT naudojami testai negali aptikti pačių naujausių psichotropinių medžiagų, nes joms pagaminti naudojamos medžiagos keičiasi greičiau nei testai.

¹⁹ Marijampolės kalėjimo administracijos 2025 m. liepos 11 d. ir 2025 m. spalio 17 d. el. paštu Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

²⁰ Alytaus kalėjimo administracijos 2025 m. spalio 20 d. el. paštu Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

Pareigūnų ir kitų darbuotojų teigimu, narkotinės medžiagos į kalėjimus patenka įvairiais būdais: naudojant dronus, permetant narkotines medžiagas per perimetro sieną, įnešus lankytojams, nuteistiesiems paslėpus jas savo kūno ertmėse (juos perkeltiant į kitą bausmės atlikimo vietą arba jiems grįžtant į kalėjimus po trumpalaikių išvykų).

Nuteistųjų teigimu, narkotines medžiagas vartojantys asmenys dažnai prasiskolina narkotikus platinantiems nuteistiesiems, neturėdami pakankamai lėšų grąžinti skolas, susiduria su narkotines medžiagas platinančių asmenų spaudimu bei grasinimais. Neturėdami kitų būdų grąžinti skolas, nuteistieji neretai priversti vykdyti neteisėtas veikas, pavyzdžiui, perimti per kalėjimų tvorą permetamus telefonus, narkotines medžiagas ar kitus draudžiamus turėti daiktus, arba kitais būdais bandyti juos įnešti į kalėjimus. Prasiskolinę nuteistieji, kurie neturi galimybių grąžinti skolas už jiems suteiktas narkotines medžiagas ir nėra linkę užsiimti kita neteisėta veikla, bijodami patirti narkotines medžiagas platinančių asmenų smurtą dažnu atveju nusprendžia „užsidaryti“ – t. y. pasiprašo, kad juos perkeltų į rakinamas kameras. Toks „užsidarymas“ lemia papildomus nuteistųjų teisių ribojimus: kadangi kameros yra nuolat rakinamos, jų judėjimas kalėjimo patalpose, tarp jų ir galimybė išeiti į kiemą pasivaikščioti, tampa labiau ribotas, pasunkėja galimybės įsidarbinti, dalyvauti užimtumo veiklose ir pan. Taip pat toks nuteistojo „užsidarymas“ gali reikšti nuosmukį į žemesnę, dažniausiai „nuskriaustųjų“ kastą (plačiau apie nuteistųjų subkultūras žr. 2.4 p.). Šiame kontekste paminėtina, jog kelių kalbintų pareigūnų teigimu bei CPT ataskaitos duomenimis²¹, aukščiausiai „vierchų“ kastai priklausantys nuteistieji narkotinių medžiagų paprastai nevartoja, tačiau organizuoja neteisėtų psichotropinių medžiagų patekimą ir platinimą kalėjimuose.

2.3.3. Siekdami užkirsti kelią narkotinių medžiagų patekimui į kalėjimus, pareigūnai nurodė plėtojantys bepiločių orlaivių (dronų) panaudojimą kalėjimų teritorijos perimetrui stebėti. Taip pat buvo minimas pilotinis projektas „Saugus laiškas“²² ir po jo priimti Laisvės atėmimo vietų įstaiigos vidaus tvarkos taisyklių²³ 113 punkto pakeitimai. Pagal šiuos pakeitimus, siekiant užkirsti kelią narkotinėms priemonėms, kurios galimai siunčiamos nuteistiesiems laiškais (popierių apipurškus/įmirkius narkotinėmis medžiagomis, kurių pareigūnai neturi galimybių atpažinti)

---

²¹ Ten pat, 49 p.

²² Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. spalio 13 d. įsakymas Nr. V-824 „Dėl bandomojo projekto „Saugus laiškas“ patvirtinimo“, <https://kalejimai.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/10/TtY8K6ebnN4.pdf>

²³ Lietuvos respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 1R-444 „Dėl Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso, Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo ir Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo įgyvendinimo“.

nuteistųjų laiškai (kartu su nuotraukomis, atvirutėmis) yra skenuojami ir jiems įteikiama tik popierinė jų kopija. Kai kurių kalbintų kalėjimų administracijos atstovų ir pareigūnų teigimu, šie pakeitimai turėjo teigiamą poveikį užkardant narkotinių medžiagų patekimą į kalėjimus, nes sumažėjo gaunamų laiškų srautas. Kita vertus, jie pripažino, kad gaunamų laiškų skaičius galėjo sumažėti ir todėl, kad nuteistajam įteikiant tik kopijavimo aparatu padarytas laiškus, atviručių, vaikų piešinių ir pan. kopijas, pranyksta sentimentali, emocinė siunčiamų dokumentų reikšmė. Seimo kontrolierių įstaigoje taip pat buvo gauta nuteistųjų, teigiančių, kad nevartoja narkotinių medžiagų, skundų dėl visuotinai taikomo draudimo gauti siunčiamų laiškų, vaikų piešinių, atviručių originalus. Atsižvelgiant į tai, kad narkotinės medžiagos kalėjimus dažniausiai pasiekia kitais būdais, gali būti keliamas klausimas dėl taikomos priemonės proporcingumo, ypač kai ši priemonė taikoma ilgas laisvės atėmimo bausmes, įskaitant įkalinimo iki gyvos galvos bausmę atliekantiems nuteistiesiems.

Kalėjimų administracijų duomenimis, 2024 m. Alytaus kalėjime į nepriklausomybių įskaitą buvo įrašyti 481 nuteistasis^{24, 25}, Marijampolės kalėjime – 154 nuteistieji, Vilniaus kalėjime – 2025 m. sausio mėnesį priklausomybių įskaitoje buvo 150 nuteistųjų²⁶.

Pasak kalėjimų darbuotojų, nuteistiesiems, siekiantiems gydytis priklausomybę nuo psichoaktyviųjų medžiagų, taikomas pakaitinis gydymas metadonu, taip pat buprenorfino ir naloksono kombinuotu preparatu, vyksta savipagalbos grupių „Anoniminiai alkoholikai“ ir „Anoniminiai narkomanai“ (toliau – AA grupė ir AN grupė) susitikimai bei susitikimai su savanoriais iš išorės.

2.3.4. Vilniaus ir Marijampolės kalėjimuose yra Psichosocialinės reabilitacijos programos būriai, kuriuose galėtų būti apgyvendinta iki 20 nuteistųjų, tačiau patikrinimų metu juose buvo laisvų vietų. Vilniaus kalėjimo Psichosocialinės reabilitacijos programos būryje nuo priklausomybės gydėsi 10 nuteistųjų, Marijampolės kalėjime – 12 nuteistųjų. Alytaus kalėjime Psichosocialinės reabilitacijos programos būrys buvo uždarytas dėl darbuotojų trūkumo. Alytaus kalėjimo administracija nurodė, kad, nepavykus pritraukti naujų darbuotojų, atsisakė planų turėti Psichosocialinės reabilitacijos programos būrį, o jo patalpose ketina steigti Saugios aplinkos nuo smurto būrį (plačiau apie Psichosocialinės reabilitacijos programos būrius žr. šios ataskaitos 5.1 punkte). Pasak Alytaus kalėjimo pareigūnų, atsiradus nuteistųjų, norinčiųjų gydytis nuo

---

²⁴ Alytaus kalėjimo administracijos 2025 m. spalio 16 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu atsiųsta informacija.

²⁵ Marijampolės kalėjimo administracijos 2025 m. spalio 17 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu atsiųsta inf.

²⁶ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 m. spalio 30 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu atsiųsta informacija.

priklausomybės, organizuojamas jų perkėlimas į kitus kalėjimus, kuriuose yra atitinkami būriai.

Sąlygos, kurias turi atitikti nuteistasis, kad būtų perkeltas į Psichosocialinės reabilitacijos programos būrius numatytos Nuteistųjų perkėlimo iš vienos baismės atlikimo vietos į kitą, jų perkėlimo į specializuotus būrius ir taikomų baismės atlikimo sąlygų keitimo būtinų procedūros tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. V-760 (toliau – Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašas). Nuteistajam, kuris siekia patekti į Psichosocialinės reabilitacijos programos būrį, turi būti diagnozuota priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų ir jis raštu turi būti išreiškęs norą dalyvauti programoje; jam ar jai iki laisvės atėmimo baismės atlikimo pabaigos yra likę ne mažiau kaip 9 mėnesiai. Pirmenybė teikiama tiems, kuriems iki laisvės atėmimo baismės atlikimo pabaigos ar galimo lygtinio paleidimo taikymo liko nuo 1 iki 2 metų; taip pat nuteistasis turi būti baigęs įvadinį programos etapą (priklausomybių konsultanto vertinamąją konsultaciją arba įžanginę programą). Tarp sąlygų numatyta, kad Psichosocialinės reabilitacijos programos būryje turi būti laisvų vietų (Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašo 32 p.). Nuteistojo atitiktį programos sąlygoms vertina priklausomybių konsultantas (Sveikatos priežiūros koordinavimo skyrius) arba atvejo vadybininkas (Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrius) (Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašo 34 p.).

Kalbinti priklausomybę nuo psichoaktyviųjų medžiagų turintys nuteistieji nurodė, kad į Psichosocialinės reabilitacijos programos būrius sunku patekti net tada, kai ne visos vietos juose būna užpildytos. Jie taip pat teigė negaunantys informacijos, kodėl jų prašymai buvo atmesti. Lietuvos kalėjimų administracijos atstovai yra pažymėję, kad Psichosocialinės reabilitacijos programa yra nišinė paslauga, nes ji trunka ilgai (1 metus, dar 1 metus vyksta poreabilitacija), todėl nereikėtų tikėtis didelių šiuose būriuose besigydančių asmenų skaičių.²⁷

Tarp kalbintų nuteistųjų buvo asmenų, kurie, bandydami savarankiškai nustoti vartoti narkotines medžiagas, stengėsi izoliuotis nuo aplinkos, kurioje plačiai paplitęs narkotinių medžiagų vartojimas, dėl to nusprendė „užsidaryti“ – t. y. pasiprašė, būti perkelti į rakinamas kameras. Pastebėtina, kad, nuteistųjų teigimu, kalėjimų administracijų požiūriu, siekis atsisakyti narkotinių medžiagų vartojimo nėra tinkama priežastis atsisakyti gyventi bendrame būryje, todėl tokie nuteistieji negali nurodyti tikrosios savo noro būti perkeltiems į rakinamas kameras priežasties.

---

²⁷ LKT vyr. gydytojos pranešimas per 2025 m. spalio 22 d. Seimo Priklausomybių prevencijos komisijos posėdį.

Sprendimą gydytis priklausomybę nuo psichoaktyvių medžiagų Psichosocialinės reabilitacijos programos būriuose apsunkena ir neformalios kalėjimų taisyklės, pagal kurias nuteistasis, dalyvaujantis Psichosocialinės reabilitacijos programoje, priskiriamas prie žemiausios – „nuskriaustųjų“ – kastos (plačiau apie nuteistųjų subkultūras žr. šios ataskaitos 2.4 punkte). Siekiant apsaugoti asmenis, kurie dalyvavo ir baigė Psichosocialinės reabilitacijos programą, jie bausmę toliau atlieka poreabilitaciniuose būriuose, kur jie yra atskirti nuo būrių, kuriuose yra paplitęs narkotikų vartojimas.

Taip pat pastebėtina, kad kalėjimuose nėra sudarytų sąlygų apsaugoti asmenis, kurie dėl atkryčio ar kitų priežasčių nebaigė Psichosocialinės reabilitacijos programos. Tokie nuteistieji yra gražinami į bendrus būrius, kuriuose patiria socialinę izoliaciją ir didesnę smurto riziką dėl prisikrymo „nuskriaustųjų“ kastai, taip pat atsiduria aplinkoje, kurioje plačiai vartojamos narkotinės medžiagos.

Nustatytos faktinės aplinkybės leidžia teigti, kad psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas įkalinimo įstaigose išlieka sistemine problema, neatsiejama nuo psichologinio ir fizinio smurto tarp nuteistųjų paplitimo. Atsižvelgiant į problemos mastą, kalėjimuose siūlomos galimybės gydytis nuo priklausomybės vis dar yra nepakankamos. Itin problematiška yra tai, kad Alytaus kalėjime dėl darbuotojų trūkumo buvo uždarytas Psichosocialinės reabilitacijos programos būrys. Patekimas į Psichosocialinės reabilitacijos programos būrius Vilniaus ir Marijampolės kalėjimuose yra sudėtingas, o į šiuos būrius nepatenkantiems arba iš jų pašalintiems asmenims, kurie siekia gydytis priklausomybę nuo psichotropinių medžiagų, nėra sudaromos galimybės pasitraukti iš aplinkos, kurioje paplitęs narkotikų vartojimas.

2.4. Dėl kriminalinės subkultūros apraiškų

2.4.1. Visuose tikrintuose kalėjimuose buvo įsitvirtinusi neformali nuteistųjų subkultūros hierarchija – kastų sistema, kuri kaip po 2024 m. vizito Lietuvos kalėjimuose nustatė CPT²⁸, yra sunkiai išvengiama.

---

²⁸ [Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania](#) carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024 [CPT/Inf (2024) 25], p. 63.

Pokalbių su nuteistaisiais ir pareigūnais metu nustatyta, kad nuteistieji save priskiria ar kitų nuteistųjų yra priskiriami dviems pagrindinėms kastoms – „normaliųjų“ ir „nuskriaustųjų“.

„Normaliųjų“ kasta, nuteistųjų teigimu, skirstoma į:

- *bachūrus / vierchus* – aukščiausią rangą nuteistųjų tarpe turinti kasta. Pastebėtina, kad būtent šiai kastai save priskiriantys nuteistieji neigė kastų egzistavimą. Kitoms kastoms save priskiriantys nuteistieji bei pareigūnai galėjo nesunkiai įvardinti, kurie asmenys priskiriami šiai grupei ir kuriame būryje jie apgyvendinti. Kai kurie nuteistieji teigė, kad šioje nuteistųjų grupėje taip pat galima išskirti ant aukščiausio subkultūrų hierarchijos laiptelio esančius „liūtus“;
- *paprastus / normalius nuteistuosius* – nuteistųjų teigimu, tai „normalių“ nuteistųjų grupės dalis, kurios atstovai nepriklauso nei „bachūrams“ / „vierchams“, nei „nuskriaustiesiems“. Prie šios nuteistųjų grupės taip pat priskiriami ir dirbantys asmenys, vadinami „muchamorai“. Pastebėtina, kad „muchamorams“ nėra priskiriami tie nuteistieji, kurie valo bendrus koridorius ir tualetus. Nuteistųjų teigimu, pagal subkultūros taisykles, imdamas „šluotą į rankas“ nuteistasis save pažemina, todėl bendras erdves tvarkantys nuteistieji priskiriami „nuskriaustųjų“ kastai.

„Nuskriaustieji“ yra žemiausia nuteistųjų kasta, skirstoma į:

- *gaidžius* – aukščiausioje „nuskriaustųjų“ pozicijoje esantys nuteistieji;
- *ožius / kaziolus*, kurie taip vadinami dėl informacijos teikimo pareigūnams ar, kitų nuteistųjų požiūriu, pernelyg tampraus bendradarbiavimo su pareigūnais. Priklausomai nuo kalbintų nuteistųjų šiai kasta taip pat gali būti priskiriami ir „drambliai“ – nuteistieji, kurie atsisako gyventi pagal kriminalinės subkultūros taisykles;
- *šliapas* – žemiausiam subkultūrų hierarchijos laipteliui priskiriami asmenys, nuteisti už seksualinius nusikaltimus.

2.4.2. Tarp kalbintų nuteistųjų buvo tokių, kurie teigė esantys „nuskriaustųjų“ kastoje, nes atsisakė paklusti neformalioms kriminalinės subkultūros taisyklėms.

Pastebėtina, kad be pasidalinimo į „normalius“ ir „nuskriaustuosius“, kurį patvirtino dauguma kalbintų nuteistųjų, smulkesnio susiskirstymo ribos (išskyrus pačią aukščiausią vierchų“ kastą) yra labiau išplaukusios ir pokalbių su nuteistaisiais metu rečiau akcentuojamos.

Kaip pasakojo nuteistieji, iškart atvykus į kalėjimą pareigūnai jų klausė, kuriai kastai jie priklauso ir kuriame būryje jiems būtų saugu būti apgyvendintiems. Iš vizito metu aplankytų kalėjimų aki-vaizdžiausiai skirstymas į kastas buvo pastebimas Vilniaus kalėjime, nes jame skirtingoms kastoms priklausantys nuteistieji apgyvendinti skirtinguose I korpuso 2, 3 ir 4 aukštuose, pradedant nuo 2 aukšte bausmę atliekančių „nuskriaustųjų“ kastai priskiriamų asmenų ir kylant iki 4 aukšte apgyvendintų, aukščiausiai kastai priskiriamų „bachūrų“ / „vierchų“.

Alytaus kalėjime „bachūrų“ / „vierchų“ statusą turintys asmenys buvo apgyvendinti 2-ame būryje, neformaliai vadinamame „Ozu“. Marijampolės kalėjime asmenys, turintys neformalų „bachūrų“ / „vierchų“ statusą buvo apgyvendinti 10 būryje. Šiuose kalėjimuose daugumai kitų būrių priskirti nuteistieji taip pat buvo pasiskirstę į kastas, taigi tame pačiame būryje dažnai buvo galima rasti ir skirtingą neformalų statusą turinčių asmenų. Šiuose būriuose „nuskriaustieji“ paprastai buvo apgyvendinti skirtinguose bendrabučio tipo kambariuose („sekcijose“), nei taip vadinami „normalūs“ nuteistieji.

Labiausiai neformalių nuteistųjų elgesio taisyklių egzistavimo poveikį jaučia „nuskriaustųjų“ kastai priskiriami nuteistieji, kurie dėl tokio priskyrimo susiduria su nuolatine atskirtimi, psichologiniu smurtu. Jei „nuskriaustieji“ atlieka bausmę būryje, kuriame yra ir kitoms kastoms priskiriamų nuteistųjų, jie apgyvendinami atskirose bendrabučio tipo patalpose, vadinamose „sekcijose“ ir dažnai neturi teisės būti virtuvėlėse, gali naudotis tik tam tikromis, jiems priskirtomis, asmens higienos patalpomis. Pavyzdžiui, viename būryje ieškant erdvės privačiam pokalbiui Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojai pasikvietė „nuskriaustojo“ statusą turintį nuteistąjį į virtuvėlę, kurioje jis nerimaudamas informavo, kad neturi teisės joje būti, todėl teko pokalbį skubiai nutraukti.

Būriuose, kuriuose „nuskriaustiesiems“ leidžiama naudotis virtuvėlėmis, jiems priskiriamos konkrečios skalbimo mašinos, kaitlentės, šaldytuvai, mikrobangų krosnelės, arbatinukai ir pan., tačiau tik tuo atveju, jei būryje yra pakankamai šios įrangos. Viename Marijampolės kalėjimo būryje, kuriame buvo apgyvendinti skirtingą neformalų statusą turintys nuteistieji, „nuskriaustųjų“ kastai priskirti asmenys pasakojo besidžiaugiantys, kad turi jiems skirtą arbatinuką, tačiau nurodė, kad jie negali naudotis nei vienu iš trijų būryje esančių šaldytuvų.

Vilniaus ir Marijampolės kalėjimuose kalbinti „nuskriaustųjų“ kastai priskirti asmenys pasakojo, kad negali dirbti valgyklose maisto gaminimo srityje, nes, jų teigimu, kiti nuteistieji atsisakytų valgyti jų pagamintą maistą. Tik „nuskriaustųjų“ kastai priskiriami asmenys gali valyti koridorius,

dušus ir tualetus. Taip pat, žemesnei kastai priklausantys asmenys turi pasitraukti į šoną, koridoriuje susitikę aukštesnės kastos asmenį. Organizuojant tam tikrų sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, pavyzdžiui, medikų komandai atvykus atlikti rentgeno tyrimų, formuojamos dvi eilės: viena skirta „normaliųjų“ kastai, kita – „nuskriaustųjų“ kastai priskiriamiems nuteistiesiems.

2.4.3. Bene akivaizdžiausiai susiskirstymas į kastas atsiskleidžia stebint maitinimo organizavimą kalėjimų valgyklose. Visų tikrintų kalėjimų valgyklose skirtingą neformalų statusą turintys nuteistieji galėjo maistą atsiimti tik prie jų kastai priskirtų maisto dalinimo langelių. Marijampolės kalėjime skirtingoms kastoms priskirtiems nuteistiesiems maistas buvo dalinamas skirtingų spalvų induose. Žemesnei kastai priskiriamų asmenų indai taip pat buvo pažymėti skylutėmis. Visuose kalėjimuose neformalus statusas taip pat lemia ir tai, kur nuteistieji valgykloje gali sėdėti ir valgyti. Pavyzdžiui, Marijampolės kalėjime skirtingų kastų atstovai sėdi skirtingose valgyklos pusėse. Vilniaus kalėjime „nuskriaustieji“ negali sėdėti prie stalų, prie kurių įprastai valgo aukštesnei kastai priskiriami asmenys, net jei šios grupės į valgyklą vedamos skirtingu laiku. Vilniaus kalėjime maitinimas organizuojamas „aukštais“, pirmiausiai į valgyklą įleidžiant aukščiausiai kastai priklausančius asmenis („vierchus“), apgyvendintus 4 aukšte, vėliau – 3 aukšto nuteistuosius, ir paskutinius – 2 aukšte bausmę atliekančius asmenis. Vykdamat maisto dalinimo valgykloje stebėseną užfiksuota, kaip, išėjus aukščiausios kastos atstovams, atliekantiems bausmę 4 aukšte, atidaromas papildomas langelis ir, atėjus 3 aukšte apgyvendintiems nuteistiesiems, susiformuoja dar viena eilė, sudaryta iš „nuskriaustųjų“.

6 pav. Marijampolės kalėjimo valgykla. Nuotraukoje dešinėje – „nuskriaustųjų“ kastai priklausančių asmenų indai pažymėti skylutėmis.

Besikeičiant valgyti atvykusių nuteistųjų pamainai, priežiūrą valgykloje vykde pareigūnai Seimo kontrolierių įstaigos pareigūnai paprašė pakeisti valgio dalinimo proceso stebėjimo vietą, nes ten „paprastai sėdi „nuskriaustieji“.

2.4.4. Kai kurie kalbinti nuteistieji ir administracija pasakojo, kad žemesnių kastų asmenys patiria ne tik nuolatinę atskirtį, bet ir yra išnaudojami draudžiamų daiktų pernešimui, verčiami priiimti kaltę už nusižengimus. Patikrinimo metu taip pat fiksuoti nuteistųjų liudijimai apie finansinio išnaudojimo formas, kai dirbantys žemesnių kastų nuteistieji privalo susimokėti „duokles“ savo būrio aukštesnės kastos nuteistiesiems.

Prie kastų sistemos atsparumo prisideda tai, kad apie neformalias nuteistųjų elgesio taisykles greitai sužino ir jas perima net asmenys, kurie bausmę atlieka pirmą kartą. Patikrinimo metu nustatyta, kad Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose buvo paskirti būriai, į kuriuos perkeliama pirmą kartą laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji. Vis dėlto, visiškai šių nuteistųjų izoliavimas nuo kitų nuteistųjų nebuvo užtikrintas, nes tuose būriuose taip pat buvo apgyvendinami ir ne pirmą kartą bausmę atliekantys nuteistieji, kuriems kituose būriuose kilo grėsmė patirti fizinį smurtą. Vilniaus kalėjime atskiro būrio, į kurį būtų nukreipiami pirmą kartą bausmę atliekantys asmenys, apskritai nebuvo.

„Nuskriaustųjų“ kastai automatiškai priskiriami asmenys, nuteisti už seksualinius nusikaltimus. Pasak šiai grupei priklausančių asmenų, kalėjime yra neįmanoma nuslėpti nusikaltimo, už kurį nuteistasis atlieka bausmę, nes kiti nuteistieji reikalauja parodyti teismo sprendimus. Dėl šios priežasties meluoti apie savo nusikaltimą yra nepatartina ar net pavojinga, nes, išaiškėjus tiesai, kiti nuteistieji prieš tokį asmenį naudotų smurtą.

Nuteistųjų ir pareigūnų teigimu, nuteistieji gali lengvai prarasti aukštesnės kastos statusą ir būti priskirti „nuskriaustųjų“ kastai. Iš „nuskriaustųjų“ kastos pakilti į aukštesnę – neįmanoma. Tokį statuso praradimą gali lemti rankos „nuskriaustajam“ paspaudimas, sprendimas gydytis priklausomybę nuo psichoaktyvių medžiagų, įsiskolinimas, atsisakymas laikytis neformalių elgesio taisyklių ir pan. Vis dėlto, pastebėtina, kad, kai kurių nuteistųjų pasakojimu, dalis drąsesnių jaunesnio amžiaus „nuskriaustųjų“ kastai priskirtų asmenų atsisako laikytis neformalių nuteistųjų elgesio taisyklių, pavyzdžiui, pasitraukti į šoną, kai koridoriuje susitinka su aukštesnei kastai priklausančiais nuteistaisiais, imti maistą valgykloje iš jiems priskirto langelio, dėl ko kalėjimuose pasitaiko konfliktų.

Kalėjimų administracijos atstovai ir didžioji dalis pareigūnų pripažino, kad kalėjimuose yra įsitvirtinusi kriminalinės subkultūros hierarchija ir tik keli kalbinti pareigūnai nurodė, kad „subkultūrų nemato“, tai nedaro poveikio jų darbui. Vis dėlto, patikrinimo metu nustatytos aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad pareigūnai ne tik žino apie neformalias nuteistųjų elgesio taisykles, bet ir *de facto* jų laikosi. Visų pirma, nuteistojo neformalus statusas yra vienas pagrindinių veiksnių, kuris lemia, į kurį būrį ar į kurias gyvenamąsias patalpas („sekciją“) būryje jis bus paskirtas. Susiskirstymas į kastas yra visiškai toleruojamas organizuojant maitinimą valgyklose. Kalbinti nuteistieji pasakojo, kad administracija neįdarbina „nuskriaustųjų“ valgyklose į pozicijas, kurios susijusios su maisto gaminiu, nes aukštesnei kastai save priskiriantys nuteistieji atsisakytų valgyti „nuskriaustųjų“ pagamintą maistą.

2.4.5. Apklausti nuteistieji taip pat nurodė, kad kai kurie pareigūnai su aukštesnių kastų atstovais bendrauja mandagiau, jiems suteikiama daugiau privilegijų, tuo tarpu žemesnės kastos nuteistieji susilaukia mažiau pagarbos. Pasak nuteistųjų, dalis pareigūnų taip pat vartoja subkultūrų žodyną („leidžiam kaziolus“, taip pat įžeidžiai kreipiasi į asmenį pagal jo neformalų statusą, pavyzdžiui, pavadindami „gaidžiu“).

Atsižvelgiant į tai, kas nustatyta patikrinimų metu, svarbu atkreipti dėmesį į 2023 m. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) sprendimą byloje *D prieš Latviją*, kuriame EŽTT nurodė, kad gyvenimas kalėjime neformalios hierarchijos sąlygomis, ypač priklausant žemiausio statuso grupei, kenčiant primestus draudimus ir kontakto su kitais nuteistaisiais apribojimus, pagrįstus smurtu ar jo grėsme, gali sukelti ilgalaikę psichologinę žalą ir nerimą, kurių intensyvumas viršija streso lygį, kurį neišvengiamai sukelia kalinimas įprastomis sąlygomis.²⁹ EŽTT akcentavo, kad, atsižvelgiant į sisteminių neoficialių hierarchijų nulemtų problemų pobūdį, individualios priemonės, pavyzdžiui, tyrimo dėl konkrečių smurto atvejų inicijavimas, pareiškėjo perkėlimas į kitą kamerą ar įkalinimo įstaigą nekeistų neoficialios kalinių hierarchijos galios dinamikos ir pareiškėjo subordinacinės padėties joje. Todėl, atsižvelgdamas į tai, kad valstybės institucijos nesiėmė veiksmingų žingsnių, kad apsaugotų pareiškėją nuo elgesio, siejamo su priklausymu konkrečiai kastai, t. y. nesugebėjo apsaugoti pareiškėjo nuo elgesio, kuris yra draudžiamas pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnį (kankinimo, nežmoniško, žiauraus

---

²⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismas, sprendimas byloje *D prieš Latviją*, pareiškimo Nr. 76680/17, 2024-01-11, 48-51 punktai, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-229928>.

ar orumą žeminančio elgesio draudimas), EŽTT konstatavo šio straipsnio pažeidimą.³⁰ Labai panašią išvadą po 2024 m. vykusio apsilankymo Lietuvoje padarė ir CPT³¹, nuroydamas, kad Lietuvoje žemiausiai kasti priklausančių kalinių padėtis, gali būti laikoma nuolatiniu Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnio pažeidimu.

Įgyvendinant CPT ataskaitoje pateiktą rekomendaciją priimti moksliniais tyrimais paremtą strategiją kovoti su neformalia kalėjimų hierarchija³², Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. V-754 buvo patvirtintas Kriminalinės subkultūros apraiškų mažinimo planas. Pastebėtina, kad dauguma kalbintų pareigūnų apie šį planą nebuvo girdėję, o iš pokalbių su aplankytų kalėjimų administracijų atstovais susidarė įspūdis, kad šis dokumentas nėra vertinamas kaip svarbus ar kaip strategija, kuria vadovaujantis kryptingai siekiama kovoti su kriminalinės subkultūros apraiškomis. Kalėjimų administracijos akcentavo, kad galimybes kovoti su kriminalinės subkultūros apraiškomis labiausiai riboja kalėjimų infrastruktūra, nes daugelis nuteistųjų yra apgyvendinti bendrabučio tipo patalpose, todėl nėra galimybių tinkamai izoliuoti vienu nuteistųjų nuo kitų, tarp jų net ir atliekančių laisvės atėmimo bausmę pirmą kartą. Kaip pasakojo Vilniaus kalėjimo administracijos atstovas, per vieną užimtumo veiklą aukštesnės kastos atstovas paspaudė ranką „nuskriaustajam“ ir gavo žinutę iš 4 aukšto, kad jei tai dar kartą pasikartos, jis praras savo statusą. Dauguma kalbintų kalėjimų administracijos atstovų ir pareigūnų nurodė, kad kovos su kriminalinės subkultūros apraiškomis sėkmę daugiausiai sieja su infrastruktūros pokyčiais – kamerinio tipo patalpų įrengimu. Tokie pokyčiai numatyti Kriminalinės subkultūros mažinimo plano 19 punkte.

Prie iniciatyvų, kuriomis kovojama su kriminalinės subkultūros apraiškomis esamomis sąlygomis ir turimais pajėgumais, kalėjimų administracijos atstovai ir pareigūnai minėjo tai, kad didžiausią neigiamą poveikį darančius asmenis stengiamasi perkelti į kitus būrius ar net kitus kalėjimus. Marijampolės ir Vilniaus kalėjimuose buvo minimos pastangos atskirai apgyvendinti

---

³⁰ *Ibid.*, 54-58 punktai.

³¹ Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024, Strasbourg, 18 July 2024, CPT/Inf (2024) 25, <https://rm.coe.int/1680b0fb15>.

³² Response of the Lithuanian Government to the report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) on its visit to Lithuania from 12 to 22 February 2024, Strasbourg, 29 October 2024, CPT/Inf (2024) 30, <https://rm.coe.int/1680b22465>, 12 psl.

asmenis, bausmę atliekančius pirmą kartą. Visi kalėjimai minėjo pastangas į bendras užimtumo veiklas įtraukti nuteistuosius, neatsižvelgiant į jų neformalų susiskirstymą³³. Vilniaus kalėjimo administracija paminėjo tai, kad valgykloje nebeliko skirtingų spalvų indų. Alytaus kalėjimo administracija pristatė iniciatyvą atidaryti naują būrį, kuriame bus apgyvendinti tik pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietoje lengvojoje grupėje bausmę atliekantys nuteistieji, nepriklausomai nuo jų neformalaus statuso. Paklausti, kaip jie išvengs, kad naujai formuojamame būryje nuteistieji nesusiskirstytų į skirtingas kastas, administracijos atstovai, pareigūnai ir kiti darbuotojai nurodė, kad tie nuteistieji, kurie toliau laikysis neformalių nuteistųjų elgesio taisyklių, negalės atlikti bausmės lengvojoje grupėje.

2.5. Dėl nuteistųjų darbo, mokymosi ir kitų resocializacijos priemonių užtikrinimo

2.5.1. BVK 55 straipsnyje numatyta, kad bausmę atliekantiems nuteistiesiems yra sudaromos galimybės užsiimti prasminga jų ir visuomenės interesus atitinkančia veikla. Tokia veikla gali būti:

- 1) nuteistųjų darbinė veikla bausmės atlikimo vietoje;
- 2) nuteistųjų darbas ne bausmės atlikimo vietoje;
- 3) bendrasis ugdymas, profesinis mokymas, aukštasis mokslas;
- 4) individuali veikla;
- 5) dalyvavimas įstaigų ir organizacijų kultūrinėje, švietėjiškoje, sporto ir kitoje veikloje, padedančioje nuteistiesiems resocializuotis;
- 6) dalyvavimas nuteistųjų kolektyvo tarybų veikloje. BVK 54 straipsnis įtvirtina, kad nuteistųjų užimtumo tikslas – mažinti neigiamą kalinimo įtaką, suteikti galimybę nuteistiesiems įgyti žinių, įgūdžių ir kvalifikaciją, padedančių lengviau integruotis į visuomenę, kai jie bus paleisti iš bausmės atlikimo vietos.

BVK 59 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kiekvienas uždaro ir pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietoje laisvės atėmimo bausmę atliekantis nuteistasis, savarankiškai neįsidarinęs ne bausmės atlikimo vietoje arba nuteistųjų užimtumą darbine veikla organizuojančioje įstaigoje, privalo užsiimti bausmės atlikimo vietoje jam pasiūlyta darbine veikla ir taip prisidėti prie jo

---

³³ Kai kurios iš šių priemonių taip pat minimos ir Kriminalinės subkultūros apraiškų mažinimo plane (7 p., 15 p.).

išlaikymo bausmės atlikimo vietoje sąnaudų mažinimo. BVK 56 straipsnyje taip pat numatyta nuteistųjų galimybė užsiimti individualia veikla, kuri, jei atitinka konkrečias sąlygas³⁴, gali būti prilyginama darbinei veiklai.

Patikrinimo metu Alytaus kalėjime terminuotą laisvės atėmimo bausmę atliko 719 asmenų. Administracija negalėjo patikslinti, kiek patikrinimo dieną nuteistųjų atliko bausmę atviro, pusiau atviro ir uždaro tipo bausmės atlikimo vietose, tačiau po patikrinimo³⁵ atsiuntė 2025 m. liepos mėnesio statistinę ataskaitą. Pagal ją, 2025 m. liepos 1 d. Alytaus kalėjime buvo 709 nuteistieji laisvės atėmimo bausme, iš jų 87 asmenys laisvės atėmimo bausmę atliko uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje, 553 – pusiau atviro tipo, o 69 – atviro tipo. Pagal Alytaus kalėjimo administracijos pateiktą informaciją, darbine veikla užsiėmė 129 nuteistieji, dar 24 nuteistieji užsiėmė nenuolatinio pobūdžio darbine veikla, 84 nuteistieji vykdė individualią veiklą, iš jų 48 atvejais individuali veikla buvo prilyginta darbinei.³⁶

Marijampolės kalėjime patikrinimo metu bausmę atliko 732 nuteistieji, iš jų – 107 uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje, 549 – pusiau atviro tipo, o atviro tipo – 58 nuteistieji. Pusiaukelės namuose buvo 18 nuteistųjų. Darbine veikla užsiėmė 287 nuteistieji, individualią veiklą vykdė 42 asmenys, iš jų 12 individuali veikla buvo prilyginta darbinei veiklai, 66 asmenys dirbo ne bausmės atlikimo vietoje.³⁷

Vilniaus kalėjime terminuotą laisvės atėmimo bausmę atliko 349 nuteistieji, iš jų – 21 uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje, 265 pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietoje, o 63 – atviro

---

³⁴ BVK 56 straipsnio 5 dalis numato, kad laisvės atėmimo vietų įstaigos direktoriaus įgaliotas pareigūnas nuteistojo vykdomą individualią veiklą prilygina darbinei veiklai (darbui ne bausmės atlikimo vietoje), jeigu:

1) laisvės atėmimo vietų įstaiga turi galimybes nuteistajam sudaryti sąlygas užsiimti jo pageidaujama individualia veikla, ši veikla neprieštarauja nuteistojo resocializacijos tikslams ir nuteistojo individualios veiklos pobūdis nesusijęs su komandiruočiais ar kitomis išvykomis už Lietuvos Respublikos teritorijos ribų; 2) individualią veiklą nuteistasis yra įregistravęs Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nustatyta tvarka; 3) nuteistasis gali įrodyti, kad iš individualios veiklos gauna pajamų, kurių paskutinių trijų mėnesių vidurkis yra ne mažesnis už teisingumo ministro nustatyta tvarka apskaičiuotos piniginės išmokos, kuri mokama nuteistiesiems, užsiimantiems darbine veikla šio kodekso 61 straipsnio 1 dalyje nustatytą laiką, minimalų mėnesinį dydį; 4) nuteistasis įsipareigoja, kad visos iš jo individualios veiklos gautos pajamos bus pervedamos į laisvės atėmimo vietų įstaigos administruojamą nuteistojo asmeninę sąskaitą.

³⁵ Alytaus kalėjimo administracijos 2025 m. spalio 15 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu pateikta informacija.

³⁶ Alytaus kalėjimo administracijos 2025 m. liepos 8 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu pateikta ir 2025 m. spalio 20 d. patikslinta informacija.

³⁷ Marijampolės kalėjimo administracijos 2025 m. liepos 11 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu pateikta informacija.

tipo bausmės atlikimo vietoje.³⁸ Iš asmenų, atliekančių bausmę uždaro ir pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietoje, t. y. 286 nuteistųjų, darbine veikla (tvarkyti patalpas, dirbti valgykloje ir pan.) užsiėmė 62 nuteistieji, o 92 asmenys užsiėmė individualia veikla, kuri 51 atveju buvo prilyginta darbinei veiklai. Atviro tipo bausmės atlikimo vietoje iš 63 nuteistųjų 36 dirbo pagal darbo sutartį, 7 vykdė individualią veiklą ir 10 užsiėmė darbine veikla.³⁹

Visų tikrintų kalėjimų administracijos, pareigūnai ir kiti darbuotojai pripažino, kad neturi galimybių pasiūlyti darbinės veiklos visiems ja užsiimti pageidaujantiems nuteistiesiems – darbine ir individualia veikla užsiimantys asmenys sudarė mažiau nei pusę nuteistųjų.

Nuteistųjų įsidarbinimo galimybėms iššūkių kelia ne tik nedidelė darbo vietų pasiūla, bet ir neformalios nuteistųjų taisyklės. Kalbinti kalėjimų pareigūnai ir kiti darbuotojai nurodė, kad aukštesnių kastų nuteistieji paprastai atsisako kalėjimo siūlomos darbinės veiklos. Dauguma jų renkasi verstis individualia veikla, tokia kaip vertimo paslaugos, dietų ar sporto planų rengimas, žvakių gaminimas ar papuošalų iš veriamų karoliukų gamyba, kuri yra ypač populiari tarp nuteistųjų. Siekiant užtikrinti, kad šių darbų už aukštesnių kastų nuteistuosius neatliktų kiti nuteistieji, iš individualia veikla besiverčiančių nuteistųjų reikalaujama, kad jie bent 4 valandas per dieną būtų numatytoje darbo vietoje ir atliktų numatytas užduotis. Savo produkciją individualia veikla užsiimantys nuteistieji realizuoja per šeimos narius ar draugus laisvėje, todėl sunku kontroliuoti, ar už šią veiklą gaunamos pajamos yra realios ar fiktyvios, visą produkciją įgyjant gamintojo artimiesiems. Vis dėlto, pareigūnų ir kitų darbuotojų teigimu, stebima, kad per siuntinius tie patys gaminiai nebūtų gražinami nuteistiesiems, kad jie negalėtų imituoti individualios veiklos. Kalbintų pareigūnų ir kitų darbuotojų teigimu, būna atvejų, kai individualios veiklos prilyginimas darbinei veiklai atšaukiamas (pavyzdžiui, jeigu gaminiai parduodami fiktyviai, o po to per siuntas grįžta nuteistiesiems, kurie jas toliau paradinėja siekiant imituoti individualią veiklą).

Pažymėtina, kad kalėjimo siūloma darbinė veikla, ypač bendrų patalpų valymo darbai, laikomi nesuderinamais su aukštesnių nuteistųjų kastų statusu („Kaip aš, normalus, imsiu šluotą į rankas, valysiu tualetus?“, – apie darbų pasidalinimą pasakojo vienas iš nuteistųjų, tačiau šis požiūris buvo būdingas visiems ne „nuskriaustųjų“ kastos atstovams). Tai ypatingai pastebima

---

³⁸ Vilniaus kalėjimo administracijos 2025 m. liepos 9 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu pateikta informacija.

³⁹ Vilniaus kalėjimo administracijos patikrinimo metu ir 2025 m. liepos 8 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu pateikta informacija pateikta informacija.

būriuose, kuriuose gyvena aukštesnės kastos nuteistieji, nes jų bendrąsias gyvenamąsias patalpas, tualetus prižiūri ir tvarko ne atitinkamo būrio gyventojai, o kituose būriuose gyvenantys nuteistieji, vadinami tvarkiniais. Kaip minėta anksčiau, Marijampolės ir Vilniaus kalėjimuose nuteistieji nurodė, kad „nuskriaustųjų“ kastai priskiriami asmenys negali dirbti su maisto ruošimu susijusių darbų, todėl j tai yra atsižvelgiama ir jiems siūlant darbo vietas kalėjimuose.

Kalėjimų administracijai neturint galimybių visiems įsidarbinti pageidaujantiems nuteistiesiems pasiūlyti darbo vietų, buvo imtasi iniciatyvos juos įtraukti į nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą – laisvės atėmimo vietų įstaigos patalpų, teritorijos tvarkymo veiklas, kurios trukmė ne mažiau nei 2 val. per mėnesį. Pasak kalbintų darbuotojų, atsižvelgiant į tai, kad viena iš bausmės atlikimo lengvojoje grupėje sąlygų yra nuteistojo darbas, asmens sutikimas vykdyti nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą rodo jo teigiamą požiūrį į darbą ir yra pagrindas, jei jis atitinka ir kitas sąlygas, jį perkelti į lengvąją grupę. Nenuolatinio pobūdžio darbinė veikla yra susijusi su tvarkymo darbais, todėl, pasak darbuotojų, sutikimas jų imtis yra ir požymis, kad nuteistasis atsisako neformalių kalėjimo taisyklių. Ši priemonė taip pat minima ir Kriminalinės subkultūros apraiškų mažinimo plane (6 p.), kuriame numatyta, kad į nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą turėtų būti įtraukti visi nuteistieji, kurie nėra įtraukti į nuolatinio pobūdžio veiklas.

Patikrinimo metu Marijampolės ir Vilniaus kalėjimuose ši iniciatyva buvo tik pradama įgyvendinti. Kaip nurodė Vilniaus kalėjimo darbuotojai, ruošiantis įgyvendinti šią priemonę nuteistųjų buvo klausiama, ar jie sutiktų būti įtraukti į nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą, ir absoliuti dauguma pasisakė teigiamai. Alytaus kalėjime patikrinimo metu į nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą buvo įtraukti 24 asmenys. Vis dėlto, vertindami šios iniciatyvos perspektyvas turėti realių pokyčių, kalbinti Resocializacijos skyriaus darbuotojai pastebėjo, kad kalėjimuose darbo vietų skaičius nėra pakankamas, todėl visus nuteistuosius įtraukti net į nenuolatinio pobūdžio darbinę veiklą nepavyks.

2.5.2. Be darbinės veiklos, nuteistiesiems kalėjimuose yra sudaroma galimybė mokytis. Remiantis Alytaus kalėjimo duomenimis, bendrojo ugdymo mokykloje mokėsi 80 nuteistųjų, profesinėje mokykloje – 91. Marijampolės kalėjimo duomenimis, bendrojo ugdymo mokykloje mokėsi 159 nuteistieji, profesinėje mokykloje – 190 nuteistųjų, dar 2 nuteistieji mokėsi už kalėjimo ribų. Vilniaus kalėjimo pateikta informacija, patikrinimo metu 92 nuteistieji mokėsi pagal bendrojo ugdymo programas ir 30 pagal profesinio ugdymo programas. Nei viename iš tikrintų kalėjimų nebuvo asmenų, besimokančių aukštojoje mokykloje.

2.5.3. Nuteistiesiems taip pat organizuojamos įvairios užimtumo specialistų ir atvykstančių savanorių veiklos. Šių užimtųjų įvairovė ir pasiūla didžiąja dalimi priklauso nuo užimtųjų specialistų išmonės ir atvykstančių savanorių galimybių.

Vilniaus kalėjimo Resocializacijos skyriuje patvirtinti 9 specialistų užimtųjų etatai, iš jų patikrinimo metu užimti buvo 7. Pagal Vilniaus kalėjimo pateiktą pavyzdinį vieno mėnesio užimtųjų veiklų grafiką, I korpuso, kuriame nuteistieji bausmę atlieka pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietoje, nuteistiesiems užsiėmimus veda Resocializacijos skyriaus specialistės ir atvykstantys savanoriai. Vilniaus kalėjimo pateiktais duomenimis, organizuojant užimtumą, bendradarbiaujama su VŠĮ „Pirašytos rankos“, VŠĮ „AgapeBonum“, VŠĮ „Gebu“, VŠĮ menų agentūra „ARTSCAPE“, evangeline Lietuvos veiklių žmonių bendrija, kuri rengia religinius – dorovinius bei sielovadinius susitikimus, Vilniaus Dianetikos centru, vedama AA grupė.

Pastebėtina, kad, sprendžiant iš užimtųjų veiklų grafiko, teoriškai kiekvieno pusiau atviro tipo būrio nuteistieji gali dalyvauti bent 5 užsiėmimuose per savaitę, tačiau iš jų bent keli susiję su priklausomybių gydymu ar religinio pobūdžio veikla (AA grupės susitikimas, Dianetikos centras „Kelias į laimę“, Lietuvos veiklių žmonių bendrijos užsiėmimas, susitikimas su kapelionu), todėl nuteistiesiems, kurie neturi priklausomybių ar nėra religingi, siūlomų užimtųjų veiklų įvairovė smarkiai sumažėja. Taip pat pastebėtina, kad, kaip numatyta užimtųjų veiklų grafike, fizinio aktyvumo veiklos su treneriu yra siūlomos tik 6 ir 7 būrių (I korpuso 4 aukšto, taigi – aukščiausios kastos) nuteistiesiems.

Vilniaus kalėjimo duomenimis, per 2025 I pusmetį siūlomose veiklose dalyvavo 522 nuteistieji, tačiau administracija negalėjo pateikti į skirtingus užsiėmimus vaikstančių nuteistųjų sąrašų. Kaip nurodė Vilniaus kalėjimo administracija, tokie sąrašai nėra rengiami, veiklose nuteistieji dalyvauja savanoriškumo principu, t. y. paskelbiama informacija apie veiklas ir jose dalyvauja norintys. Informacija apie nuteistojo dalyvavimą siūlomose veiklose fiksuojama kiekvieno nuteistojo individualiame resocializacijos priemonių plane.

Uždaro tipo bausmės atlikimo vietose bausmę atliekantys asmenys teigė, kad užimtųjų veiklos jiems vyksta retai. Pasak kalbintų Vilniaus kalėjimo užimtųjų specialistų, bausmę uždaro tipo bausmės atlikimo patalpose atliekantiems asmenims užimtųjų veiklos vyksta jų gyvenamosiose patalpose. Tą patvirtina ir Vilniaus kalėjimo atsiųsti grafikai, pagal kuriuos uždaro tipo bausmės atlikimo vietose atliekantiems asmenims užimtųjų veiklos, t. y. susitikimai su užimtųjų specialistėmis vyksta po 1 arba 2 kartus per savaitę. Užklausus, kokie užsiėmimai siūlomi

konkreiems nuteistiesiems, kurie per patikrinimą skundėsi dėl užimtumo trūkumo, užimtumo specialistės nurodė, kad kartą per savaitę susitinka su jais pokalbiui tam tikra tema, kuri dažnai parenkama pagal einamosios savaitės minėtinas dienas ar aktualias progas. Per šiuos pokalbius stengiamasi pozityviai paveikti nuteistojo mąstymą.

Vilniaus kalėjimo Psichosocialinės reabilitacijos programos būryje bausmę atliekantys nuteistieji taip pat nurodė, kad jiems trūksta užimtumo veiklų. Pagal Vilniaus kalėjimo administracijos atsiųstą grafiką, jiems siūloma 1 kartą per savaitę dalyvauti anoniminių alkoholikų susitikime. Vis dėlto, paprašius patikslinti informaciją, Vilniaus kalėjimo Resocializacijos skyrius nurodė, kad šiam būriui taip pat siūloma dalyvauti nevyriausybinės organizacijos „Pirašytos Rankos“ savanorių pozityvaus užimtumo veiklose – meditacijos bei jogos užsiėmimuose; grupinėse resocializacijos skyriaus specialistės (užimtumui) vedamose pozityvaus užimtumo veiklose, taip pat suteikiama galimybė mokytis, dalyvauti nuteistųjų kolektyvo tarybos veikloje, įs-taigų ir organizacijų kultūrinėje, švietėjiškoje, sporto ir kitoje veikloje, religinio pobūdžio susiti-kimuose su dvasininkais.

Kalbinti Vilniaus kalėjimo užimtumo specialistai pripažino, kad, dėl ribotų pajėgumų, nuteistiesiems siūlomų užsiėmimų pasiūla yra per maža. Be to, pačių užsiėmimų turinys iš esmės prik-lauso nuo užimtumo specialisto išmonės. Kai kurie darbuotojai taip pat nurodė, kad dalis nu-teistųjų yra nemotyvuoti įsitraukti į siūlomas užimtumo veiklas.

Vienintelis būrys Vilniaus kalėjime, kuriame esantys nuteistieji nenurodė, kad jiems trūksta u-žimtumo veiklų, buvo TOG būrys, kuriame apgyvendinami aukštos nusikalstamo elgesio rizikos lygtiniam paleidimui ruošiami asmenys (toliau – TOG būrys, plačiau apie specialiuosius būrius žr. šios ataskaitos 5.1 punkte). Be darbinės veiklos, bendrų patalpų tvarkymo, TOG būryje siū-lomos šios veiklos: AA grupės susitikimai, meditacija, sportas, pozityvaus užimtumo veiklos, anglų kalbos užsiėmimai, filmų peržiūros su aptarimu, taip pat vyksta konsultacijos su Proba-cijos tarnyba, bendri visų bausmę TOG būryje atliekančių asmenų susitikimai. Kalbinti nuteis-tieji taip pat minėjo, kad dažnai kartu gamina valgyti.

2.5.4. Pagal Alytaus kalėjimo administracijos pateiktą informaciją, Resocializacijos skyriuje buvo patvirtinta 14 užimtumo specialistų (kartu su koordinatoriumi) etatų, iš jų užimti buvo 9 etatai, iš kurių 6 užimtumo specialistai dirbo pusiau atviro ir uždaro tipo bausmės atlikimo

vietose. 2025 m. spalio mėn. gautais patikslintais duomenimis, artimiausiu metu darbą turėjo pradėti dar du darbuotojai.⁴⁰

Alytaus kalėjimo administracija informavo, kad nuteistiesiems siūlant užimtumo veiklas, bendradarbiaujama su VšĮ „Prirašytos rankos“, MB „Greito gyvenimo lėti dalykai“, kuri vykdo projektą „Neišgirsti balsai (rašymo dirbtuvės)“, VšĮ „Baltic Relief Services“, kurie vykdo testavimus nuo hepatito, ŽIV ir informacijos sklaidą, kapelos „Dzūkija“ atstovu, režisieriumi Kęstučiu Kaupu. Taip pat vyksta susitikimai su savanoriais iš AA ir NA grupių, Lietuvos veiklių žmonių bendrijos, religinių bendruomenių. Pagal Alytaus kalėjimo pateiktą „Atvykstančių savanorių darbotvarkę“, savanorių vedamos veiklos, panašiai kaip ir Vilniaus kalėjime, daugiausiai yra religinio pobūdžio arba susiję su priklausomybių gydymu. Jos paprastai vyksta arba 1 kartą per savaitę, arba 1 kartą per mėnesį. Sprendžiant iš atsiųstų užimtumo veiklų dalyvių sąrašų, nors kai kurie užsiėmimai vyksta kas savaitę, jie nebūtinai visiems būriams vyksta kiekvieną savaitę (pavyzdžiui, pagal „Atvykstančių savanorių darbotvarkę“ uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje susitikimai su nuteistaisiais vyksta kiekvieną šeštadienį, tačiau pagal sudarytus užsiėmimo 2025 m. rugpjūčio mėnesį dalyvaujančius sąrašus matyti, kad yra sudaromos dvi grupės: vienai iš jų susitikimai tą mėnesį vyko 2 kartus, o kitai – 3 kartus).

Kaip nurodyta prie užimtumo veiklose dalyvaujančių nuteistųjų sąrašų, prašymus nuteistieji teikia iki einamo mėnesio 25 dienos ateinančio mėnesio veiklų lankymui. Sąrašai yra tvirtinami vienam mėnesiui. Nuteistųjų lankomumas savanorių organizuojamų veiklų metu yra periodiškai tikrinamas ir nedalyvaujantys yra braukiami iš sąrašo. Tačiau jei jie nori tęsti dalyvavimą veiklose, gali ir vėl tai daryti, parašydami prašymą dalyvauti veiklose kitą mėnesį.

Atkreiptinas dėmesys, kad prie nuteistųjų sąrašų veiklose, kurios organizuojamos uždaro tipo bausmės atlikimo vietose, nurodyta, kad jeigu nuteistojo dalyvavimo užimtumo veikloje laikas „sutampa su pasivaikščiojimu gryname ore arba pozityvaus užimtumo priemone – sportu ir jis reikš dėl to pretenzijas, tuomet bus išbrauktas“ iš tam tikros užimtumo veiklos. Tokios taisyklės įtvirtinimas rodo, kad uždaro tipo bausmės atlikimo vietose bausmę atliekantys nuteistieji, tarp kurių būna ir asmenų, kurie „užsidaro“ siekdami išvengti fizinio ar psichologinio smurto ar atsiskirti nuo aplinkos, kurioje yra gausiai vartojamos narkotinės medžiagos, norintys dalyvauti

---

⁴⁰ Alytaus kalėjimo administracijos Seimo kontrolierių įstaigai 2025 m. spalio 20 d. el. paštu atsiųsta informacija.

užimtumo veiklose susiduria ne tik su nedidele veiklų pasiūla, bet ir papildomais iššūkiais, tarp jų ir darbuotojų nelankstumu derinant skirtingas nuteistiesiems siūlomas veiklas.

Be užimtumo veiklų, nuteistiesiems taip pat organizuojami įvairūs sporto, žaidimų turnyrai.

2.5.5. Pagal Marijampolės kalėjimo administracijos pateiktą informaciją, Resocializacijos skyriuje buvo patvirtinta 12 užimtumo specialistų etatų, iš jų 10 buvo užimti. Marijampolės kalėjimo administracijos duomenimis, nuteistiesiems siūlant užimtumo veiklas daug bendradarbiaujama su savanoriais, kurie, kaip ir kituose kalėjimuose, daugiausiai nuteistiesiems siūlo religinio pobūdžio veiklas: protestantų pastore; kalėjimo asociacijos kapelionu; kunigu; sielovados užsiėmimus siūlančiais asmenimis; krikščionių misija „Aušra“, per kurios atstovų užsiėmimus nuteistieji studijuoja krikščionišką literatūrą, gieda giesmes; VŠĮ „Aplankyk kalinį“ vedamų užsiėmimų metu vyksta Švento Rašto skaitymas ir analizavimas; Lietuvos veiklių žmonių bendrija. Po patikrinimo tikslindama informacija Marijampolės kalėjimo administracija taip pat nurodė, kad nuo 2025 m. spalio mėnesio pabaigos veiklas kalėjime turėjo vesti Visuomenės sveikatos specialistai ir projekto „Gerumo rankos“ savanoriai.⁴¹

Pagal Marijampolės kalėjimo atsiųstus 2025 m. sausio–gegužės mėnesių užimtumo grafikus ir dalyvių sąrašus, nuteistiesiems nebuvo siūlomas platus užimtumų pasirinkimas: įvairių būrių nuteistiesiems kelis kartus per mėnesį vyko meninės kūrybos užsiėmimai, taip pat kūrybinio spalvinimo suaugusiems užsiėmimai, kiekvieną savaitę – mandalų terapija, grupelė nuteistųjų kelis kartus per savaitę dalyvavo muzikos (grojimo muzikiniai instrumentais) užsiėmimuose. Įvairiuose būriuose bausmę atliekantiems asmenims taip pat vyko šachmatų užsiėmimai, vienam būriui (22) buvo sudarytos galimybės kelis kartus per savaitę žaisti stalo tenisą, šachmatais, nardais. 2 nuteistieji iš 26 būrio lankė kompiuterinio raštingumo kursus, kurie vyko 7 kartus per savaitę.

Visuose tikrintuose kalėjimuose veikė bibliotekos, buvo kompiuterių, prie kurių nuteistiesiems buvo sudaryta galimybė naudotis riboto interneto prieiga informacijai iš naujienų portalų, institucijų, įstaigų ir organizacijų gauti. Vis dėlto, nuteistieji riboto interneto prieiga naudojami retai.

---

⁴¹ Marijampolės kalėjimo administracijos 2025 m. spalio 17 d. Seimo kontrolierių įstaigai el. paštu pateikta informacija.

Nuteistiesiems siūlomų užimtųjų pasiūla tikrintuose kalėjimuose rodo sistemiškumo trūkumą: užimtųjų galimybės varijuoja, priklausomai nuo įstaigos, kurioje nuteistieji atlieka laisvės atėmimo bausmę, juose dirbančių užimtųjų specialistų išmonės ir atvykstančių savanorių. Dauguma atvykstančių savanorių siūlomos veiklos yra religinio pobūdžio ar susijusios su priklausomybių gydymu, todėl nuteistiesiems, kurie neturi priklausomybių ar nėra religingi, galimybės dalyvauti užimtųjų veiklose yra smarkiai ribotos.

3. Pranešimų apie galimą smurto atvejį teikimas ir reagavimas į juos

3.1. Dėl galimybės nuteistiesiems teikti pranešimus, skundus

Pagal Jungtinių Tautų standartinių minimalių elgesio su nuteistaisiais taisyklių⁴² (toliau – Nelsono Mandelos taisyklės) 56 taisyklę, kiekvienas nuteistasis turi turėti galimybę kasdien teikti prašymus ar skundus (pranešimus) kalėjimo direktoriui arba kalėjimo darbuotojui, įgaliotam jį atstovauti. Pagal Nelsono Mandelos taisyklių 57 taisyklę, turi būti numatytos priemonės, užtikrinančios, kad nuteistieji galėtų saugiai ir konfidencialiai teikti prašymus ar skundus (pranešimus). Prašymą arba skundą (pranešimą) pateikusiam kaliniui neturi grėsti kerštas, bauginimas ar kitos neigiamos pasekmės dėl prašymo ar skundo (pranešimo) pateikimo.

Pagal Europos kalėjimų taisyklių, 70.1 papunktį, nuteistieji turi turėti pakankamai galimybių teikti prašymus ar skundus, be turinio cenzūros, kalėjimo direktoriui ar kitai kalėjimo sistemos institucijai, taip pat teisminei ar kitai nepriklausomai institucijai, turinčiai peržiūros ir taisomąsias galias.

CPT rekomendavo skatinti kultūrą, kurioje apie smurto tarp kalinių atvejus pranešama tinkamais kanalais, įskaitant aiškių pranešimo linijų ir pranešimo apie pažeidimus kanalų įdiegimą darbuotojams ir nuteistiesiems, taip pat veiksmingas apsaugos priemonės tiems nuteistiesiems, kurie praneša apie netinkamą elgesį su kitais nuteistaisiais.⁴³

LKT pasitikėjimo linijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m.

---

⁴² The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), General Assembly resolution 70/175, annex, adopted on 17 December 2015.

⁴³ Informal Prisoner Hierarchy, Prison Standard CPT/Inf (2025)12 adopted by the European Committee for the Prevention and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, p. 23.

kovo 31 d. įsakymu Nr. V-222 (toliau – Pasitikėjimo linijos nuostatai), 5 punkte numatyta, kad naudodamiesi Pasitikėjimo linija asmenys gali pranešti apie darbuotojų galimai neteisėtus veiksmus. Pasitikėjimo linijos nuostatų 7 punkte numatyta, kad pranešimus galima pateikti telefonu +370 655 19966 arba elektroniniu paštu (pasitikejimas@kalejimai.lt).

Patikrinimo metu nustatyta, kad visuose tikrintuose kalėjimuose nuteistieji turėjo galimybę teikti pranešimus žodžiu (kreipiantis į pareigūnus), raštu ir skambinant LKT pasitikėjimo telefonu (+370 655 19966). Nepaisant to, didžioji dalis apklaustų nuteistųjų nebuvo linkę šiais pranešimo kanalais naudotis. Esminėmis tokio pasirinkimo priežastimis nuteistieji įvardino nepasitikėjimą kalėjimų pareigūnais ir kitais darbuotojais, abejojimą, ar pareigūnai bei darbuotojai galėtų tinkamai sureaguoti ir/arba suteikti reikalingą pagalbą, bei vyraujančią nuostatą, kad bendradarbiavimas su pareigūnais yra nepriimtinas ir smerktinas.

Vienas esminių nustatytų pranešimų kanalų trūkumų – konfidencialumo neužtikrinimas ir aiškaus pranešėjų apsaugos mechanizmo nebuvimas. Visuose tikrintuose kalėjimuose nebuvo realios galimybės apie galimo smurto atvejį pranešti anonimiškai, o pranešus tiesioginio bendravimo su pareigūnais metu, nebuvo aiškiai apibrėžtų konfidencialumo garantijų.

Nors Pasitikėjimo linijos nuostatų 9 punkte formaliai numatyta galimybė pranešimus teikti anonimiškai, praktikoje nuteistieji negalėjo šia galimybe pasinaudoti, nes:

- 1) siekiant pateikti pranešimą elektroniniu paštu būtinas mobilusis telefonas arba kompiuteris su interneto ryšiu, tačiau vadovaujantis Laisvės atėmimo vietų įstaigos vidaus tvarkos taisyklių⁴⁴ 64 punktu, nuteistieji negali turėti prietaisų su galimybe prisijungti prie interneto ryšio; nuteistiesiems nėra leidžiama naudojantis ribota interneto prieiga siųsti elektroninius laiškus;
- 2) skambučiai į LKT pasitikėjimo liniją galimi naudojantis visiems nuteistiesiems prieinamais taksofonais, tačiau šie įrengti atvirose, bendrose erdvėse, neretai netoli pareigūnų postų, todėl pokalbių turinį potencialiai gali girdėti tiek kiti nuteistieji, tiek pareigūnai, o skambinančio asmens privatumas nėra užtikrinamas. Be to, naudodamiesi taksofonais nuteistieji privalo suvesti asmeninį identifikacinį numerį, todėl anoniminiai skambučiai

---

⁴⁴ Lietuvos respublikos teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 1R-444 „Dėl Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso, Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo ir Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo įgyvendinimo“.

nėra įmanomi. Pažymėtina ir tai, kad LKT pasitikėjimo linijos telefono numeris buvo nurodytas ne prie visų taksofonų ir ne visose informacinėse lentose, o detalesnė informacija apie šiuo kanalu pateiktų pranešimų nagrinėjimo tvarką apskritai nebuvo pateikta. Dalis kalbintų nuteistųjų nežinojo apie galimybę skambinti minėtu numeriu, kiti pagrindine nesinaudojimo šia galimybe priežastimi įvardino galimą smurtinį atsaką už bendradarbiavimą arba informacijos teikimą pareigūnams.

7 pav. Nuteistiesiems skirti taksofonai Marijampolės kalėjime.

Nuteistieji turėjo galimybę teikti skundus ir prašymus raštu ir šia teise naudojosi, tačiau tai nėra saugus kanalas pranešimams apie galimus smurto atvejus teikti. Tokie skundai arba prašymai negali būti anoniminiai ir turi būti įteikiami pareigūnams tiesiogiai. Nuteistiesiems skirtų anonimių skundų dėžučių tikrintuose kalėjimuose nebuvo. Teikiant rašytinius skundus ir prašymus taip pat nebuvo aiškių konfidencialumo garantijų ir pranešėjų apsaugos mechanizmų.

Galimybės konfidencialiai bendrauti su pareigūnais ir kitais darbuotojais žodžiu buvo itin ribotos dėl tokių pareigūnų ir darbuotojų trūkumo. Dalis kalbintų nuteistųjų skundėsi, kad į jų prašymus perkelti į kitą būrį dėl jaučiamos arba galimos grėsmės nėra reaguojama. Patikrinimo metu buvo nustatyta, kad dalis tokių nuteistųjų, nesulaukę pareigūnų pagalbos arba reakcijos, dėl jaučiamos grėsmės savo iniciatyva persikeldavo gyventi į rakinamas kameras, kurios paprastai skirtos nuteistųjų izoliavimui.

Visuose tikrintuose kalėjimuose nuteistiesiems (suimtiesiems) nebuvo teikiama susisteminta informacija apie saugius pranešimų kanalus ir tokių pranešimų nagrinėjimo tvarką. Dalis kalbintų nuteistųjų nežinojo apie pranešimų kanalus arba turėjo nuomonę, kad visi egzistuojantys kanalai yra nesaugūs ir neužtikrinantys konfidencialumo.

Apibendrinant šias aplinkybes galima daryti išvadą, kad patikrinimo metu kalėjimuose nebuvo užtikrinti saugūs ir lengvai prieinami pranešimo kanalai, leidžiantys nuteistiesiems veiksmingai pranešti apie galimo kitų nuteistųjų ar pareigūnų smurto atvejus. Egzistuojantys pranešimo kanalai yra ribotai prieinami ir neužtikrina konfidencialumo, taip pat nesudaro galimybės pranešimų teikti anonimiškai. Be to, kalėjimuose vyraujanti vengimo bendradarbiauti su pareigūnais kultūra bei žmogiškųjų išteklių trūkumas dar labiau mažina nuteistųjų pasitikėjimą ir riboja jų galimybes saugiai pranešti apie galimą smurtą bei laiku sulaukti reikalingos pagalbos.

3.2. Dėl pareigūnų ir kitų darbuotojų pranešimų apie galimus smurto atvejus teikimo

Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir kūno sužalojimų tyrimo, šių dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietose tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. rugsėjo 12 d. įsakymu Nr. V-756 (toliau – Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašas), 20 punkte numatyta, kad bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietų darbuotojai, pastebėję konflikto užuomazgų, smurto tarp suimtųjų ar nuteistųjų rizikos apraiškų, privalo nedelsdami žodžiu apie tai informuoti specialistą bei imtis priemonių konfliktui užkardyti. Šio dokumento 24 punkte numatyta, kad bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietų darbuotojai, pastebėję sužalotą suimtąjį ar nuteistąjį, esant būtinybei privalo nedelsdami suteikti jam pirmąją medicinos pagalbą ir apie įvykį pranešti tuo metu bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietoje dirbančiam budinčiam specialistui. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 29 punktą budintis specialistas užtikrina, kad šio aprašo 26 punkte nurodyti veiksmai⁴⁵ būtų atlikti kaip įmanoma greičiau nuo informacijos apie sužalotą suimtąjį ar nuteistąjį gavimo ir ne vėliau kaip iki darbo pamainos pabaigos

---

⁴⁵ Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 26 punktą, Budintis specialistas privalo užtikrinti, kad: sužalotą suimtąjį ar nuteistąjį pastebėjęs bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietos darbuotojas surašytų ir budinčiam specialistui pateiktų tarnybinį pranešimą apie įvykio aplinkybes;

parengia ir kalėjimo viršininkui pateikia tarnybinį pranešimą apie nuteistojo ar suimtojo sužalojimą, prie jo pridėdamas baudmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietų darbuotojo tarnybinį pranešimą apie įvykio aplinkybes, detalias nuteistojo kūno sužalojimų nuotraukas, sveikatos priežiūros specialisto parengtą Sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymą, sužaloto asmens paaiškinimą bei kitus aiškinantis įvykio aplinkybes surinktus dokumentus.

Patikrinimo metu nustatyta, kad kalėjimų pareigūnai ir kiti darbuotojai, pastebėję konfliktus arba jų užuomazgas ir galimo smurto atvejus, apie juos praneša rašydami tarnybinius pranešimus. Vis dėlto pareigūnų galimybės pastebėti galimas smurto apraiškas ir požymius tam tikrose situacijose gali būti ribotos. Dėl pareigūnų trūkumo ne visais atvejais buvo užtikrintas savalaikis incidentų pastebėjimas ir operatyvus reagavimas. Nors visuose tikrintuose kalėjimuose veikia vaizdo stebėjimo sistemos (apimančios bent dalį patalpų), faktinis šių sistemų efektyvumas mažėja, kai budintis pareigūnas, reaguodamas į konkrečią situaciją ar vykdydamas kitas funkcijas, laikinai palieka budėjimo postą. Tokiu metu vaizdo stebėjimo kamerų transliacijų stebėjimas lieka be priežiūros, o tai padidina nepastebėtų incidentų ir pavėluotų intervencijų riziką (įskaitant savižalos, smurto ar drausmės pažeidimų atvejus), ypač „aklosiose zonose“ arba didesnio srauto laikotarpiais. Patikrinimo metu buvo fiksuoti ir būriai, kurių patalpose vaizdo stebėjimas nebuvo vykdomas ir/arba postuose nebuvo nė vieno pareigūno arba kito darbuotojo.

---

vaizdo registratoriumi ar fotografavimo funkciją turinčiu įrenginiu būtų padaryta suimtojo ar nuteistojo kūno sužalojimų nuotrauka ar nuotraukos, iš kurių turi būti galima identifikuoti sužalotą suimtąjį ar nuteistąjį (matytųsi jo ar jos veidas). Nuotrauka ar nuotraukos turi būti detalios, padarytos iš pakankamai arti, kad aiškiai matytųsi visi sužalojimai. Jei vienoje nuotraukoje negalima užfiksuoti visų sužalojimų, daromos kelios nuotraukos. Budintis specialistas tarnybiniame pranešime nurodo vaizdo registratoriaus numerį ar fotografavimo funkciją turinčio įrenginio pavadinimą, kuriuo buvo užfiksuotas kūno sužalojimas; sužalotas suimtas ar nuteistas būtų nuvestas į Lietuvos kalėjimų tarnybos Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus padalinį, kad jį apžiūrėtų sveikatos priežiūros specialistas, dirbantis Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus padalinyje kalėjimo veiklos teritorijoje; Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus padalinio ne darbo metu sužalotam asmeniui suteikus pirmąją medicinos pagalbą esant būtinybei būtų iškviesta greitoji medicinos pagalba, o kitą darbo dieną – toks asmuo pristatytas į Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus padalinį; jei yra būtinybė, galimai smurtavęs asmuo ar asmenys būtų izoliuoti nuo kitų suimtųjų ar nuteistųjų arba aplinkos, kurioje įvyko įvykis, jei nėra galimybės to užtikrinti – būtų izoliuojamas sužalotas asmuo; jei įtariama, kad sužalojimai atsirado dėl smurto ir yra būtinybė, užtikrina įvykio vietas, kurioje galimai įvyko smurto atvejis, apsaugą, įvykio vietoje nieko nekeisdamas ir neleidamas kitiems tvarkyti ar keisti įvykio vietas patalpų ar aplinkos, kol bus užfiksuotos visos reikšmingos su įvykiu susijusios aplinkybės. Vaizdo registratoriumi fiksuoja visas reikšmingas su įvykiu susijusias aplinkybes: įvykio aplinką, joje esančius asmenis ir jų būklę, patalpų ar aplinkos, kur įvyko įvykis, būklę, sugadintą ar apgadintą turtą ir kitas įvykio tyrimui reikšmingas aplinkybes; jei yra būtinybė, būtų atliktos kratos suimtųjų ar nuteistųjų gyvenamosiose patalpose, kameroose, darbo vietose ar kitose teritorijose; sužalotas suimtas ar nuteistas raštu pateiktų paaiškinimą dėl sužalojimo aplinkybių; kiti įvykį matę asmenys – pareigūnai ar darbuotojai surašytų tarnybinius pranešimus, o suimtieji ar nuteistieji – pateiktų paaiškinimus apie įvykio aplinkybes.

Dalis kalėjimų darbuotojų – sveikatos priežiūros specialistai ir psichologai – dėl savo atliekamo darbo pobūdžio specifikos abejojo, ar visais atvejais galėtų pranešti apie galimo smurto atvejus ir rizikas, kurias sužinojo iš nuteistųjų, saugodami šių nuteistųjų konfidencialumą ir pasitikėjimu grįstą ryšį. Kalbinti sveikatos priežiūros specialistai ir psichologai taip pat minėjo, kad neturi konkrečių kriterijų, kuriais vadovaudamiesi galėtų spręsti, ar pranešti apie galimą smurto atvejį arba riziką, apie kurią sužinojo paciento vizito metu.

Apibendrinus šias aplinkybes, galima daryti išvadą, kad nors pareigūnai ir kiti darbuotojai teikia pranešimus apie pastebėtus galimo smurto atvejus, esminiu iššūkiu išlieka pareigūnų ir kitų darbuotojų trūkumas ir nepakankamas bendrųjų erdvių stebėjimas vaizdo kameromis. Tokios sąlygos didina nepastebėtų incidentų riziką ir riboja personalo galimybes laiku užkirsti kelią smurtui bei užtikrinti veiksmingą žmogaus teisių apsaugą. Be to, aiškaus reagavimo algoritmo, skirto sveikatos priežiūros specialistams ir psichologams, kai jie iš nuteistųjų pasakojimų sužino apie galimą smurtą, nebuvimas, apsunkina incidentų dokumentavimą ir tyrimą, tokiu būdu ribojant galimybes užtikrinti veiksmingą smurto prevenciją, pagalbą aukoms ir teisę į saugią aplinką.

3.3. Dėl sužalojimų fiksavimo ir statistinių duomenų sisteminimo

Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo III skyriuje numatyta, kad incidento aplinkybės turi būti tiriamos ir fiksuojamos dokumentuose – tarnybiniuose pranešimuose, o sveikatos priežiūros specialistas turi apžiūrėti sužalotą asmenį ir apžiūros rezultatus fiksuoti Sužaloto asmens medicininėje pažymoje (Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 1 priedas). Visi kūno sužalojimo atvejai kartu su susijusia medžiaga bei dokumentais turi būti registruojami Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų registre, saugomame elektroninėje dokumentų sistemoje. Esminį vaidmenį priimant sprendimą, ar kūno sužalojimų aplinkybės bus tiriamos, bei identifikuojant galimo smurto apraiškų mastą, turi būtent Sužaloto asmens medicininės pažymos pildantys sveikatos priežiūros specialistai. Jei Sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymoje pažymėta „Irtariama, kad sužalojimai smurtiniai“, medžiaga apie sužalojimą turi būti perduodama Ikitiesminio tyrimo skyriaus pareigūnams.

Patikrinimo metu nustatyta, kad Alytaus kalėjimas, Marijampolės kalėjimas ir Vilniaus kalėjimas duomenų apie smurtinius sužalojimus tik pagal atvejus, nurodytus Sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymose, nekaupia. Elektroniniame Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų

registre nėra galimybės automatiškai atskirti ir identifikuoti galimai smurtinių sužalojimų atvejus pagal minėtą medicinos personalo daromą žymą, o atvejų su tokia žyma statistika nėra sisteminama. Analizuojant elektroninio Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų registro duomenis bei užpildytas Sužaloto asmens medicininės pažymos pastebėta, kad žyma „Įtariama, kad sužalojimai smurtiniai“ nebuvo daroma net ir tais atvejais, kuomet smurtinis sužalojimų pobūdis buvo akivaizdus, pavyzdžiui, toje pačioje Sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymoje buvo minima, kad asmuo sužalotas konflikto metu.

Nustatyta, kad medicinos personalas nežino žymos „Įtariama, kad sužalojimai smurtiniai“ reikšmės arba skirtingai ją supranta, todėl dažniausiai renkasi jos nežymėti. Kalbinti Alytaus kalėjime dirbantys sveikatos priežiūros specialistai minėjo, kad šią žymą daro ne sveikatos priežiūros specialistai, o šio kalėjimo pareigūnai, kuomet ištiriamos incidento aplinkybės. Vilniaus kalėjimo sveikatos priežiūros specialistai nurodė, kad tokią žymą daro patys, bet tik tais atvejais, jei apžiūrimas asmuo pats papasakoja apie smurtinę sužalojimo kilmę. Marijampolės kalėjimo sveikatos priežiūros specialistai minėjo, kad šias žymas daro bei duomenis apie galimai smurtinę sužalojimų kilmę papildomai įrašo Ambulatorinėje asmens sveikatos istorijoje (forma Nr. 025/a). Tačiau patikrinus asmens sveikatos istorijų įrašus nustatyta, kad net tais atvejais, kuomet asmens sveikatos istorijoje buvo nurodyta galimai smurtinė sužalojimo kilmė, atitinkamose Sužaloto asmens medicininėse pažymose žyma „Įtariama, kad sužalojimai smurtiniai“ nebuvo padaryta. Visų tikrintų kalėjimų sveikatos priežiūros specialistai nurodė, kad dažniausiai neturi pakankamai informacijos išvadoms apie sužalojimų kilmę daryti. Dalis minėjo, kad šią žymą taip pat nedaro dėl to, kad nenori būti pakviesti liudyti teisme, jei konkretus atvejis būtų perduotas teisėsaugai.

Nepaisant to, kad visuose tikrintuose kalėjimuose vyravo praktika nežymėti „Įtariama, kad sužalojimai smurtiniai“ Sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymose, Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime buvo daromi papildomi įrašai kituose dokumentuose – sužalotų asmenų medicininės apžiūros pažymų registruose (Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 3 priedas). Šiame registre buvo registruojamos visos sužalotų asmenų apžiūros, o skiltyje „Pastabos“ buvo įrašyta fizinio sužalojimo rūšis (smurtinė, buitinė, sportinė, savižala, autoagresija ir kita). Įrašai dažniausiai buvo daromi pieštuku, kartais rašikliu. Sveikatos priežiūros specialistai aiškino, kad tokie įrašai buvo daromi kalėjimo vadovybės nurodymu siekiant sisteminti informaciją apie sužalojimų pobūdį.

6 lentelė. Galimai smurtinės kilmės sužalojimų atvejų statistika nuo 2024 m. rugsėjo 16 d. iki 2025 m. liepos 14 d. pagal ikiteisminių tyrimų skyrių, kūno sužalojimų registų ir sveikatos priežiūros specialistų įrašus.

Duomenų šaltinis	Alytaus kalėjimas	Marijampolės kalėjimas	Vilniaus kalėjimas
Pradėti ikiteisminiai tyrimai	40	Duomenų nesisteminama	12
Kūno sužalojimų registre pateikti atvejai, kuomet Sužaloto asmens medicini- nėje pažymoje padaryta žyma „Itra- riama, kad sužalojimai smurtiniai“	Duomenų nesisteminama	39	Duomenų nesisteminama
Papildomi sveikatos priežiūros specia- listų įrašai Sužalotų asmenų medicini- nės apžiūros pažymų registruose	7	43	Papildomi įrašai dokumentuose nebuvo daromi

7 lentelė. Kalėjimų sisteminama sužalojimų atvejų statistika nuo 2024 m. rugsėjo pradžios iki 2025 m. gegužės pabaigos pagal Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimo atvejų ataskaitose pateikiamus duomenis.

Sužalojimo tipas	Alytaus kalėjimas	Marijampolės kalėjimas	Vilniaus kalėjimas
Buitinis	33	116	41
Smurtinis	23	31	4
Gamybinis	0	5	0
Specialusis	0	11	0
Savęs žalojimas	1	86	22
Iš viso	57	249	68

Dėl minėtų neformalių informacijos rinkimo praktikų, statistiniai duomenys apie fiksuotus sužalojimų atvejus skyrėsi priklausomai nuo duomenų šaltinio (žr. šios ataskaitos 4 lentelę). Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 44

punkte numatyta, kad vieną kartą per ketvirtį, ne vėliau kaip iki kito mėnesio 20 d. kalėjimo viršininkui turi būti pateikta Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimo atvejų ataskaita (Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 4 priedas). Pastebėtina, kad kalėjimų pateiktose ataskaitose nurodyti duomenys ne visuomet atitiko kitų šaltinių duomenis (žr. šios ataskaitos 6 ir 7 lenteles), o tai kelia riziką, kad kalėjimų vadovybė disponuoja netiksliais duomenimis apie nuteistųjų ir suimtųjų sužalojimų mastą bei kilmę.

Bendraujant su pareigūnais paaiškėjo, kad kalėjimuose nėra vieningos metodologijos, kaip turėtų būti pildomos minėtos Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų ataskaitos. Dalis pareigūnų teigė, kad statistinė informacija (sužalojimų skaičiai ir jų pobūdis⁴⁶) yra renkama pagal ikiteisminių tyrimų duomenis, todėl šios ataskaitos turėtų būti pildomos LKT kriminalinės žvalgybos valdybos ikiteisminių tyrimų skyriuje. Šio skyriaus pareigūnų teigimu, kadangi jie disponuoja informacija tik apie vykdomus ir vykdytus ikiteisminius tyrimus, pilną informaciją apie visus patirtus sužalojimus, taip pat ir buitinius, kurių pagrindu ikiteisminiai tyrimai dažniausiai nėra pradami, gali turėti ir sisteminti tik konkrečių kalėjimų darbuotojai.

Paminėtina ir tai, kad Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos apraše yra nėra nustatyta aiški sužalojimų klasifikavimo procedūra. Net ir atlikus visus minėtame tvarkos apraše numatytus sužalojimo tyrimo veiksmus, lieka neaišku, kas ir koku metu priima galutinį sprendimą priskirti konkretų kūno sužalojimą vienai iš rūšių, numatytų Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų ataskaitos formoje: buitinis, smurtinis, gamybinis arba specialusis kūno sužalojimas arba savęs žalojimas.

---

⁴⁶ Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 8.7 punktą, **kūno sužalojimų klasifikavimai klasifikuojami į: buitinį kūno sužalojimą** (kūno sužalojimas, įvykęs dėl asmens neatsargaus elgesio buityje, sportuojant, nelaimingo atsitikimo ir kitų aplinkybių, nesusijusių su kitomis sužalojimų apibūtinimais, metu); **gamybinį kūno sužalojimą (gamybinę traumą)** (įvykis, atsitikęs atliekant darbinę veiklą, nustatyta tvarka ištirtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu, kurio padarinys – suimtojo ar nuteistojo trauma (lengva, sunki, mirtina). Įvykis darbinėje veikloje, kai suimtas ar nuteistas miršta dėl ligos, nesusijusios su darbine veikla, nėra priskiriamas prie nelaimingų atsitikimų darbe); **smurtinį kūno sužalojimą** (suimtojo ar nuteistojo tyčiniiais (sąmoningais) veiksmais padarytas kūno sužalojimas kitam suimtajam ar nuteistajam. Smurtiniu kūno sužalojimu nelaikomi: 1) atvejis, kai bausmių vykdymo sistemos pareigūnas teisės aktų nustatyta tvarka panaudojo prievartą prieš suimtąjį ar nuteistąjį; 2) suimtojo ar nuteistojo panaudotas fizinis smurtas prieš asmenį, kuris dirba ar teisės aktų nustatyta tvarka lankosi bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietoje); **specialųjį kūno sužalojimą** (suimtojo ar nuteistojo patirtas kūno sužalojimas, bausmių vykdymo sistemos pareigūnui teisės aktų nustatyta tvarka panaudojus prievartą); **savęs žalojimą** (tikslinis agresijos nukreipimas į save patį, išreikštas tyčiniu savęs sužalojimu įvairiais būdais).

Veikiantis elektroninis Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų registras taip pat yra nepritaikytas informacijos pagal sužalojimų rūšis sisteminiui, kadangi jame nėra pildomos arba nurodomos sužalojimų rūšys. Bet kuriuo atveju, Alytaus ir Vilniaus kalėjimai negalėjo iš karto pateikti prašomų Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimo atvejų ataskaitų, tad prašomus duomenis rinko papildomai.

Apibendrinus šias aplinkybes galima daryti išvadą, kad visuose tikrintuose kalėjimuose veikianti sužalojimų fiksavimo ir statistinių duomenų rinkimų sistema turėjo trūkumų, susijusių tiek su vieningos duomenų rinkimo ir sužalojimų klasifikavimo metodologijos nebuvimu, tiek su nepakankamu elektroninio Suimtųjų ir nuteistųjų kūno sužalojimų registro funkcionalumu. Tai lemia sisteminių duomenų netikslumą bei kelia riziką, kad kalėjimų pareigūnai ir kiti atsakingi asmenys negali įvertinti tikrojo dėl smurto patiriamų kūno sužalojimų masto bei imtis tinkamų priemonių užtikrinant saugią ir orią aplinką nuteistiesiems.

3.4. Dėl reagavimo į galimo smurto atvejus

Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos apraše numatyti reagavimo mechanizmai iš esmės yra skirti tik atvejams, kuomet pateikiamas kalėjimo pareigūnų arba darbuotojų tarnybinis pranešimas apie pastebėtą (fiksotą) galimo smurto atvejį arba yra fiksuojamas fizinis kūno sužalojimas. Tai gali lemti, kad ne visais atvejais, patenkančiais į minėto dokumento pateikiamą smurto (smurtinio elgesio) apibrėžimą, bus tinkamai reaguojama, o atvejis – tiriamas.

Atkreiptinas dėmesys, kad Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašas nenumato konkretaus reagavimo mechanizmo į pačių nuteistųjų žodžiu arba raštu teikiamą informaciją, skundus ir pranešimus, kuomet nėra užfiksuotas fizinis sužalojimas arba galimai smurtinis incidentas. Duomenys apie tokius pranešimus arba kreipimusis tikrintuose kalėjimuose taip pat nėra sisteminiami arba kaupiami, išskyrus tuos atvejus, kuomet pranešama apie galimai nusikalstamą veiką ir pareiškimas registruojamas ikiteisminio tyrimo pareigūno.

Atsižvelgiant į bendrą smurtinės kilmės kūno sužalojimų statistiką (žr. šios ataskaitos 6 lentelę), tokių pranešimų registruota itin mažai. Remiantis kalėjimų pateiktais duomenimis, visuose tikrintuose kalėjimuose nuo 2024 m. rugsėjo mėn. iki 2025 m. liepos mėn. iš viso buvo užfiksuoti bent 89 smurtinės kilmės sužalojimai, tačiau per tą patį laikotarpį buvo gauta iš viso

tik 10 nuteistųjų pranešimų ikiteisminio tyrimo pareigūnams apie galimai smurtinius incidentus. Kitais atvejais (jei tai nėra pareiškimas ikiteisminio tyrimo pareigūnams) nuteistojo arba suimtojo pateiktos informacijos, skundo arba pranešimo fiksavimas, nagrinėjimas ir reagavimas į jį lieka kalėjimo pareigūno (-ų) arba darbuotojo (-ų) diskrecijoje.

Nors visuose tikrintuose kalėjimuose kalbinti pareigūnai ir darbuotojai minėjo, kad visais atvejais reaguotų į pranešimus apie galimo smurto atvejus, kalbinti nuteistieji dažniausiai minėjo, kad sulaukti pareigūnų dėmesio ir reakcijos rūpimais klausimais yra itin sudėtinga. Dalis nuteistųjų minėjo, kad savižala yra įprasta praktika siekiant pareigūnų dėmesio arba pagalbos aktualiais klausimais, tai patvirtino visi kalbinti sveikatos priežiūros specialistai (dėl savižalos atvejų statistikos žr. šios ataskaitos 7 lentelę). Pastebėtina, kad šios darbuotojų ir nuteistųjų įvardijamos savižalos priežastys gali būti susijusios su veikiančiu reagavimo į galimo smurto atvejus algoritmu, kuris iš esmės yra susijęs tik su fizinių sužalojimų arba pareigūnų pastebėtų incidentų tyrimu, tačiau neapima psichologinio (įskaitant grasinimus) ir ekonominio smurto atvejų, kurie yra sunkiai identifikuojami.

Apibendrinant šias aplinkybes galima daryti išvadą, kad numatytas reagavimo mechanizmas į smurto atvejus yra įgyvendinamas, tačiau turi spragų, galinčių lemti, kad tam tikri galimo smurto atvejai liks neištirti, o nukentėjusieji nesulauks reikalingos pagalbos. Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos apraše numatytas reagavimo algoritmas bei pareigūnų ir darbuotojų trūkumas kelia didelę riziką, kad į atvejus, kuomet asmuo nėra patyręs fizinio sužalojimo, o pats incidentas įvyko pareigūnams nematant ir nefiksuojuant vaizdo stebėjimo kameromis, nebus tinkamai reaguojama. Kalėjimuose įprasta savižalos praktika tarp nuteistųjų taip pat yra požymis, kad pareigūnų ir darbuotojų reakcijos ir/arba pagalbos sulaukti yra itin sudėtinga, o tai gali lemti, kad kalėjimuose nėra užtikrinamos saugios ir orios sąlygos nuteistiesiems.

4. Pagalbos organizavimas ir teikimas nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems

4.1. Dėl medicinos pagalbos nuo fizinio smurto nukentėjusiems nuteistiesiems

4.1.1. Kaip jau minėta šios ataskaitos 3.2 punkte, pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 24 punktą bausmės atlikimo vietų darbuotojai, pastebėję sužalotą suimtąjį ar nuteistąjį, esant būtinybei privalo nedelsdami suteikti jam pirmąją medicinos pagalbą ir apie įvykį pranešti tuo metu bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietoje dirbančiam budinčiam specialistui. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 26.4 punktą, budintis specialistas privalo užtikrinti, kad kalėjimo Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus ne darbo metu sužalotam asmeniui suteikus pirmąją medicinos pagalbą esant būtinybei būtų iškviesta greitoji medicinos pagalba, o kitą darbo dieną – toks asmuo pristatytas į Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrių. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 32 punktą, sveikatos priežiūros specialistas turi apžiūrėti sužalotą asmenį ir suteikti jam reikiamą medicinos pagalbą.

Dauguma kalbintų fizinius sužalojimus kalėjimuose patyrusių nuteistųjų informavo, kad po patirto sužalojimo jie buvo palydėti į atitinkamo kalėjimo Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrių ir jiems nedelsiant buvo suteikta pirmoji medicinos pagalba. Tačiau kai kurie Vilniaus kalėjime kalbinti nuteistieji apgailestavo, kad dėl pareigūnų trūkumo sužalojimus patyrusiems nuteistiesiems reikalinga pagalba ne visuomet organizuojama nedelsiant, nes pareigūnus sudėtinga išsikviesti, o ypač – naktį.

Pagal Europos kalėjimų taisyklių 41.1 ir 41.2 punktus, kiekviename kalėjime turi būti bent vienas kvalifikuotas bendrosios praktikos gydytojas. Turi būti imtasi priemonių, kad skubos atvejais bet kuriuo metu būtų galima nedelsiant kreiptis į kvalifikuotą gydytoją. Po 2021 m. pabaigoje atliktų vizitų Lietuvos kalėjimuose CPT pažymėjo, kad kiekvienoje laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietoje naktimis ir savaitgaliais turėtų budėti bent vienas kvalifikuotas slaugytojas⁴⁷.

---

⁴⁷ Report to the Lithuanian Government on the periodic visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 20 December 2021 [CPT/Inf (2023) 01], 69 p.

Vis dėlto, ir 2025 m. Seimo kontrolierių įstaigos atstovų atliktų patikrinimų metu nustatyta, kad nei viename iš tikrintų kalėjimų medikai vis dar nebudi nakties metu.

Patikrinimų metu kalbinti Alytaus kalėjimo, Marijampolės kalėjimo ir Vilniaus kalėjimo pareigūnai ir kiti darbuotojai informavo, kad pagal poreikį naktį kviečiama greitoji medicinos pagalba. Kalbintų nuteistųjų, patyrusių fizinius sužalojimus, teigimu ir remiantis įrašais kalėjimų pareigūnų tarnybiniuose pranešimuose, iš esmės skubioji medicinos pagalba visuose tikrintuose kalėjimuose yra organizuojama nedelsiant ir sveikatos priežiūros paslaugos, kurios neteikiamos pačiame kalėjime, suteikiamos kitur. Pavyzdžiui, Marijampolės kalėjimo pateiktame viename 2025 m. parengtų tarnybinių pranešimų apie budėjimą pažymėta, kad į budėtojų dalį kreipėsi nuteistasis, kurio veide buvo matomos sužalojimų žymės. Minėtas nuteistasis nedelsiant buvo nuvestas į Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrių ir tą pačią dieną konvojuotas į Marijampolės ligoninės priėmimo skyrių bei, vėliau, į Lietuvos sveikatos mokslų universitetinę ligoninę Kauno klinikas. Suteikus nuteistajam konsultaciją ir pagalbą jis gražintas į Marijampolės kalėjimą. Apie įvykį informuoti Kriminalinės žvalgybos valdybos pareigūnai, pradėtas ikiteisminis tyrimas, o nuteistasis izoliuotas.

Alytaus kalėjimo administracija taip pat paaiškino, kad visi naujai į darbą priimti pareigūnai ir kiti darbuotojai išklauso mokymus pagal Privalomojo pirmosios pagalbos mokymo pagrindinę programą, o šių mokymų baigimo pažymėjimai galioja 5 metus. Mokymai organizuojami nuolat, kad esant skubios pirmosios pagalbos poreikiui budintys pareigūnai turėtų žinių, kaip ją suteikti.

Vadovaujantis Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 29 punktu, budintis specialistas ne vėliau kaip iki savo darbo pamainos pabaigos turi parengti ir kalėjimo viršininkui pateikti tarnybinį pranešimą apie nuteistojo ar suimtojo sužalojimą pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 2 priede išdėstytą formą, joje pažymėdamas, be kita ko, ar asmeniui buvo suteikta pirmoji medicinos pagalba ir (ar) iškviesta greitoji medicinos pagalba. Patikrinimo metu nustatyta, kad ne visuose tarnybiniuose pranešimuose dėl nuteistojo sužalojimo pažymėta, jog nuteistajam suteikta pirmoji medicinos pagalba ar iškviesta greitoji medicinos pagalba, kai fizinį sužalojimą asmuo patyrė naktį. Pavyzdžiui, viename iš Alytaus kalėjime užpildytų tarnybinių pranešimų nurodyta, kad nakties metu nuteistasis patyrė sužalojimus veido srityje (nubrozdinimas, kraujosruva, paraudimo žymė), tačiau nepažymėta, kad nuteistajam nedelsiant suteikta pirmoji medicinos pagalba ar iškviesta greitoji medicinos pagalba. Remiantis įrašu Sužaloto asmens

medicininės apžiūros pažymų registre, šį nuteistąjį gydytojas apžiūrėjo kitos dienos ryte.

Apibendrinant šias aplinkybes, galima teigti, kad tikrintuose kalėjimuose sužalotiems nuteistiesiems medicinos pagalba dažniausiai suteikiama nedelsiant, juos palydint į Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrių. Vis dėlto patikrinimų metu pastebėta, kad dėl pareigūnų trūkumo, taip pat dėl to, kad nakties metu kalėjimuose sveikatos priežiūros specialistai nebudi, kai kuriais atvejais pirmosios medicinos pagalbos suteikimas gali užtrukti, atsižvelgiant į greitosios pagalbos atvykimo laiką. Be to, ne visuose tarnybiniuose pranešimuose fiksuota, ar sužalotam nuteistajam suteikta pirmoji pagalba arba iškviesta greitoji pagalba. Šios aplinkybės rodo, kad nors medicinos pagalba nuteistiesiems dažniausiai teikiama laiku, vis dar įžvelgtini tam tikri organizaciniai iššūkiai siekiant užtikrinti skubios medicinos pagalbos suteikimą nedelsiant bet kuriuo paros metu.

4.1.2. LKT paaiškino, kad Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus pareigybių (specialistų) poreikis apskaičiuojamas pagal nuteistųjų (suimtųjų) skaičių ir atsižvelgiant į aplinkybes.

LKT informavo, kad įgyvendindama BVK 90 straipsnį ir Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo suimtiesiems ir nuteistiesiems tvarkos aprašą, patvirtintą sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. V-1914/1R-427 „Dėl Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo suimtiesiems ir nuteistiesiems tvarkos aprašo patvirtinimo“, LKT visuose miestuose, kuriuose yra kalėjimai, yra sudariusi sutartis su paskirtomis sveikatos priežiūros įstaigomis dėl pirminių ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tais atvejais, kai suteikti paslaugų LKT negali (įskaitant atvejus dėl kasmetinių gydytojų atostogų, nedarbingumo, neužimtų pareigybių).⁴⁸

LKT informavo, kad įgyvendindama BVK 90 straipsnį ir Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo suimtiesiems ir nuteistiesiems tvarkos aprašą, patvirtintą sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro 2022 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. V-1914/1R-427 „Dėl Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo suimtiesiems ir nuteistiesiems tvarkos aprašo patvirtinimo“, LKT visuose miestuose, kuriuose yra kalėjimai, yra sudariusi sutartis su paskirtomis sveikatos priežiūros įstaigomis dėl pirminių ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo

---

⁴⁸ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 m. rugpjūčio 4 d. raštu Nr. 1S-5656 „Dėl informacijos pateikimo“ Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

tais atvejais, kai suteikti paslaugų LKT negali (įskaitant atvejus dėl kasmetinių gydytojų atostogų, nedarbingumo, neužimtų pareigybių).⁴⁹

8 lentelė. Patikrinimų metu tikrintuose kalėjimuose įdarbinti LKT Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriaus darbuotojai.

Pareigybės pavadinimas	Užimtų pareigybių skaičius Alytaus kalėjime	Užimtų pareigybių skaičius Marijampolės kalėjime	Užimtų pareigybių skaičius Vilniaus kalėjime
Sveikatos priežiūros administratorius	1	1	1
Socialinis darbuotojas	1	1	1
Bendrosios praktikos slaugytojas	7,75	6,25	7,25
Gydytojas chirurgas	0,5	-	-
Vidaus ligų gydytojas	0,5	-	-
Odontologo padėjėjas	-	1	1
Gydytojas odontologas	-	1	1
Gydytojas psichiatras	-	0,75	0,5
Atvejo vadybininkas	-	1	0,5
Bendrosios praktikos gydytojas	-	1,5	1

LKT teigimu, asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas nuteistiesiems yra pakankamas, todėl konkrečių sveikatos priežiūros paslaugų plėtros priemonių nėra numatyta.⁵⁰ Vis dėlto, patikrinimų metu visuose kalėjimuose dirbę medikai atkreipė dėmesį į asmens sveikatos priežiūros specialistų trūkumą.

Alytaus kalėjimo administracija apgailestavo, kad šiame kalėjime ypač juntamas bendrosios praktikos gydytojo ir gydytojo psichiatro trūkumas. Kalbintų darbuotojų nuomone, šią situaciją

⁴⁹ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 m. rugpjūčio 4 d. raštu Nr. 1S-5656 „Dėl informacijos pateikimo“ Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

⁵⁰ Ten pat.

lemia nekonkurencingi atlyginimai, nepatrauklios darbo sąlygos. Dėl medicinos personalo trūkumo skundėsi ir šiame kalėjime laisvės atėmimo bausmės atliekantys nuteistieji, kurie atskleidė prastai vertinantys asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo šiame kalėjime tvarką ir ilgą šių paslaugų laukiančių nuteistųjų eiles. Alytaus kalėjimo medikų teigimu, nors jie budi nuo 8 iki 22 valandos, o kai kuriems nuteistiesiems paslaugų tenka palaukti 2–3 savaites, tačiau reikalingą pirmąją ir skubiąją medicinos pagalbą nedelsiant suteikia slaugytojos ir (ar) iškviesta greitoji medicinos pagalba. Alytaus kalėjimo administracija informavo, kad pagal poreikį nuteistieji vežami į Pravieniškių 2-ąjį kalėjimą arba Kauno klinikas, bet, Alytaus kalėjimo darbuotojų teigimu, ten taip pat trūksta asmens sveikatos priežiūros specialistų, todėl gydytojų trūkumo kalėjime problema tokiu būdu išsprendžiama tik iš dalies.

Marijampolės kalėjimo administracija informavo, kad šiame kalėjime trūksta 2 slaugytojų, o psichiatrė dirba ne pilnu etatu (0,75 etato). Esant infektologo, ortopedo traumatologo, dermatologo ir kitų antrinio lygio paslaugų poreikiui, Marijampolės kalėjime bausmės atliekantys nuteistieji siunčiami į LKT Pravieniškių 2-ąjį kalėjimą.

Vilniaus kalėjimo medikų teigimu, šiame kalėjime neužtenka vos puse etato dirbančio gydytojo psichiatro, taip pat labai trūksta psichikos sveikatos slaugytojo, o šių specialistų trūkumas gali taip pat prisidėti prie smurtinių incidentų kalėjime masto. Vilniaus kalėjimo medikai taip pat informavo, kad antrinio ir tretinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos nuteistiesiems teikiamos LKT Pravieniškių 2-ajame kalėjime.

Pastebėtina tai, kad patikrinimų metu Marijampolės kalėjime ir Vilniaus kalėjime buvo po vieną bendrosios praktikos gydytoją (atitinkamai dirbančias 1,5 ir 1 etatu), o Alytaus kalėjime, kaip jau minėta, šis specialistas nebuvo įdarbintas. CPT 2021 m. vizito Lietuvos kalėjimuose metu nustatė, kad pirminės asmens sveikatos priežiūros padaliniuose vis dar trūko žmogiškųjų išteklių. CPT paragino Lietuvos valdžios institucijas užtikrinti, kad, be kita ko, būtų užpildyti ne mažiau, kaip trys bendrosios praktikos gydytojo etatai Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime⁵¹. CPT 2024 m. pakartotinai kreipėsi į atsakingas Lietuvos institucijas ragindamas imtis skubių veiksmų, kad Alytaus kalėjime būtų padidintas bendrosios praktikos gydytojo darbo krū-

---

⁵¹ Report to the Lithuanian Government on the periodic visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 20 December 2021 [CPT/Inf (2023) 01], 69 p.

vis ir užpildytas laisvas psichiatro etatas.⁵² Vis dėlto, Seimo kontrolierių įstaigos patikrinimo metu nustatyta, kad ši CPT rekomendacija ir 2025 m. III ketv. pradžioje dar nebuvo įgyvendinta.

Visuose tikrintuose kalėjimuose kalbinti asmens sveikatos priežiūros specialistai nurodė, kad atvejai, kuomet dėl patirtų fizinių sužalojimų nuteistąjį būtų tekę hospitalizuoti yra itin reti. Vilniaus kalėjimo medikės informavo, kad buvo nuteistųjų, kurie gydyti stacionariai po autoagresijos atvejų, tačiau tokių atvejų po patirtų smurtinių sužalojimų nebuvo.

Konstatuotina, kad patikrinimų metu visuose trijuose kalėjimuose buvo įžvelgtas asmens sveikatos priežiūros specialistų trūkumas, o bendrosios praktikos gydytojų skaičius neatitiko CPT rekomendacijų. Dėl asmens sveikatos priežiūros specialistų trūkumo kalėjimuose kyla rizika negauti reikiamų paslaugų laiku, o tai ypač aktualu tais atvejais, kuomet dėl fizinio smurto patirtų sužalojimų kyla grėsmė nuteistojo gyvybei ir reaguoti būtina nedelsiant. Taigi, šios aplinkybės gali lemti nuteistųjų, įskaitant tuos, kurie patyrė sužalojimus, teisės į tinkamą ir laiku suteiktą asmens sveikatos priežiūrą pažeidimus.

4.2. Dėl psichologinės pagalbos nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems

4.2.1. CPT yra atkreipęs dėmesį į tai, kad ilgalaikes laisvės atėmimo bausmes atliekantys asmenys patiria daugybę psichologinių problemų, todėl, CPT nuomone, nuteistiesiems turi būti taikomos pozityvios priemonės, kad šis poveikis būtų sušvelnintas⁵³. Pagal Europos kalėjimų taisyklių 89.1 punktą ir Nelsono Mandelos taisyklių 78 taisyklės 1 dalį, kalėjimo personalą, kiek tai įmanoma, turi sudaryti pakankamas skaičius reikiamų specialistų, įskaitant psichologus.

Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 16 punkte numatyta, kad nuteistiesiems, patyrusiems psichologinį ar fizinį smurtą, psichologas teikia individualią psichologinę pagalbą. Psichologai paslaugas kalėjimuose teikia pagal tipinį LKT Kalėjimų resocializacijos skyriaus psichologo pareigybės aprašymą, patvirtintą Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. birželio 6 d. įsakymu Nr. V-452. Pareigybės aprašyme

---

⁵² The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), Report to the Lithuanian Government on the visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 22 February 2024, CPT/Inf (2024) 25, p. 79.

⁵³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) 11th General Report on the CPT's activities covering the period 1 January to 31 December 2000, [CPT/Inf (2001) 16], 33 p.

numatytos psichologo funkcijos apima, be kita ko, nuteistųjų psichologinį vertinimą, smurto rizikos ir kognityvinio ir (ar) psychosocialinio funkcionavimo vertinimą, individualių ir grupinių konsultacijų nuteistiesiems teikimą, individualiame resocializacijos plane numatytų priemonių vykdymą, dalyvavimą Krizių įveikos komandos veikloje ir kt.

Dauguma patikrinimų metu kalbintų nuteistųjų informavo apie tai, kad saugumo situaciją kalėjimuose vertina prastai, emocinį smurtą tarp nuteistųjų įvardijo kasdieniu reiškiniu, dėl ko nuolat patiriama emocinė įtampa. Kartu ne vienas nuteistasis apgailestavo, kad kalėjimuose psichologinės pagalbos labai trūksta. Kai kurių fizinį smurtą patyrusių nuteistųjų teigimu, po patirto smurto psichologinė pagalba jiems nebuvo pasiūlyta. Pavyzdžiui, kai kurie Alytaus kalėjime bausmes atliekantys nuteistieji, nukentėję nuo fizinio smurto, pasakojo, kad medicinos pagalba po patirto smurtinio incidento jiems buvo suorganizuota greitai, bet psichologo paslaugos nebuvo suteiktos. Laisvės atėmimo bausmę Marijampolės kalėjime atliekantis nuteistasis pasakojo, kad pas psichologę pateko praėjus savaitei nuo patirto smurtinio incidento, tačiau tęstinių psichologinių paslaugų konsultacijų planas nebuvo sudarytas.

Patikrinimų metu psichologų trūko visuose tikrintuose kalėjimuose.

Vilniaus kalėjime iš patvirtintų 4 psichologų etatų buvo užimta 2,5 etato. Vilniaus kalėjimo psichologai informavo, kad šiame kalėjime psichologų labai trūksta, todėl dirbantiems psichologams tenka itin didelis darbo krūvis – patikrinimo metu vienam(-ai) psichologui (-ei) paslaugas teikti buvo priskirta net 160-iai nuteistųjų.

Alytaus kalėjime iš patvirtintų 7 psichologų etatų buvo užimta 3,25 etato. Alytaus kalėjimo administracija informavo, kad dėl psichologų trūkumo nėra galimybių psichologines paslaugas nuteistiesiems teikti laiku ir tiek, kiek jiems reikia, bei pastebėjo, kad „dalis šiuo metu reikalingų psichologinių paslaugų (pvz., papildomos konsultacijos, intervencijos ar specializuotos programos) nėra įtrauktos į metinius psichologų pareigybių aprašus bei jų metinius veiklos uždavinius. Tai riboja galimybes tinkamai planuoti bei vykdyti reikalingas intervencijas ar prevencines priemones“.⁵⁴

---

⁵⁴ Alytaus kalėjimo 2025 m. liepos 8 d. Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

Marijampolės kalėjime iš patvirtintų 10 etatų dirbo viena psichologė vos 0,5 etato. Ši specialistė patikrinimo metu informavo, kad ji kalėjime dirba 4 darbo dienas po pietų, iš viso 20 valandų per savaitę. Psichologė nurodė, kad per dieną spėja pakonsultuoti nuo 2 iki 5 asmenų, vis dėlto, kartais kontaktinio darbo dirbti nespėja, nes reikia rengti dokumentus, dalyvauti Krizių įveikos komandos veikloje. Kadangi ši specialistė neturi galimybės atlikti visas jai priskirtas funkcijas, ji pirmenybę teikia į savižalą ir savižudybes linkusių nuteistųjų konsultavimui.

Marijampolės kalėjimo administracija apgailestavo, kad šiame kalėjime užpildyti visus 10 etatų yra nerealu, nes šių specialistų Marijampolėje ir aplinkiniuose rajonuose itin trūksta, taip pat nerandama ir tokių psichologų, kurie sutiktų paslaugas nuteistiesiems teikti nuotoliu.

Patikrinimų metu nustatytas psichologų trūkumas visuose tikrintuose kalėjimuose kelia riziką, kad nuteistiesiems, patyrusiems smurtą kalėjimuose, taip pat į smurtą linkusiems asmenims nebus pasiūlyta ir laiku suteikta šiems asmenims reikalinga emocinė parama ir psichologinė pagalba. Nors nuteistieji gali gauti individualias konsultacijas, dažnai paslaugos teikiamos pavėluotai arba nepakankamai. Tai reiškia, kad dėl laiku nesuteiktos psichologinės pagalbos, smurtą patyrę ar liudiję, taip pat smurtavę nuteistieji gali patirti didesnę emocinę įtampą, stresą ar psichologinių problemų didėjimą, o intervencija po smurtinių ar trauminių įvykių gali būti nepasiekiamą ar nepakankama.

4.2.2. Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime kalbinti nuteistieji teigė, kad pas psichologus patys pagalbos kreipiasi retai ir kad smurto ar smurto grėsmės atveju dvejojų dėl kreipimosi, nes mano, kad situacija nepasikeistų. Vilniuje kalbinti nuteistieji teigė, kad esant poreikiui kreipiasi į kalėjimo psichologus, tačiau ne visi kreiptųsi dėl patirto smurto ar grėsmės jį patirti.

Patikrinimų metu kalbintų psichologų vertinimu, vyrauja nuteistųjų nepasitikėjimas kalėjimų darbuotojais, įskaitant psichologus, baimė jiems atskleisti smurtinių įvykių aplinkybes. Vilniaus kalėjimo psichologo nuomone, nuotolinių konsultacijų su išorėje dirbančiais psichologais galimybė būtų saugi erdvė tiems nuteistiesiems, kurie nepasitiki kalėjimuose dirbančiais specialistais. Kita Vilniaus kalėjime dirbanti psichologė informavo, kad kartais nuteistiesiems pasiūlo kreiptis pagalbos telefonu emocinės pagalbos linijomis. Marijampolės kalėjimo psichologė nuotolines konsultacijas nuteistiesiems vertino kritiškai, nes gyvos konsultacijos, jos nuomone, yra efektyvesnės. Tačiau ši psichologė taip pat nurodė informuojanti nuteistuosius apie nuotolinių konsultacijų galimybę.

Tikrintuose kalėjimuose nuteistiesiems prieinamose vietose (koridoriuose pakabintose informacinėse lentose, prie psichologų kabinetų) buvo skelbiama kontaktinė informacija apie emocinės ir psichologinės pagalbos linijas telefonu ir internetu.

Visuose tikrintuose kalėjimuose bendradarbiaujama su savanorių organizacijomis, tokiomis kaip „Caritas“ ir VšĮ „Pirrašytos rankos“, kurios nuteistiesiems veda įvairius užsiėmimus ir suteikia tam tikrą emocinę pagalbą. Vis dėlto ne vienas kalbintų tikrintų kalėjimų darbuotojų pripažino, kad psichologinių konsultacijų, ypač emocines krizes ar traumas išgyvenantiems asmenims, ši veikla neatstoja.

Kai kurie nuteistieji atskleidė, kad yra kreipęsi psichologinės ar emocinės pagalbos telefonu, vis dėlto konsultacijoms gyvai jie teikia pirmenybę, nes skambinant telefonu nėra pakankamai užtikrinamas pokalbių konfidencialumas. Kaip jau minėta šios ataskaitos 3.1 punkte, nuteistiesiems skirtų taksofonų įrengimo vietos kalėjimuose nėra tinkamos tokiems pokalbiams, kurių metu yra dalinamasi itin asmenine ir jautria informacija, įskaitant detales apie patirtą smurtą.

Svarbu pastebėti, kad, vadovaujantis BVK 52 straipsnio 3 dalies 6 ir 7 punktais, nuteistųjų resocializacijos priemonės apima, be kita ko, individualią ar grupinę psichoterapiją ir psichologinę pagalbą. Atsižvelgdamas į tai, Vilniaus kalėjimo psichologas pažymėjo, kad nuteistiesiems konsultuotis su psichologais iš išorės, t. y. kreipiantis į pagalbos linijas telefonu ar bendraujant su savanoriais, neparanku, nes tokiais atvejais jiems, psichologo žodžiais, „nepriedami balai įskaitoje“, t. y. į tai neatsižvelgiama atliekant nuteistojo nusikalstamo elgesio rizikos vertinimą.

Atsižvelgiant į tai, kad daugeliui nuteistųjų trūksta pasitikėjimo kalėjimo personalu, įskaitant psichologus, jie gali vengti kreiptis į specialistus, atskleisti jiems informaciją apie patirtą smurtą ir gauti reikalingą emocinę paramą ir psichologinę pagalbą. Nors yra galimybė pasinaudoti nuotolinėmis konsultacijomis skambinant emocinės pagalbos linijomis, kalėjimuose nėra užtikrinamas pakankamas pokalbių su išorės subjektais konfidencialumas, o kai kuriems nuteistiesiems tokia galimybė yra mažiau patraukli nei kontaktinės (gyvos) konsultacijos. Kalėjimų bendradarbiavimas su savanorių organizacijomis vertintinas kaip teigiama nuteistųjų resocializacijos priemonė, tačiau savanorių vedami užsiėmimai neatstoja profesionalių psichologinių konsultacijų. Trūkstant vietoje dirbančių psichologų ir galimybės konsultuotis nuotoliu nuteistųjų pokalbių konfidencialumą užtikrinančiu būdu, nuteistieji gali patirti emocinę įtampą, nesau-

gumo jausmą ir negauti reikiamos paramos po smurto ar trauminių įvykių. Tai gali turėti neigiamų pasekmių jų emocinei ir psichikos sveikatai bei riboti teisę į orią ir saugią gyvenimo aplinką kalėjime.

4.2.3. Visuose tikrintuose kalėjimuose buvo sudarytos Smurto prevencijos komisijos, į kurių sudėtį buvo įtraukti tuose kalėjimuose dirbantys psichologai (plačiau žr. šios ataskaitos 5.2.2 punkte). Tačiau, kai kurių psichologų teigimu, dėl didelio darbo krūvio jie ne visuomet turi galimybes dalyvauti visuose Smurto prevencijos komisijos posėdžiuose.

Patikrinimo metu nustatyta, kad klausimas dėl pagalbos nuo smurto kalėjimuose nukentėjusiems nuteistiesiems teikimo aptariamas kalėjimų Smurto prevencijos komisijų veikloje. Pavyzdžiui, Vilniaus kalėjimo Smurto prevencijos komisijos 2025 m. birželio 27 d. posėdyje buvo atkreiptas kalėjimo skyrių vadovų dėmesys į būtinybę priminti pavaldiems darbuotojams apie poreikį nuteistiesiems teikti emocinę, psichologinę ir socialinę pagalbą, taip pat nutarta imtis veiksmų, kad būtų atliekami asmenų, patyrusių fizinį ar psichologinį smurtą, psichosocialiniai vertinimai ir teikiama psichologinė pagalba pagal nustatytą poreikį.⁵⁵ Marijampolės kalėjime veikianti Smurto prevencijos komisija parengė 2025 m. I–III ketv. planus dėl smurtinio elgesio prevencijos priemonių įgyvendinimo, įskaitant individualios psichologinės pagalbos fizinį ar psichologinį smurtą patyrusiems nuteistiesiems teikimą. Alytaus kalėjimo Smurto prevencijos komisijos 2025 m. sausio 30 d. pasitarime buvo aptartos nuteistųjų konfliktinės situacijos ir fizinio sužalojimo atvejai bei nutarta Resocializacijos skyriaus kontaktiniams specialistams konfliktuojančius nuteistuosius skatinti bendrauti su psichologais ar socialiniais darbuotojais, o Alytaus kalėjimo psichologams rekomenduota teikti psichologinę pagalbą konflikto metu nukentėjusiems nuteistiesiems šiems sutinkant priimti pagalbą.⁵⁶

Visuose kalėjimuose kalbinti psichologai teigė, kad nuteistieji dažniausiai nėra linkę patys atvirai kalbėti apie smurto patirtis ir grėsmes, tačiau, psichologų teigimu, apie tai, kad nuteistasis kalėjime smurtavo, patyrė smurtą ar jaučia smurto grėsmę, galima įtarti ir iš nuteistojo elgesio konsultacijos metu (nuotaikos pasikeitimas, smurto žymės, baimė, vengimas kalbėtis tam tikromis temomis ir pan.). Psichologų teigimu, visais atvejais, kai nuteistieji yra linkę atvirai pasa-

---

⁵⁵ Vilniaus kalėjimo Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos priemonių parinkimo ir įgyvendinimo komisijos posėdžio 2025 m. liepos 1 d. protokolai Nr. SV-25-4831.

⁵⁶ Alytaus kalėjimo Komisijos dėl nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir kūno sužalojimų tyrimo pasitarimo 2025 m. vasario 12 d. protokolai Nr. SV-18-775.

koti arba kitais būdais parodo, kad yra linkę smurtauti, prieš juos buvo panaudotas smurtas ar jie jaučia smurto grėsmę, psichologai pasiūlo nuteistiesiems pagalbą: aptaria smurtinio elgesio valdymo būdus, suteikia psichologinę konsultaciją.

Kalbintų kalėjimų psichologų teigimu, nors kartais tai, jog nuteistasis galimai patiria (patyrė) smurtą kalėjime išaiškėja ir konsultacijos metu, taip pat per atitinkamo kalėjimo Smurto prevencijos komisijos posėdžius, šią informaciją psichologai paprastai sužino iš kontaktinių pareigūnų ir kitų darbuotojų. Patikrinimų metu kalbinti kalėjimų medikai ir budintys pareigūnai teigė pagal galimybes žodžiu ar tarnybiniais pranešimais informuojantys atitinkamo kalėjimo psichologus apie pastebėtą poreikį konsultuoti nuo smurto nukentėjusį asmenį, nors, darbuotojų vertinimu, kalėjimuose nuteistiesiems psichologinių paslaugų prieinamumas nėra pakankamas ir ši galimybė yra ribota.

Vis dėlto, kalbinti psichologai nurodė, kad ne visi smurtiniame įvykyje dalyvavę nuteistieji kreipiasi ar būna nukreipti į psichologą, todėl visos informacijos apie galimai nuo smurto nukentėjusius nuteistuosius jie negauna arba suvestines apie konfliktuose dalyvavusius asmenis bei pradėtus ikiteisminius tyrimus teigė gaunantys jau praėjus nemažai laiko nuo pačių incidentų. Pastebėtina tai, kad Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos apraše nėra numatyta psichologų informavimo apie įvykusius smurtinius atvejus kalėjime tvarka.

Kalbinti psichologai atkreipė dėmesį ir į tai, kad Smurto prevencijos komisijos renkama informaciją apie smurtinio elgesio atvejus psichologai gauna apibendrintą už tam tikrą laikotarpį, t. y. ne iš karto po įvykių, arba šią informaciją gauna ne visuomet, todėl reaguoti ir pasiūlyti pagalbą nuteistiesiems nedelsiant jie dažnai neturi galimybių. Taip pat nėra aiški šios informacijos perdavimo psichologams tvarka. Todėl kyla rizika, kad nuo smurto nukentėję nuteistieji negalės veiksmingai pasinaudoti teise į jiems nedelsiant reikalingą psichologinę pagalbą, o tai gali dar labiau didinti įtampą, savižalos ir savižudybių riziką bei ženkliai pabloginti nuteistųjų kalinimo sąlygas.

4.2.4. Visi kalbinti kalėjimuose dirbantys psichologai informavo, kad, be individualių konsultacijų, taip pat yra vedamos LKT aprobuotos programos, pagrindinė jų – „Elgesys, pokalbis, pasikeitimas“. Smurtavusiems nuteistiesiems taip pat yra vedama pykčio valdymo programa, tačiau specialios metodikos ar aprobuotos programos, skirtos nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems, nėra. Be to, pagalba nuteistiesiems nediferencijuojama atsižvelgiant į nustatytą

asmens pažeidžiamumą ar patirto smurto pobūdį, nors konsultuojant nuteistuosius į jų situaciją visuomet stengiamasi atsižvelgti individualiai.

Patikrinimų metu taip pat nustatyta, kad Alytaus kalėjime ir Vilniaus kalėjime, kuriuose dirba po kelis psichologus, nuteistajam ne visada leidžiama pasirinkti specialistą, į kurį jis pageidautų kreiptis. Alytaus kalėjimo psichologė informavo, kad dėl psichologų trūkumo šiame kalėjime nuteistieji neturi galimybės rinktis, pas kurį psichologą pageidautų gauti reikiamas paslaugas, nebent išskirtiniais atvejais ir kai pasirinktas psichologas gali nuteistąjį priimti. Vilniaus kalėjimo psichologo teigimu, galimybė nuteistajam pačiam pasirinkti, į kurį kalėjime dirbantį psichologą jis pageidautų kreiptis, šiame kalėjime taip pat yra ribota, nes kiekvienam iš psichologų yra paskirta konsultuoti konkrečiuose būriuose laisvės atėmimo bausmes atliekančius nuteistuosius. Vilniaus kalėjime dirbantis psichologas atskleidė, kad viena priežasčių, dėl kurių nuteistieji atsisako psichologo pagalbos, būna ta, kad jiems nepriimtinos vyro psichologo konsultacijos ir jie saugiau jaustųsi savo išgyvenimais dalintis su psichologe moterimi. Kita vertus, Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime kalbintų psichologų teigimu, jų praktikoje nuteistieji taip pat labai dažnai atsisako pagalbos, nors jos ir yra moterys.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip pažymėta Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro parengtame vadove dėl kankinimų ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo tyrimo ir dokumentavimo (Stambulo protokole), seksualinį smurtą patyrusių, taip pat smurtą patyrusių pažeidžiamų nuteistųjų situacija turi būti vertinama atsižvelgiant individualias asmenų savybes ir aplinkybes.⁵⁷

Visuose tikrintuose kalėjimuose kalbinti pareigūnai ir kiti darbuotojai bei nuteistieji informavo, kad seksualinio smurto apraiškos kalėjimuose yra itin retos ir paskutinius kelis metus nepasireiškė. Visų kalbintų asmens sveikatos priežiūros specialistų teigimu, paskutiniu laikotarpiu nebuvo konsultuoti nuo seksualinio smurto (galimai) nukentėję nuteistieji ir tokio smurto apraiškų nepastebima. Vilniaus kalėjimo medikų teigimu, jeigu nuteistasis jiems atskleistų, jog yra patyręs seksualinį smurtą, jis būtų nukreiptas gydytojo psichiatro konsultacijai arba į LKT Pravieniškų 2-ąjį kalėjimą, tačiau kokie tyrimai ir pagalba būtų reikalingi tokiu atveju, atsakyti negalėjo.

---

⁵⁷ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2022). Istanbul Protocol: Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Rev. 2). https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/2022-06-29/Istanbul-Protocol_Rev2_EN.pdf Para. 197.

Apibendrinant, specialios metodikos ar programos, skirtos nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems, nėra taikomos, teikiama pagalba dažniausiai nėra diferencijuojama pagal asmens pažeidžiamumą ar patirto smurto pobūdį, ne visi specialistai turėjo žinių, kokia pagalba turi būti organizuojama nuo seksualinio smurto nukentėjusiems asmenims, taip pat tai, kad nuteistiesiems ne visada suteikiama galimybė pasirinkti psichologą, kurio paslaugas pageidautų gauti, dalis nuteistųjų atsisako siūlomos pagalbos, nes arba laiko ją neefektyvia, arba pageidauja būti konsultuojami konkretaus psichologo. Žmogaus teisių požiūriu tai reiškia, kad nuteistųjų galimybes gauti tinkamą ir individualius poreikius atitinkančią psichologinę pagalbą po patirto smurto yra ribotos. Siekiant užtikrinti orią ir saugią kalėjimo aplinką, būtina užtikrinti pakankamą psichologų skaičių ir diferencijuotas paslaugas pagal individualius nuteistųjų poreikius ir situaciją.

4.2.5. Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 14 punkte numatyta, kad kiekvieno naujai į bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietą atvykusio suimtojo (nuteistojo) pirminio psichologinio vertinimo metu psichologas turi įvertinti asmens pažeidžiamumo lygį, taip pat polinkį smurtauti, priešiško kitiems asmenims lygį, polinkį į konfliktus bei šio asmens bendravimo ypatumus, o pastebėjęs galimą smurtavimo prieš kitus asmenis riziką, privalo nedelsdamas žodžiu apie tai informuoti budintį specialistą ir pateikti tarnybinį pranešimą komisijai, taip pat – kalėjimo viršininkui parengti ir pateikti rekomendacinio pobūdžio pažymą dėl nuteistojo ar suimtojo priežiūros ir bendravimo su juo ypatumų, prireikus – dėl apgyvendinimo vietos pakeitimo. Vis dėlto, pastebėtina tai, kad psichologų veiksmai pastebėjus požymius, kad jų konsultuojamas (vertinamas) nuteistasis kalėjime gali patyrė smurtą ar patiria smurto riziką, nėra apibrėžti.

Patikrinimų metu kalbinti psichologai ir nuteistieji informavo, kad konsultacijų su psichologais metu nuteistieji atskleidžia aplinkybes apie liudytą ar patirtą smurtą kalėjime. Vis dėlto, ne visi psichologai teigė žinantys, kokių tiksliai veiksmy jie turėtų imtis, jeigu jiems paaiškėja aplinkybės dėl galimų smurto atvejų kalėjime. Kai kurie psichologai pasidalino, kad jei nuteistieji psichologo konsultacijos metu atskleidžia, kad patyrė smurtą, jiems pasiūlomos tęstinės konsultacijos, suteikiama informacija apie emocinės paramos linijas. Vienas kalbintų psichologų nurodė, kad siekdamas užtikrinti galimai nuo smurto nukentėjusių nuteistųjų saugumą ar įžvelgdamas konfliktinių situacijų rizikas, jis visais atvejais kreipiasi į kalėjimo viršininką ar perduoda sužinotą informaciją atsakingiems pareigūnams. Kito psichologo teigimu, apie sužinotą ap-

linkybes dėl galimai nuo smurto nukentėjusį nuteistąjį tarnybiniu pranešimu į kalėjimo viršininką jis kreipiasi tik išskirtiniais atvejais savo nuožiūra. Vis dėlto kai kurie psichologai pripažino, kad, laikydamiesi konsultacijų metu sužinotos informacijos konfidencialumo principo, informacijos apie galimus smurto atvejus kalėjime jie niekam neatskleidžia, nors ir matytų poreikį imtis priemonių dėl galimai nuo smurto nukentėjusių nuteistųjų saugumo užtikrinimo. Daugumos psichologų teigimu, konsultacijų metu sužinotos informacijos apie galimai smurtą patyrusį nuteistąjį perdavimo už saugumą atsakingiems pareigūnams ar kalėjimo viršininkui tvarka kalėjimuose nėra numatyta ir su psichologais neaptarta.

Apibendrinant, patikrinimų metu nustatyta, kad psichologų praktika fiksuoti ir pranešti apie sužinotą informaciją dėl nuteistųjų patirto smurto kalėjimuose skiriasi, nes vieningas algoritmas kalėjimuose nėra numatytas. Žmogaus teisių požiūriu tai reiškia, kad nuteistųjų teisė į saugumą kalėjime ir tinkamą reagavimą po smurtinio įvykio gali būti užtikrinama nepakankamai ar ne laiku, jei informacija apie sužinotus smurto atvejus specialistų nėra nuosekliai fiksuojama ir perduodama atsakingiems pareigūnams. Efektyvi ir vieningai suprantama informacijos perdavimo sistema yra būtina siekiant užtikrinti nuteistųjų saugumą, greitą pagalbą suteikimą ir tinkamą smurto prevenciją kalėjimuose.

5. Smurto prevencijos organizavimas ir vykdymas

5.1. Dėl pažeidžiamų nuteistųjų grupių apsaugos

5.1.1. Pagal Nelsono Mandelos taisyklių 11 taisyklę, skirtingų kategorijų įkalinti asmenys turi būti laikomi atskirose įstaigose arba įstaigų dalyse, atsižvelgiant į, be kita ko, jų lytį, amžių, teistumą ir gydymo poreikius.⁵⁸ Pagal Nelsono Mandelos taisyklių 93 taisyklę įkalintų asmenų klasifikavimo tikslai yra šie: a) atskirti kalinamus asmenis, kurie dėl savo teistumo ar charakterio gali daryti neigiamą įtaką kitiems; b) suskirstyti kalinamus asmenis į grupes, siekiant užtikrinti jų socialinę rehabilitaciją. Kiek įmanoma, skirtingų grupių kalintiems asmenims turi būti pasitelkiami atskiri kalėjimai arba atskiri kalėjimo skyriai.⁵⁹

---

⁵⁸ The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), 11 rule.

⁵⁹ The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), 93 rule.

Pagal Europos kalėjimų taisyklių 52.2 papunktį, turi būti nustatytos procedūros, užtikrinančios įkalintų asmenų, kalėjimo personalo ir visų lankytojų saugumą bei sumažinančios smurto ir kitų saugumą galinčių kelti grėsmę įvykių riziką iki minimumo.⁶⁰

CPT, atsižvelgdamas į kriminalinės subkultūros apraiškų poveikį ir žalą įkalintų asmenų žmogaus teisėms ir laisvėms bei bausmių vykdymo sistemai devyniose Europos konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą valstybėse narėse (įskaitant Lietuvą), yra pakartotinai išreiškęs susirūpinimą dėl kalėjimų administracijų pastangų trūkumo atskirti pirmą kartą laisvės atėmimo bausmę atliekančius nuteistuosius nuo pakartotinai laisvės atėmimo bausmę kalėjime atliekančių nuteistųjų. Pasak CPT, šis nuteistųjų neatskyrimas lemia, kad pirmą kartą bausmę atliekantys asmenys, vos patekę į jiems paskirtą kamerą ar bendrą patalpą, iš karto patenka į neformalią įkalintų asmenų subkultūros hierarchiją (įskaitant priskyrimą tam tikrai kastai).⁶¹

BVK 74 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad atliekant laisvės atėmimo bausmę atskirai vieni nuo kitų turi būti laikomi:

- 1) vyrai – atskirai nuo moterų;
- 2) nepilnamečiai – atskirai nuo pilnamečių;
- 3) nuteistieji – atskirai nuo arešto bausmę atliekančių nuteistųjų;
- 4) buvę ir esami valstybės politikai, teisėsaugos, teismų, prokuratūros, kontrolės, valdžios ir valdymo institucijų pareigūnai, pirmąjį kartą atliekantys laisvės atėmimo bausmę, – atskirai nuo kitų nuteistųjų.

Nors BVK numatyti laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų atskyrimo pagrindai apima kai kurių nuteistųjų grupių specialius poreikius, tačiau Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo, kurio tikslas yra nustatyti reikalavimus smurto rizikos veiksniams valdyti (smurto prevencijai vykdyti), 8.5 papunkčiu yra išskiriama daugiau nuteistųjų pažeidžiamumo pagrindų. Minėtame punkte teigiama, kad pažeidžiamų asmenų

---

⁶⁰ Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules, adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006, at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies and revised and amended by the Committee of Ministers on 1 July 2020 at the 1380th meeting of the Ministers' Deputies.

⁶¹ Informal Prisoner Hierarchy, Prison Standard CPT/Inf (2025)12 adopted by the European Committee for the Prevention and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

grupė – tai asmenų, kurie dėl savo asmeninės patirties ir / ar kokių nors aplinkos veiksnių turi didesnę tikimybę tapti smurto aukomis, grupė. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašą, bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietose išskiriamos šios pagrindinės pažeidžiamų nuteistųjų (suimtųjų) grupės:

- turintieji sąsajų, dirbę teisėsaugos sistemoje;
- davę parodymus, bendradarbiaujantys su LKT Kriminalinės žvalgybos valdybos ar kitų teisėsaugos institucijų pareigūnais;
- dirbantieji;
- tie, kurie laikosi subkultūros ir save priskiria žemesnei nuteistųjų kastai ar yra patyrę seksualinę prievartą;
- neturintys pažinčių tarp nuteistųjų, nepriklausantys grupuotėms arba priklausantys skirtingoms grupuotėms;
- vagiliaujantys;
- agresoriai;
- žalojantys save;
- nesilaikantys subkultūros;
- neturintys pinigų ar įsiskolinę;
- sergantieji psichikos ligomis;
- protiškai atsilikę (pastebėtina, kad šis teisės akte naudojamas terminas yra nesuderinamas su žmogaus teisių standartais ir laikomas žeminančiu bei stigmatizuojančiu asmenis su negalia);
- turintys fizinę negalią;
- pagal nusikaltimo pobūdį – teisti už seksualinius nusikaltimus, tėvų ar vaiko nužudymą;
- priskiriami etninėms mažumoms ar kitataučiai nuteistieji;
- LGBT bendruomenės nariai;
- priklausomi nuo psichoaktyvių medžiagų;
- jauni;
- menkų socialinių įgūdžių (jautrūs, nepasitikintys savimi, žemos savivertės).

5.1.2. Patikrinimo metu nustatyta, kad visuose tikrintuose kalėjimuose nebuvo renkama informacija apie laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų tautinę ir etninę tapatybę, priklausymą LGBT+ bendruomenei. Pastebėtina, kad pagal Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2024 m. birželio 5 d. įsakymu Nr. V-446 (toliau – Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašas), 5.1.6 papunktį kontaktinis pareigūnas, atsakingas už darbą su naujai atvykusiais laisvės atėmimo bausme nuteistais asmenimis, iki šie bus suskirstyti į gyvenamąsias patalpas (kamberas), turi vesti pokalbį, kurio metu, be kita ko, turi vertinti kitą aktualią informaciją, galinčią turėti reikšmingos įtakos adaptavimuisi laisvės atėmimo vietoje. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 13 punktą, atlikdamas suimtojo, nuteistojo priėmimo į bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietą procedūrą, priimančis pareigūnas turi įvertinti pirminius asmens pažeidžiamumo, polinkio smurtauti, priešiško kitiems asmenims, polinkio į konfliktus požymius ir į tai atsižvelgti paskirdamas jį į gyvenamąsias patalpas. Tikrintų kalėjimų administracijų teigimu, sprendžiant dėl nuteistųjų apgyvendinimo, minėti asmens bruožai formaliai nėra vertinami. Tačiau, anot tikrintų kalėjimų administracijų, skirstant priimamus nuteistuosius į apgyvendinamo patalpas yra stengiamasi, pagal kalėjimų infrastruktūros galimybes ir ribotumus, atsižvelgti į nuteistojo pateiktą informaciją apie save – jeigu nuteistieji patys nusprendžia pateikti apie save informaciją, dėl kurios laiko save pažeidžiamais, pareigūnai į ją stengiasi atsižvelgti prieš apgyvendindami nuteistąjį atitinkamame būryje ir patalpoje.

5.1.3. Patikrinimo metu visuose tikrintuose kalėjimuose buvo romų tautybės nuteistųjų, kurie teigė, kad dažnai patiria kitų nuteistųjų ir kai kurių pareigūnų įžeidžiantį verbalinį elgesį dėl jų tautybės. Patikrinimo metu Alytaus kalėjimo ir Vilniaus kalėjimo pareigūnai, kalbėdami apie šiuos nuteistuosius, ne kartą vartojo žeminantį terminą „čigonai“. Kalbinti romų tautybės nuteistieji teigė, kad dėl šios problemos į kontaktinius pareigūnus, psichologus ar kalėjimo administraciją nesikreipė, nes būtų pažeistos neformalios subkultūros taisyklės ir kiltų grėsmė būti perkeltiems į žemesnę kastą. Dėl pareigūnų įžeidžiančio verbalinio elgesio nuteistieji teigė taip pat niekur nesikreipiantys, nes baiminasi pareigūnų atsakomųjų veiksmų, pavyzdžiui, gyvenimo sąlygų pabloginimo.

5.1.4. Patikrinimo metu nustatyta, kad Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime yra būriai, į kuriuos perkeliama pirmą kartą kalėjime laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji. Šių kalėjimų administracijų teigimu, minėtų būrių tikslas yra prevencinis – izoliuoti pirmą kartą laisvės

atėmimo bausmę atliekančius nuteistuosius nuo neformalios nuteistųjų subkultūros poveikio, galinčio vesti į konfliktus ir galimą smurtą. Tačiau patikrinimo metu nustatyta, kad ne visi į šiuos būrius paskirti nuteistieji laisvės atėmimo bausmę atliko pirmą kartą ir dalis jų buvo susipažinę su neformalia nuteistųjų subkultūra. Alytaus kalėjimo ir Marijampolės kalėjimo administracijų teigimu, toks ne pirmą kartą kalėjime laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų apgyvendinimas yra nulemtas vietų trūkumo kituose būriuose.

Vilniaus kalėjime atskiro būrio, skirto pirmą kartą bausmę atliekantiems nuteistiems, nėra. Anot šio kalėjimo administracijos, pirmą kartą laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų atskirti nėra galimybių dėl esamos kalėjimo infrastruktūros, kuri apriboja galimybes šią nuteistųjų grupę izoliuoti nuo kitų nuteistųjų būrių.

Taigi, nors pirmą kartą laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų būrių paskirtis atspindi LKT pastangas apsaugoti šią nuteistųjų grupę nuo įsitraukimo į neformalią nuteistųjų subkultūrą ir taip valdyti smurto rizikos veiksnius (vykdyti smurto prevenciją), tačiau vietos trūkumas kituose būriuose ir esama kalėjimų infrastruktūra nesudaro galimybių užtikrinti pilno šios nuteistųjų grupės atskyrimo nuo kitų nuteistųjų. Patikrinimo metu nustatyta, kad Alytaus ir Marijampolės kalėjimuose pirmą kartą kalėjime laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų būriuose taip pat egzistavo neformalios subkultūros hierarchija, perimta iš kitų nuteistųjų, esančių tame pačiame ar kituose būriuose.

5.1.5. Vadovaujantis Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašu, yra patvirtinti 4 specializuoti būriai, į kuriuos, pagal poreikius ir atsižvelgiant į nuteistųjų pažeidžiamumą, gali būti perkelti nuteistieji:

- Pritaikytas būrys;
- TOG būrys, skirtas pakartotinai linkusiems nusikalsti nuteistiesiems;
- Psichosocialinės reabilitacijos būrys, skirtas nuteistiesiems, kuriems diagnozuota priklausomybė nuo psichoaktyvių medžiagų;
- SANS būrys, skirtas nuteistiesiems, patiriantiems didesnę smurto riziką.

Šie specializuoti būriai, be kita ko, gali atlikti svarbią smurto prevencijos funkciją, siekiant nuteistuosius atskirti ir izoliuoti nuo neformalios nuteistųjų subkultūros poveikio bei smurto grėsmės.

Pagal Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašo 15 punktą, nesavarankiškai ar iš dalies savarankiškai nuteistieji, kuriems reikalinga judėjimo ir savipriežiūros pagalba, siekiant pagerinti jų socialinių ir slaugos poreikių kokybę, tolesniam bausmės atlikimui gali būti perkeliami į Pritaikytą būrį. Patikrinimo metu nustatyta, kad visoje kalėjimų sistemoje yra įrengtas vienas Pritaikytas būrys, veikiantis Pravieniškių 2-ajame kalėjime. LKT pateiktais duomenimis, šiame būryje bausmę atlieka skirtingo amžiaus, riboto darbingumo asmenys. LKT duomenimis 2025 m. liepos 29 d. Pritaikytame būryje buvo 75 vietos, jame gyveno 41 asmuo.

Visų tikrintų kalėjimų administracijų teigimu, į būrius paskiriant nuteistuosius, turinčius judėjimo ir (ar) kitokią negalią, arba pasikeitus sveikatos aplinkybėms, dėl kurių įgyjama negalia ar kiti sveikatos pakitimai, apribojantys savarankiškumą, yra stengiamasi atsižvelgti į šių nuteistųjų situaciją ir poreikius bei apgyvendinti kiek įmanoma pagal infrastruktūrą prieinamuose būriuose.

Vis dėlto, patikrinimo metu nustatyta, kad Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime buvo nuteistųjų, kurie turėjo judėjimo arba psichosocialinę negalią, tačiau į Pritaikytą būrį nebuvo perkelti. Alytaus kalėjime sveikatos problemų turintis nuteistasis su amputuota koja buvo apgyvendintas asmenims su judėjimo negalia nepritaikytame būryje, kuriame, įeinant į poilsio kambarį bei bendrabučio tipo gyvenamuosius kambarius („sekcijas“), yra slenksčiai. Valgykla, parduotuvė ir kitos užimtumo patalpos yra kituose nutolusiuose korpusuose. Asmens kojos protezas buvo sulūžęs, todėl jis galėjo judėti tik ramentų ar vežimėlio pagalba. Taip pat dėl sveikatos problemų asmuo negalėjo savarankiškai nukakti į kitus Alytaus kalėjimo pastatus, todėl turėjo prašyti kitų nuteistųjų pagalbos.

Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašo 21 punkte numatoma, kad pagerėjus nuteistojo sveikatos būklei ir savarankiškumui, gali būti inicijuojama jo iškėlimo iš Pritaikyto būrio procedūra. LKT duomenimis, 2025 m. iš Pritaikyto būrio buvo iškelti 6 nuteistieji. Kiekvienu atveju, iškeliant nuteistąjį iš Pritaikyto būrio, atsakingi pareigūnai teikia Tarnybinius pranešimus Pravieniškių 2-ojo kalėjimo viršininkui dėl nuteistojo iškėlimo. Išanalizavus LKT pateiktus dokumentus, pastebėta, kad du iš šešių 2025 m. iš Pritaikyto būrio iškeltų nuteistųjų turėjo 20 ir 50 proc. darbingumo lygį. Taip pat vieno iš Pritaikyto būrio iškeltų nuteistųjų sveikatos problemos buvo susijusios su patirtu smurtu įkalinimo įstaigoje.

Vilniaus kalėjime įrengtas TOG (linkusių pakartotinai nusikalsti asmenų) būrys (8 pav.), kuriame apgyvendinami aukštos nusikalstamo elgesio rizikos lygtinai paleidžiami asmenys. Patikrinimo

metu TOG būryje buvo 12 vietų, gyveno 7 nuteistieji. Administracijos teigimu, gyventi šiame būryje norinčių nuteistųjų yra daug, tačiau nuteistųjų atranka vyksta vertinant motyvaciją ir kitus veiksnius. Kalbintų nuteistųjų teigimu, jie patenkinti gyvenimo sąlygomis naujai įrengtame būryje, tarpusavyje pasiskirto įvairius buitines darbus, kartu leidžia laisvalaikį. Nors jiems yra žinomos neformalios nuteistųjų subkultūros taisyklės, tačiau, anot kalbintų nuteistųjų, TOG būryje jomis nesivadovauja, jaučiasi saugiai.

8 pav. TOG būrio užimtumo patalpos Vilniaus kalėjime.

Psichosocialinės reabilitacijos programos būriai yra įrengti Marijampolės kalėjime ir Vilniaus kalėjime. Alytaus kalėjime šio būrio veikla buvo nutraukta, nes, administracijos teigimu, kalėjime neliko šį būrį ir jo veiklą koordinavusių priklausomybių konsultantų. Esant poreikiui, Alytaus kalėjimo nuteistieji, kurie atitinka perkėlimo į šį būrį reikalavimus ir yra motyvuoti gydytis yra perkeliama į kitus kalėjimus, kuriuose yra įrengti psichosocialinės reabilitacijos būriai.

Marijampolės kalėjime kalbinti psichosocialinės reabilitacijos programos būrio ir poreabilitacinio būrio nuteistieji teigė savo būriuose besijaučiantys saugūs ir smurto grėsmės nepatiriantys. Šie nuteistieji pareigūnų darbą vertino gerai – teigė, kad pareigūnais pasitiki, priešiško iš jų nesusilaukia. Vis dėlto, patikrinimo metu dėl pareigūnų trūkumo ir atostogų metu šiuose būriuose nebuvo nuolatinio SVS pareigūno – šiuos būrius prižiūrintis pareigūnas taip pat vadavo ir prižiūrėjo dar 3 būrius. Marijampolės kalėjime psichosocialinės reabilitacijos programos ir poreabilitaciniame būriuose kalbinti asmenys taip pat nurodė, kad jeigu būtų išskeldinti iš šių būrių, bendruose būriuose jaustųsi nesaugūs dėl smurto grėsmės, kuri kiltų dėl pažeistų neformalios subkultūros taisyklių kreipiantis pagalbos į pareigūnus dėl priklausomybių gydymo.

Vilniaus kalėjime kalbinti psichosocialinės reabilitacijos programos būrio ir poreabilitacinio būrio nuteistieji smurto riziką vertino skirtingai: nors visi nuteistieji teigė, kad tarpusavyje būriuose gyvena darniai ir stengiasi vienas kitą palaikyti, tačiau skirtingai vertino pareigūnų elgesį. Nuteistieji teigė, kad sunku užmegzti pasitikėjimo ryšį su pareigūnais dėl dažnos jų kaitos. Kita vertus, visi Vilniaus kalėjimo psichosocialinės reabilitacijos ir poreabilitaciniame būriuose kalbinti nuteistieji, taip pat kaip ir Marijampolės kalėjimo nuteistieji nurodė, kad jaustų smurto grėsmę kalėjime, jeigu būtų iškeldinti iš šių būrių, nes pažeidė neformalios subkultūros taisykles, todėl buvo perkelti į žemesnę kastą nuteistųjų subkultūros hierarchijoje.

Pagal Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašo 56 punktą, pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietose laikomi nuteistieji, kurie patiria pakartotinio ar nuolatinio fizinio ar psichologinio smurto grėsmę, siekiant užtikrinti jiems saugesnę bausmės atlikimo aplinką, tolesniam bausmės atlikimui gali būti perkelti į SANS būrį. Patikrinimo metu nustatyta, kad kalėjimų sistemoje įsteigtas vienas SANS būrys, esantis Marijampolės kalėjime. Šiame būryje patikrinimo metu buvo 12 vietų, iš kurių 6 buvo užimtos. Pagal Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašo 57 punktą, nuteistųjų perkėlimą į šį būrį turi inicijuoti LKT Resocializacijos koordinavimo skyriaus darbuotojai, gavę informacijos apie nuteistojo patiriamą pakartotinio ar nuolatinio fizinio ar psichologinio smurto grėsmę arba gavę nuteistojo prašymą dėl perkėlimo į šį būrį. Visų tikrintų kalėjimų administracijos teigė, jog yra nuteistųjų, kurie atitiktų poreikį būti perkelti į SANS būrį, tačiau jie negali būti perkelti dėl skirtingų nuteistųjų bausmės atlikimo režimų, nes pagal Nuteistųjų perkėlimo tvarkos aprašo 56 punktą, į SANS būrį gali būti perkelti nuteistieji, kurie laikomi pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietose.

Patikrinimo metu nustatyta, kad SANS būrio teritorija yra pakankamai izoliuota, kad į ją ar būrio patalpas be kalėjimo pareigūnų priežiūros ar palydos negalėtų patekti su būrio veikla nesusiję asmenys. SANS būryje nuteistiesiems buvo sudarytos sąlygos nepaliekant būrio teritorijos užsiimti darbine veikla ir kitomis resocializacijos veiklomis. Deja, vizito metu dėl pareigūnų atostogų šios veiklos buvo įgyvendinamos ribotai. Pastebėtina, kad patikrinimo metu dėl SVS pareigūnų trūkumo ir atostogų buvo susidariusi situacija, kai izoliuotame SANS būryje nebuvo nei vieno budinčio SVS pareigūno, todėl nuteistieji didžiąją dienos dalį praleisdavo be priežiūros ir negalėjo pasinaudoti ribota interneto prieiga, nes kompiuteriai buvo rakinamame kambaryje. Kalbinti SANS būrio nuteistieji buvo patenkinti gyvenimu būryje, pareigūnų elgesį vertino teigiamai, tačiau išreiškė itin didelę baimę būti iškeltiems iš šio būrio. Nuteistieji tvirtino, kad iškelus

iš būrio patirtų grėsmę vėl sulaukti smurto iš kitų nuteistųjų, nes, išreikšdami norą būti perkeltiems į SANS būrį, pažeidė neformalios nuteistųjų subkultūros taisykles. Anot nuteistųjų, ir šiame būryje tarpusavyje pasitaiko konfliktų, tačiau jie retai perauga į smurtą.

Visuose tikrintuose kalėjimuose buvo plačiai paplitusi praktika, kad nuteistieji, kurie priskiriami žemesnei nuteistųjų subkultūros kastai, taip pat nuteistieji, kurie nesilaiko subkultūros taisyklių bei nuteistieji, turintys įsiskolinimų kitiems nuteistiesiems ir dėl šių priežasčių jaučiantys fizinio smurto grėsmę, prašo pareigūnų būti izoliuoti rakinamose kameroose. Nuteistieji taip pat nurodė, kad rakinamose kameroose savanoriškai izoliotis galima tik laikinai – ne ilgiau kaip 48 valandoms, vėliau pareigūnai, vadovaudamiesi BVK 75 straipsniu, prašo pasirinkti būrį, kuriame nuteistiesiems nekiltų grėsmė. Visuose tikrintuose kalėjimuose kalbinti pareigūnai patvirtino, kad jiems ši nuteistųjų praktika žinoma, taip pat žinoma ir tai, kad saviizoliacijos prašantys ir taip su kalėjimų administracijomis bendradarbiaujantys nuteistieji pažeidžia neformalios subkultūros taisykles, dėl ko jiems nėra saugu grįžti į buvusį ar bet kurį kitą būrį. Pareigūnai taip pat pažymėjo, kad dėl kamerų tipo patalpų ir pareigūnų trūkumo kitokių smurto prevencijos išeičių šiems nuteistiesiems kalėjimų administracijos pasiūlyti dažnu atveju negali. Visų kalėjimų administracijos teigė, kad susiduria su nuolatiniu kamerų tipo patalpų trūkumu, todėl savanoriškai izoliotis norintys nuteistieji šią problemą tik dar labiau pagilina. Anot tikrintų kalėjimų administracijų ir pareigūnų, kai kuriais atvejais nebėra laisvų vietų rakinamose kameroose, todėl smurto riziką patiriantys nuteistieji tam tikrais atvejais gali nebūti perkelti ir toliau likti bendrabučio tipo patalpose.

LKT pateiktais duomenimis, vykdant Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 metų veiklos plano, patvirtinto teisingumo ministro 2025 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 1R-98, 19 priemonę, įvertinus Lietuvos kalėjimų infrastruktūros galimybes, antrąjį SANS būrį planuojama įsteigti Alytaus kalėjime, tačiau dėl SANS būriui keliamų specialiųjų infrastruktūros ir atskirties reikalavimų, šių būrių įrengimo galimybės kituose Lietuvos kalėjimuose yra labai ribotos.

Pažymėtina, kad psichosocialinės reabilitacijos programos būryje, poreabilitaciniame būryje, taip pat SANS būryje ir savizoliacijoje rakinamose kameroose esantys/buvę nuteistieji yra itin pažeidžiami ir patiria smurto grėsmę, nes, prašydami pareigūnų pagalbos, pažeidė neformalios nuteistųjų subkultūros taisykles. Šių nuteistųjų pažeidžiama situacija yra žinoma tiek patiems specializuotų būrių nuteistiesiems, tiek ir kitiems nuteistiesiems ir kalėjimų administracijoms bei pareigūnams.

5.1.6. Visuose tikrintuose kalėjimuose asmenys, nuteisti už seksualinius nusikaltimus, buvo apgyvendinti įvairiuose būriuose, išskyrus būrius, kuriuose gyvena aukščiausiai subkultūros kastai prisiskyrę nuteistieji. Anot kalėjimų administracijų, atliekant nuteistojo priėmimo į bausmės atlikimo vietą procedūrą, informacija apie nuteistojo atliktą nusikalstamą veiką būna žinoma, tačiau dėl kalėjimų infrastruktūros, šių nuteistųjų visiškai atskirti nėra galimybės. Dalis tikrintų kalėjimų pareigūnų pripažino, kad jiems yra žinoma už seksualinius nusikaltimus nuteistų asmenų vieta neformalioje nuteistųjų subkultūroje ir tai, kad jie patiria padidintą smurto riziką. Dėl šios priežasties, pareigūnai stengiasi stebėti šių nuteistųjų situaciją, tačiau dėl pareigūnų trūkumo ir nuteistųjų pasitikėjimo pareigūnais stokos, anot pareigūnų, tai daryti yra sunku. Visuose tikrintuose kalėjimuose kalbinti šios kategorijos nuteistieji teigė žinantys savo hierarchinę padėtį neformalioje nuteistųjų subkultūroje. Vis dėlto, tik nedaugelis nurodė, kad žinotų, kur kreiptis pagalbos esant smurto grėsmei ar patyrus smurtą. Kiti teigė, kad to nedarytų dėl nuteistųjų subkultūros taisyklių.

Apibendrinant, patikrinimų metu nustatyta, kad kalėjimų administracija žinodami paplitusios neformalios subkultūros tarp nuteistųjų taisykles, praktikas ir su jomis susijusias rizikas, imasi pažeidžiamų nuteistųjų apsaugos nuo smurto ir jo rizikos priemonių, nuteistuosius perkeldami į specialiuosius būrius. Tačiau dėl pasenusios kalėjimų infrastruktūros, kalėjimų pareigūnų bei darbuotojų trūkumo, riboto specializuotų būrių skaičiaus bei kamerų trūkumo, pažeidžiamų nuteistųjų grupių apsauga yra užtikrinama nepakankamai. Neefektyvus pirmą kartą bausmę atliekančių, žemesnėms subkultūros kastoms priskiriamų, romų tautybės, LGBT+, negalią turinčių bei už seksualinius nusikaltimus nuteistų asmenų apsaugos priemonių įgyvendinimas lemia padidintą prieš šiuos asmenis nukreipto smurto ir diskriminacijos riziką. Anot visų tikrintų kalėjimų administracijų, daug nuteistųjų į kalėjimus atvyksta žinodami informaciją apie neformalią nuteistųjų subkultūrą ir kastų pasiskirstymą atskiruose kalėjimuose bei būriuose, todėl iš anksto prašo būti apgyvendinti atitinkamame būryje. Tikrintų kalėjimų pareigūnai, siekdami užkardyti smurto riziką, iš dalies yra priversti *de facto* laikytis neformalios nuteistųjų subkultūros – nuteistieji į gyvenamąsias patalpas paskiriami pagal jų prašymą ar pagal priskiriamą subkultūros kastą, nes neatsižvelgus į subkultūros hierarchiją daliai nuteistųjų kiltų pavojus patirti smurtą iš kitų nuteistųjų. Nuteistųjų orumo užtikrinimui ir efektyviai apsaugai nuo smurto yra būtini neatidėliotini kalėjimų infrastruktūros atnaujinimo sprendimai, užtikrinantys specializuotų būrių pilnavertišką funkcionavimą ir pažeidžiamų nuteistųjų apsaugą.

5.2. Dėl smurto prevencijos organizavimo

5.2.1. Neformalią nuteistųjų subkultūrą ir ja paremtą kastų hierarchiją galima laikyti nuolatinio psichologinio smurto forma, nuo kurios ypatingai kenčia žemiausioms kastoms priskiriami nuteistieji. CPT ne kartą yra išreiškęs poziciją, kad žemiausiai kastai priklausančių nuteistųjų padėtis gali būti laikoma nuolatinio Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnio pažeidimu, kuris, be kita ko, draudžia bet kokį nežmonišką ar žeminantį elgesį ir įpareigoja valstybės valdžios institucijas imtis tinkamų priemonių, kad būtų užkirstas kelias tokiam elgesiui, kurį vykdo kiti nuteistieji.⁶² Patikrinimo metu nustatyta, kad visuose tikrintuose kalėjimuose žemiausioms kastoms priskiriami nuteistieji susiduria su nuolatine atskirtimi ir psichologiniu spaudimu iš kitų nuteistųjų laikytis subkultūros taisyklių, o šių taisyklių nepaisantieji susiduria su fizinio smurto grėsme.

5.2.2. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 9 ir 10 punktus, Smurto prevencijos komisija renka, kaupia ir apibendrina informaciją apie smurtinio elgesio atvejus (įskaitant pranešimus įtarus smurto prieš suimtąjį ar nuteistąjį panaudojimą) bei suimtųjų ir / ar nuteistųjų sužalojimus, taip pat informaciją apie šių įvykių tyrimus, sužalojimų padarymo priežastis ir dėl tokių įvykių priimtus sprendimus, pateikia rekomendacijų kalėjimo viršininkui bei supažindina su jomis darbuotojus.

Kaip jau minėta šios ataskaitos 4.2.3 punkte, Smurto prevencijos komisijos buvo sudarytos visuose tikrintuose kalėjimuose. Tačiau patikrinimo metu nustatyta, kad šių komisijų veikla kiekviename kalėjime buvo organizuojama skirtingai.

Anot Alytaus ir Marijampolės kalėjimų administracijų, šiuose kalėjimuose sudarytų Smurto prevencijos komisijų posėdžiai vyksta kartą per ketvirtį. Alytaus kalėjime, anot administracijos, šie posėdžiai gali vykti ir dažniau, atsižvelgiant į konkrečius smurto atvejus ar matomą poreikį.

Alytaus kalėjime Smurto prevencijos komisijos posėdžiai vyko dažniau nei kartą į ketvirtį. Posėdžiuose buvo svarstomi konkretūs smurto tarp nuteistųjų ir savižalos atvejai, analizuoti pareigūnų veiksmai reaguojant į iškilusias situacijas. Smurto prevencijos komisijos aptartos ir patvirtintos smurto užkardymo ir prevencijos priemonės buvo pakankamai išsamios – dalis jų

---

⁶² Informal Prisoner Hierarchy, Prison Standard CPT/Inf (2025)12 adopted by the European Committee for the Prevention and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

pritaikytos individualiems atvejams, taip pat suformuotos ir bendrinės priemonės, apimančios visus nuteistuosius.

Marijampolės kalėjime Smurto prevencijos komisijos posėdžiai taip pat vyko dažniau nei kartą per ketvirtį. Posėdžiuose buvo išsamiai apžvelgiama surinkta smurto ir nuteistųjų savęs žalavimo statistika. Renkama statistika atskleidė, kad nuteistųjų sužalojimų atvejų skaičius nežymiai kinta: 2025 m., lyginant su 2024 m. IV ketvirčiu, nuteistųjų sužalojimų atvejų, ypač smurtinio pobūdžio, nežymiai padaugėjo, tačiau, remiantis Marijampolės kalėjimo pateiktais Smurto prevencijos komisijos posėdžių protokolais ir pažymomis, kiekvienam 2025 m. ketvirčiui buvo numatytas toks pat nepakitęs ir netobulintas Smurtinio elgesio prevencijos priemonių parinkimo ir įgyvendinimo planas. Pastebėtina ir tai, kad konkretūs smurto ar savižalos atvejai tarp nuteistųjų Smurto prevencijos komisijos posėdžiuose nebuvo aptariami.

Remiantis Vilniaus kalėjimo pateiktais Smurto prevencijos komisijos posėdžių protokolais, nustatyta, kad komisijos posėdžiai vyksta retai – 2024 m. vyko tik vienas Smurto prevencijos komisijos posėdis, o 2025 m. (iki patikrinimo datos) taip pat vienas posėdis (liepos mėnesį). Pagal šios ataskaitos 2 lentelėje pateiktus duomenis, Vilniaus kalėjime nuo 2024 m. rugsėjo 16 d. iki 2025 m. liepos 14 d. buvo pradėti 26 ikiteisminiai tyrimai dėl galimo fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo (Baudžiamojo kodekso 140 straipsnis) ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo (Baudžiamojo kodekso 138 straipsnis). Vis dėlto, Smurto prevencijos komisijos posėdžių protokoluose nurodyta, kad Vilniaus kalėjime nuteistųjų smurtinių sužalojimų atvejai yra pakankamai reti – per tą patį laikotarpį Užfiksuotas vos 1 smurtinis atvejis, kuris Smurto prevencijos komisijos buvo svarstytas ir buvo suformuotos konkrečios, tam atvejui ir visiems nuteistiesiems aktualios smurto prevencijos priemonės. Atsižvelgiant į tai buvo atskleistos informacijos tvarkymo spragos ir suformuoti sprendimai, taip pat nuspręsta imtis papildomų smurto prevencijos tarp nuteistųjų priemonių.

5.2.3. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 11 punktą, kalėjimo viršininkas turi ne rečiau kaip kas ketvirtį organizuoti jam pavaldžių darbuotojų pasitarimus, per kuriuos aptariami su smurto prevencija susiję klausimai, mikroklimato ypatumai, pareigūnų ir kitų darbuotojų bendravimo su suimtaisiais ir nuteistaisiais kultūros kūrimo bei konfliktinių situacijų sprendimo būdai.

Įvertinus tikrintų kalėjimų pateiktą informaciją, visuose tikrintuose kalėjimuose kalėjimo viršininko organizuojami pavaldžių darbuotojų pasitarimai, turintys vykti kas ketvirtį, reguliariai ir

nuosekliai nebuvo vykdomi arba buvo prilyginti Smurto prevencijos komisijos posėdžiams. Anot Marijampolės ir Vilniaus kalėjimų administracijų, susitikimai, per kuriuos gali būti aptariami smurto ar nuteistųjų sužalojimo atvejai, vyksta atskirai ir reguliariai per kiekvieno kalėjimo Saugumo valdymo ir Resocializacijos skyrių kas savaitinius pasitarimus. Anot Alytaus kalėjimo administracijos, kiekvieną savaitę vyksta kalėjimo skyrių vadovų susitikimai, per kuriuos, esant poreikiui, yra aptariami smurto atvejai. Visų tikrintų kalėjimų administracijų teigimu, per įvairaus pobūdžio kalėjimų skyrių ar kitokio pobūdžio pasitarimus, esant indikacijų dėl smurto ar jo grėsmės, aptariamos reagavimo priemonės ir suformuojami sprendimai smurto užkardymui ar nukentėjusiųjų apsaugai ir smurtautojų drausmei. Pastebėtina, kad visų tikrintų kalėjimų pareigūnai nebuvo pakankamai informuoti ir stokojo informacijos apie minėtame įsakymo punkte numatytus kalėjimo viršininko susitikimus bei jų paskirtį.

5.2.4. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 17 punktą, kalėjimų Resocializacijos skyrių specialistai per kiekvieną įvadinį pokalbį su naujai į bausmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietą atvykusiu suimtuoju ar nuteistuoju turi išsiaiškinti, ar šis neturi bendravimo su kitais suimtaisiais (nuteistaisiais) problemų, bei paaiškinti, kur kreiptis pagalbos, jei jų kiltų. Visuose tikrintuose kalėjimuose buvo nuteistųjų, kurie teigė, kad nežinotų kur kreiptis, jeigu kiltų problemų su kitais nuteistaisiais arba patirtų smurtą ar jo grėsmę. Kita dalis nuteistųjų teigė, jog teoriškai tinkamiausia būtų kreiptis į būrio kontaktinį pareigūną, tačiau to nedarytų dėl neformalios subkultūros taisyklių, bijodami jos pažeidimo pasekmių. Šiais atvejais absoliuti dauguma kalbintų nuteistųjų visuose tikrintuose kalėjimuose teigė, jog bandytų situaciją spręsti patys ir esant poreikiui gintųsi, o kreipimąsi į pareigūnus svarstyti tik esant pavojui prarasti gyvybę. Pastebėtina, jog šie atsakymai buvo ypač būdingi nuteistiesiems, kurie buvo priskirti žemesnėms neformalios subkultūros kastoms.

5.2.5. Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 19 punktą, kalėjimų Resocializacijos skyrių specialistai per individualius pokalbius su nuteistaisiais (suimtaisiais) turi atkreipti dėmesį į šių asmenų bendravimo gyvenamojoje patalpoje ypatumus, paaiškinti jiems, kad problemos turi būti sprendžiamos nenaudojant smurto, pabrėžti subkultūros daromą neigiamą žalą tarpusavio santykiams ir asmenybei. Visų tikrintų kalėjimų kontaktiniai pareigūnai teigė, kad nuteistieji į būrio kontaktinius pareigūnus individualioms konsultacijoms kreipiasi retai, nes, anot jų, nuteistiesiems trūksta pasitikėjimo pareigūnais, taip pat to neleidžia neformali nuteistųjų subkultūra. Dėl šių priežasčių pareigūnams yra sunkiau palaikyti pasitikėjimu grįstą ryšį su nuteistaisiais ir identifikuoti galimas smurto rizikas

ar būryje esančių nuteistųjų bendravimo ypatumus ir problemas. Todėl tik dalis visuose tikrintuose kalėjimuose kalbintų kontaktinių pareigūnų patvirtinto, kad individualių konsultacijų metu yra kalbėjęsi su nuteistaisiais apie smurtą, subkultūrą ir šių reiškinių žalą. Nei vienas iš visų tikrintų kalėjimų nuteistųjų nepatvirtino, jog su jais kontaktiniai pareigūnai būtų kalbėję apie smurtą, subkultūras ir šių reiškinių žalą, tačiau teigė, kad dėl šių klausimų patys nesikreipia arba vengia kreiptis į būrio kontaktinius pareigūnus bijodami pažeisti neformalios subkultūros taisykles.

5.2.6. Pastebėtina, kad visų tikrintų kalėjimų psichologai dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo ir (ar) intensyvaus darbo krūvio teigė, kad papildomų šviečiamųjų užsėmimų, seminarų, renginių ar grupinių konsultacijų, apimančių smurto prevenciją, nuteistiesiems neveda ir neorganizuoja, informacine spausdinta medžiaga taip pat nesidalina, nes tokios parengtos neturi. Šią informaciją taip pat patvirtino kalbinti nuteistieji, teigę, kad psichologai su jais šviečiamųjų užsėmimų, grupinių konsultacijų, be aprobuotų programų, nevykdo. Informaciją ir šviečiamąją veiklą dėl smurto visų tikrintų kalėjimų nuteistieji teigė kartais gaunantys iš kalėjimuose besilankančių VŠĮ „Prašytos rankos“ savanorių.

Visuose tikrintuose kalėjimuose ant informacinių lentų buvo informacijos apie emocinės pagalbos ir paramos linijas, taip pat apie LKT pasitikėjimo liniją, tačiau papildomos informacijos apie galimus nuteistųjų veiksmus patyrus smurtą ar bendrinės informacijos apie smurto žalą buvo nepakankamai. Pastebėtina, kad dauguma spausdintos informacijos, buvusios ant informacinių lentų įvairiuose būriuose visuose tikrintuose kalėjimuose, buvo sukabinta netvarkingai: informaciniai spausdiniai persidengė, dalis jų buvo suplėšyti, taip pat pateikti smulkiu šriftu, taip pat pastebėta nebegaliojančių teisės aktų. Vertinant neformalios nuteistųjų subkultūros mažinimo procesus nei viename kalėjime ant informacinių lentų nebuvo informacijos apie neformalios subkultūros žalą, poveikį ir galimus nuteistųjų veiksmus, siekiant konsultacijos šiais klausimais.

5.2.7. Pagal Kriminalinės subkultūros apraiškų mažinimo plano 28 punktą, į subkultūros mažinimo procesą numatyta įtraukti nuteistųjų kolektyvų tarybas ir su jomis aptarti kriminalinės subkultūros mažinimo priemones ne rečiau kaip vieną kartą per 3 mėnesius.

Išanalizavus Alytaus kalėjimo pateiktus Nuteistųjų tarybos posėdžio protokolus, nustatyta, kad per 2024 m. ir 2025 m. (iki patikrinimo datos). laikotarpį nebuvo diskutuota apie nuteistųjų subkultūros mažinimo procesus ir atitinkamos priemonės nebuvo suformuotos.

Iš Vilniaus kalėjimo administracijos pateiktų duomenų nustatyta, kad per 2024 m. ir 2025 m. (iki patikrinimo datos) Vilniaus kalėjimo Nuteistųjų kolektyvo tarybos posėdžiuose taip pat nebuvo diskutuota apie neformalios subkultūros mažinimo priemones. Vilniaus kalėjimo administracijos teigimu, šio kalėjimo Nuteistųjų taryba labiau orientuota dalyvauti visų LKT kalėjimų nuteistųjų kolektyvų tarybų bendruose posėdžiuose, kuriuose taip pat dalyvauja LKT struktūrinių padalinių atstovai. Nustatyta, kad bendruose nuotoliniuose LKT kalėjimų Nuteistųjų kolektyvų tarybų posėdžiuose per pastaruosius metus taip pat nebuvo aptariami nuteistųjų subkultūros mažinimo procesai ir galimos sprendimo priemonės. Anot kalbintų Vilniaus kalėjimo Nuteistųjų kolektyvo tarybos narių, kalėjimo pareigūnai stengiasi atsižvelgti į tarybos iškeltus klausimus. Kalbinti Nuteistųjų kolektyvo tarybos nariai spaudimo iš pareigūnų ar kitų nuteistųjų dėl priklausymo Nuteistųjų kolektyvo tarybai nurodė nepatiriantys, taip pat teigė, jog yra sprendę smurto tarp nuteistųjų klausimus, tačiau patikslinti šių klausimų apimties negalėjo.

Pastebėtina, kad Marijampolės kalėjimo Nuteistųjų kolektyvo taryboje per 2024 m. ir 2025 m. (iki patikrinimo datos) metus nuteistųjų subkultūros mažinimo poreikis buvo aptartas du kartus. Viename iš posėdžių Nuteistųjų kolektyvo taryba sprendė klausimą dėl psichologinio ir fizinio smurto naudojimo atvejų tarp nuteistųjų ir kalėjimo pareigūnų, buvo suformuoti bei pateikti galimi problemos sprendimo būdai – vaizdo stebėjimo kamerų įrengimas bendro naudojimo pasirties erdvėse ir dažnesni SVS pareigūnų apsilankymai probleminiuose būriuose. Kalbinti Marijampolės kalėjimo Nuteistųjų kolektyvo tarybos nariai teigė, jog spaudimo iš kitų nuteistųjų ir pareigūnų dėl buvimo šios tarybos nariais nepatiria, jaučiasi saugūs bei yra palaikomi kitų nuteistųjų, kurie kreipiasi į tarybos narius su įvairiais pasiūlymais, prašymais ar skundais. Nuteistųjų kolektyvo tarybos nariai taip pat patvirtino, kad kartais sprendžia situacijas ir klausimus susijusius su smurtu tarp nuteistųjų, tačiau sprendžiami klausimai yra susiję tik su konkrečiais smurto atvejais, bet ne su smurto prevencijos klausimais kalėjimo mastu.

5.2.8. Atsižvelgiant į tai, kad pareigūnų atsakomybė dėl netinkamai vykdytų funkcijų yra reikšmingas perteklinio smurto naudojimo prevencijos veiksnys, buvo įvertinta LKT pateikta tarnybinių patikrinimų statistika: 2024 m. Vilniaus kalėjime LKT Imuniteto ir vidaus tyrimų skyrius pradėjo 1 tarnybinį patikrinimą dėl galimo specialiųjų priemonių perteklinio naudojimo, tyrimo metu buvo nustatyta, kad pareigūnai padarė mažareikšmį pažeidimą, todėl nuobaudos nebuvo skirtos; 2025 m. Alytaus kalėjime buvo atliktas 1 tarnybinis patikrinimas dėl pareigūno veiksmų ir buvo nustatyta, kad buvo padarytas formalus pobūdžio mažareikšmis pažeidimas, pareigū-

nui nuobauda nebuvo skirta. Marijampolės kalėjime per 2024–2025 m. laikotarpį nebuvo atliktas nei vienas tarnybinis patikrinimas dėl pareigūnų veiksmų ar galimo specialiųjų priemonių perteklinio naudojimo.

Visų tikrintų kalėjimų administracijos nurodė, kad atvejai, kai siekiant sutramdyti nuteistuosius pareigūnai panaudoja jėgą yra dokumentuojami ir pareigūnai apie tai praneša tarnybiniais pranešimais. Visuose tikrintuose kalėjimuose kalbinti nuteistieji daugumos pareigūnų elgesį vertino teigiamai, tačiau Alytaus kalėjime ir Marijampolės kalėjime kalbinti nuteistieji nurodė, kad yra atskirų pareigūnų ar pamainų, taikančių nepriimtina elgesio modelį – įžeidinėjančių žodžiu, besikreipiančių į nuteistuosius pagal subkultūros kastų sistemą (plačiau žr. šios ataskaitos 2.4 ir 5.1 punktus).

5.2.9. Visų tikrintų kalėjimų administracijos teigė, kad patikrinimų metu kalėjimų sistemoje nebuvo narkotikų plitimo ir vartojimo prevencijos strategijos, kurią būtų pavesta realizuoti. Pastebėtina, kad 2023 m. Seimo kontrolierė Erika Leonaitė yra atkreipusi LKT dėmesį į poreikį užtikrinti, kad visose įstaigose būtų sudarytos arba pagal poreikį atnaujintos bei pagal kompetenciją veiktų Narkotikų kontrolės ir prevencijos komisijos, būtų patvirtinti Narkotikų kontrolės ir vartojimo prevencijos priemonių planai ir vykdoma jų įgyvendinimo priežiūra.⁶³

Visuose tikrintuose kalėjimuose nustatyta, kad su narkotikų vartojimo prevencija susijusi informacija nuteistiesiems būrių informacinėse lentose pateikiama nenuosekliai. Kai kuriuose būriuose buvo skelbiama informacija apie rūkymo ir narkotikų žalą, kituose – pastebėti kvietimai dalyvauti AA ir AN grupėse. Buvo ir tokių būrių, kurių informacinėse lentose šia tema informacijos apskritai nebuvo pateikta.

Apibendrinant, patikrinimų metu nustatyta, kad neformali nuteistųjų subkultūra ir ja grindžiama kastų sistema lemia nuolatinį nuteistųjų, priskiriamų žemesnei kastai, patiriamą psichologinį smurtą ir fizinio smurto grėsmę. Nors visuose tikrintuose kalėjimuose yra sudarytos Smurto prevencijos komisijos ir imamasi tam tikrų smurto prevencijos priemonių, tačiau Smurto prevencijos komisijų veikla yra nenuosekli ir neapimanti ilgalaikių bei tvarių smurto užkardymo ir prevencijos priemonių. Dauguma kalbintų nuteistųjų nežino kur kreiptis pagalbos dėl patirto

---

⁶³ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos 2023 m. gegužės 2 d. ataskaita Nr. NKP-2023/1-2 „Dėl hepatito B, hepatito C, tuberkuliozės, ŽIV/AIDS ir lytiškai plintančių infekcijų prevencijos ir šių ligų gydymo prieinamumo laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietose“, 7.2.2 papunktis.

smurto ar jo rizikos arba bijo kreiptis pagalbos dėl subkultūros taisyklių, kontaktiniai pareigūnai ir psichologai dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo neturi galimybių koordinuoti ir nuosekliai įgyvendinti smurto prevencijos ir subkultūros užkardymo priemonių, taip pat trūksta šviečiamosios veiklos ir aiškios informacijos apie pagalbos galimybes. Nepakankamas Nuteistųjų kolektyvų tarybų įtraukimas į subkultūros mažinimo procesus ir nuoseklios narkotinių medžiagų vartojimo ir plitimo prevencijos strategijos trūkumas taip pat prisideda prie sunkumų užkardant smurtą ir jo riziką. Konstatuotina, kad tokių sąlygų ir aplinkybių visuma neigiamai veikia nuteistųjų orumą, fizinį ir psichologinį saugumą bei kelia riziką pažeisti teisę į apsaugą nuo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ir žeminančio elgesio ir baudimo.

5.3. Dėl kalėjimų personalo kompetencijų ugdymo

5.3.1. Pagal Europos kalėjimų taisyklių 66 punktą, tiesiogiai su nuteistaisiais dirbantys darbuotojai turi būti mokomi metodų, leidžiančių kuo mažiau naudoti jėgą agresyvių kalinių sulaikymui.⁶⁴

LKT teigimu, visų tikrintų kalėjimų pareigūnams ir darbuotojams 2024–2025 m. LKT Kompetencijų ugdymo valdyba organizavo mokymus, skirtus kelti darbuotojų kvalifikaciją smurto rizikos valdymo bei prevencijos srityje.⁶⁵ Įvertinus LKT pateiktus duomenis, nustatyta, kad 2024–2025 m. LKT Kompetencijų ugdymo valdybos organizuotuose mokymuose, seminaruose, renginiuose skirtuose kelti darbuotojų kvalifikaciją dalyvavo nemažas skaičius tikrintų kalėjimų darbuotojų. Kartu pastebėtina, kad buvo organizuoti tik du mokymai, susiję su smurto prevencija ir konfliktų valdymu – „Konfliktą mažinančio bendravimo pagrindai“ ir „Baziniai savižudybių prevencijos mokymai“. Pareigūnai taip pat sprendė bausmių vykdymo sistemos pareigūnų gebėjimo veikti situacijose, susijusiose su psichinės prievartos ir šaunamojo ginklo naudojimu, vertinimo testą ir dalyvavo Seimo kontrolierių įstaigos mokymuose dėl žmogaus teisių užtikrinimo bausmių vykdymo sistemoje.

---

⁶⁴ Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules, adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006, at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies and revised and amended by the Committee of Ministers on 1 July 2020 at the 1380th meeting of the Ministers' Deputies.

⁶⁵ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2025 m. rugpjūčio 4 d. raštu Nr. 1S-5656 „Dėl informacijos pateikimo“ Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija.

Pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 16 punktą, psichologas baudmės atlikimo (suėmimo vykdymo) vietų darbuotojams turi teikti metodinę pagalbą dėl smurto rizikos valdymo. Patikrinimų metu kalbinti kalėjimų psichologai informavo, kad metodinę pagalbą kalėjimų pareigūnams ir darbuotojams teikia LKT psichologas. Remiantis LKT Personalo valdymo skyriaus psichologo pareigybės aprašymu, šias pareigas einantis darbuotojas, be kita ko, vykdo psichologinį konsultavimą profesinės veiklos gerinimo klausimais, dalyvauja rengiant ir įgyvendinant mokymo ir prevencines programas bei projektus, susijusius su LKT pareigūnų ir darbuotojų veiklos tobulinimu, psichologinio atsparumo psichosocialiniams rizikos veiksniams stiprinimu ir palankaus psichologinio mikroklimato darbe kūrimu, pagal kompetenciją organizuoja ir veda tarnybinius mokymus LKT pareigūnams ir darbuotojams bendravimo, streso ir konfliktų valdymo bei kitomis psichologinėmis temomis.

LKT informavo, kad LKT Personalo valdymo skyriaus psichologė teikia metodinę pagalbą dėl smurto rizikos valdymo – kalėjimų pareigūnams bei darbuotojams iki patikrinimų datų per 2025 m. iš viso suteikta 18 individualių konsultacijų ir vestas vienas užsiėmimas su smurtu susijusių problemų sprendimo tema.

Anot LKT, kalėjimų pareigūnams ir darbuotojams taip pat buvo parengtas informacinis naujienlaiškis, skirtas smurto prevencijai. Susipažinus su naujienlaiškiu, pastebėta, kad jame pateikta informacija apie smurto ir priekabiavimo prevencijos politiką LKT, nukreiptą į pareigūnų apsaugą nuo smurto ir priekabiavimo. Nors šios politikos įgyvendinimas LKT vertintinas kaip teigiama ir reikšminga praktika pareigūnų atžvilgiu, tačiau šiuo atveju Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 16 punkte numatyta metodinė pagalba dėl smurto rizikos valdymo galimai yra interpretuojama per siaurai ir neapima metodinės, įskaitant šviečiamosios, informacijos ir pagalbos dėl smurto rizikos tarp nuteistųjų bei pareigūnų ir nuteistųjų.

Įvertinus patikrinimo metu nustatytas aplinkybes, konstatuotina, kad tikrintų kalėjimų darbuotojams ir pareigūnams yra organizuojami mokymai ir teikiama LKT Personalo valdymo skyriaus psichologės metodinė pagalba ir informacija, tačiau šios priemonės yra fragmentiškos ir nepakankamos siekiant ugdyti nuoseklų ir sistemingą pareigūnų kompetencijų ugdymą smurto rizikos valdymo ir prevencijos srityje.

IV. Rekomendacijos

Seimo kontrolierė, atsižvelgdama į patikrinimų metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu, teikia rekomendacijas atsakingoms institucijoms.

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Spręsti klausimą dėl pakankamų finansinių išteklių, užtikrinančių kalėjimų infrastruktūros atnaujinimą, skyrimo.

2. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai

Siekiant tinkamai užtikrinti nuteistųjų apsaugą, imtis neatidėliotinių priemonių kalėjimų infrastruktūros atnaujinimui bendrabučio tipo patalpas keičiant kamerinio tipo patalpomis, kuriose gyventų pavieniai nuteistieji, taip sukuriant saugesnę bausmės atlikimo aplinką, apsunkinant narkotikų plitimą ir mažinant kriminalinės subkultūros poveikį.

3. Lietuvos kalėjimų tarnybai

3.1. Siekiant šalinti priežastis, lemiančias smurto apraiškas kalėjimuose:

3.1.1. pakeisti Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. sausio 3 d. įsakymo Nr. V-15 „Dėl didžiausio laisvės atėmimo vietose leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, nustatymo“ 1.2 papunktį papildant jame nustatytą minimalų gyvenamąjį plotą tenkantį vienam asmeniui taip, kad jis atitiktų bent CPT rekomenduojamus minimalius standartus (4 m²);

3.1.2. imtis priemonių siekiant užpildyti laisvas SVS pareigūnų pareigybės;

3.1.3. imtis priemonių, kad nuteistieji, kurie nevartoja psichoaktyviųjų medžiagų, būtų apsaugoti ir atskirti nuo aplinkos, kurioje yra platinami ir vartojami narkotikai;

3.1.4. imtis priemonių, kad nuteistieji, kurie dėl atkryčio ar kitų priežasčių nebaigė Psichosocialinės reabilitacijos programos, tačiau nori gydytis priklausomybę nuo psichoaktyviųjų medžiagų, nebūtų gražinami į aplinką, kurioje platinami ir vartojami narkotikai;

3.1.5. rinkti statistiką, kiek nuteistųjų, kuriems paskirtas gydymas metadonu, buprenorfino ir naloksono kombinuotu preparatu, šlapimo mėginiuose aptinkama neteisėtų psichoaktyviųjų medžiagų, ir kiek asmenų, kuriems nėra skirtas gydymas metadonu, buprenorfino ir naloksono kombinuotu preparatu, šlapimo mėginiuose aptinkama šių medžiagų;

3.1.6. kiekviename kalėjime, pagal turimus resursus, sukurti priemonių planą nuteistiesiems, kurie siekia gydytis priklausomybę nuo psichoaktyviųjų medžiagų, tačiau negali patekti į Psichosocialinės reabilitacijos programą ir jiems netinka pakaitinis gydymas metadonu ar buprenorfino ir naloksono kombinuotu preparatu;

3.1.7. imtis priemonių, kad kalėjimų valgyklose maitinimo organizavimas nevyktų *de facto* toleruojant nuteistųjų susiskirstymą į kastas;

3.1.8. užtikrinti, kad tol, kol kalėjimuose yra įsitvirtinusios kastos, „nuskriaustųjų“ kastai priskiriami nuteistieji, nesukeliant jiems papildomo pavojaus, turėtų prieigą prie būriuose esančios būtinos technikos (pavyzdžiui, arbatinukų, šaldytuvų ir pan.).

3.1.9. iš esmės peržiūrėti Kriminalinės subkultūros apraiškų laisvės atėmimo vietų įstaigose mažinimo planą ir sukurti kovos su subkultūros apraiškomis strategiją, kuria vadovautųsi visų kalėjimų administracijos ir pareigūnai, į peržiūros procesą įtraukiant skirtingų kalėjimų administracijas, Nuteistųjų kolektyvų tarybas, kriminologus, nuteistųjų teisių srityje veikiančias nevyriausybinės organizacijas ir kitus ekspertus.

3.2. Siekiant tinkamai užtikrinti galimybes teikti pranešimus apie galimus smurto atvejus ir tinkamą reagavimą:

3.2.1. svarstyti saugių pranešimo kanalų, kurie būtų lengvai ir nemokamai prieinami visiems nuteistiesiems, kuriais būtų galima pranešti apie kitų nuteistųjų ir pareigūnų smurtą, pranešimus būtų galima teikti anonimiškai bei būtų užtikrinamas pranešimą pateikusio asmens konfidencialumas, įrengimą ir diegimą visuose kalėjimuose;

3.2.2. imtis priemonių, kad visose bendrose kalėjimų erdvėse būtų vykdomas vaizdo stebėjimas, nebūtų zonų, kuriose vaizdo stebėjimas nėra vykdomas;

3.2.3. imtis priemonių, kad pareigūnų postai, kuriuose vykdomas stebėjimas vaizdo kameromis, neliktų be priežiūros;

3.2.4. kelti kalėjimuose dirbančių psichologų ir sveikatos priežiūros specialistų kompetencijas reaguojant į galimo smurto atvejus ir teikiant pagalbą nuo smurto galimai nukentėjusiems nuteistiesiems;

3.2.5. konsultuojantis su atsakingais pareigūnais paruošti metodines gaires, skirtas statistinės informacijos apie nuteistųjų patirtus kūno sužalojimus rinkimui bei Suimtųjų ir nuteistųjų sužalojimų ataskaitų pildymui;

3.2.6. konsultuojantis su atsakingais pareigūnais svarstyti elektroninio sužalojimų registro funkcionalumų pakeitimus, siekiant užtikrinti efektyvesnį duomenų apie nuteistųjų patirtus kūno sužalojimus rinkimą, klasifikavimą ir sisteminimą;

3.2.7. svarstyti Sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymos formos (Suiltųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 1 priedas) pakeitimus, keičiant galimybę sveikatos priežiūros specialistams savo nuožiūra pažymėti langelį „Įtariama, kad sužalojimai smurtiniai“ į privalomą pasirinkimą tarp „taip“ arba „ne“;

3.2.8. imtis priemonių, kad kalėjimų sveikatos priežiūros specialistai tinkamai pildytų Sužaloto asmens medicininės apžiūros pažymą (Suiltųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 1 priedas) ir aiškiai suprastų žymos „Įtariama, kad sužalojimai smurtiniai“ prasmę;

3.2.9. svarstyti papildomas priemones, kurios galėtų užtikrinti tinkamą ir savalaikį reagavimą į galimo psichologinio ir kitokio smurto atvejus, kuomet nėra fiksuojami kūno sužalojimai bei užtikrinti tokio pobūdžio smurtą patyrusių arba patiriančių nuteistųjų saugumą.

3.3. Siekiant tinkamai užtikrinti pagalbą nuo smurto nukentėjusiems nuteistiesiems:

3.3.1. atsižvelgiant į CPT rekomendacijas Lietuvai ir konsultuojantis su kalėjimuose dirbančiais asmens sveikatos priežiūros specialistais, atlikti asmens sveikatos priežiūros specialistų po-

reikio kiekviename iš tikrintų kalėjimų vertinimą ir imtis priemonių, kad būtų užpildytos trūkstamos pareigybės, įskaitant gydytojo psichiatro, bendrosios praktikos gydytojo, bendrosios praktikos ir psichikos sveikatos slaugytojo pareigybės;

3.3.2. imtis priemonių, kad kalėjimuose būtų bent po vieną budintį asmens sveikatos priežiūros specialistą nakties metu;

3.3.3. imtis priemonių, kad tikrintuose kalėjimuose būtų užtikrintas pakankamų psichologinių paslaugų prieinamumas visiems sužalojimus patyrusiems ir smurtavusiems nuteistiesiems, pavyzdžiui, kalėjime įdarbinant papildomus psichologus, organizuojant psichologo paslaugų teikimą pasitelkiant išorės paslaugų teikėjus, efektyvinant psichologinių paslaugų teikimo procesą;

3.3.4. imtis priemonių, kad smurtą patyrusiems nuteistiesiems būtų organizuojama jų poreikius atitinkanti psichologinė pagalba ir svarstyti klausimą dėl specialios programos ar metodikos, skirtos dirbti su smurtą kalėjimuose patyrusiais asmenimis sukūrimo ar įsigijimo poreikio ir galimybių;

3.3.5. užtikrinti, kad nuteistiesiems būtų sudaryta galimybė telefonu bendrauti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis;

3.3.6. imtis priemonių, kad būtų aiškiai apibrėžta psichologų informavimo apie smurtinius incidentus ir juose dalyvavusius asmenis tvarka, siekiant, kad psichologinė pagalba šiuose incidentuose dalyvavusiems nuteistiesiems būtų pasiūlyta nedelsiant ir organizuojama pagal kiekvieno nuteistojo individualų poreikį;

3.3.7. imtis priemonių, kad nuteistiesiems būtų sudaryta galimybė psichologinės pagalbos kreiptis į pasirinktą psichologą;

3.3.8. užtikrinti, kad seksualinio smurto ir smurto prieš pažeidžiamas grupes atvejais, medicinos ir psichologinė pagalba būtų organizuojama atsižvelgiant į smurtą patyrusių nuteistųjų pažeidžiamumą ir jų individualius poreikius, ir specialistai turėtų žinių, kokia pagalba šiems asmenims yra reikalinga;

3.3.9. imtis priemonių, kad visi kalėjimuose dirbantys psichologai žinotų, kokių veiksmų jie tu-

rėtų imtis pastebėję požymius, kad jų konsultuojamas (vertinamas) nuteistasis kalėjime gali-
mai patyrė smurtą ar patiria smurto riziką.

3.4. Siekiant tinkamai užtikrinti smurto prevencijos organizavimą ir vykdymą kalėjimuose:

3.4.1. imtis priemonių, kad visose tikrintose įstaigose pirmą kartą laisvės atėmimo bausmę
atliekantys nuteistieji būtų kaip įmanoma labiau atskirti nuo ne pirmą kartą laisvės atėmimo
bausmę atliekančių nuteistųjų;

3.4.2. imtis priemonių, kad įgyvendinant nuteistųjų iškėlimo iš Pritaikyto būrio procedūrą, būtų
atsižvelgiama į nuteistojo patirto smurto įkalinimo įstaigoje istoriją ir būtų priimami atitinkami
sprendimai, užtikrinantys nuteistojo saugumą po iškėlimo;

3.4.3. imtis priemonių psichosocialinės reabilitacijos programos būrio įrengimui ir reikiamų
specialistų pritraukimui Alytaus kalėjime;

3.4.4. tęsti SANS būrio Alytaus kalėjime steigimo procesus ir informuoti Seimo kontrolierę apie
šio būrio įrengimų procesų užbaigimą bei nuteistųjų apgyvendinimą;

3.4.5. imtis priemonių, kad Marijampolės kalėjimo SANS būryje dienos metu būtų užtikrintas
nuolatinis kalėjimo personalo buvimas;

3.4.6. imtis priemonių, kad visuose kalėjimuose atliekant nuteistųjų apgyvendinimo procedūrą
būtų atsižvelgiama į nuteistųjų pažeidžiamumą, kaip jis suprantamas pagal Suimtųjų ir nuteis-
tųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašą, o surinkta informacija
būtų fiksuojama;

3.4.7. imtis strateginių ir praktinių priemonių, kad žemiausiajai neformalios nuteistųjų subkul-
tūros kasta priskiriami nuteistieji (atliekantys bausmę už seksualinius nusikaltimus) bei nuteis-
tieji, kurie kreipėsi pagalbos į kalėjimų pareigūnus ar darbuotojus ir dėl to patiria smurto iš kitų
nuteistųjų riziką, būtų kaip įmanoma labiau apsaugoti nuo neformalios nuteistųjų subkultūros
žalos ir smurto grėsmės;

3.4.8. imtis priemonių, kad kalėjimų darbuotojams, tiesiogiai dirbantiems su nuteistaisiais, bent
kartą per metus būtų organizuojami mokymai diskriminacijos prevencijos, pagarbios komuni-
kacijos, nuteistųjų subkultūros atpažinimo ir šalinimo, įvairių smurto formų žalos temomis;

3.4.9. reguliariai priminti kalėjimų darbuotojams, tiesiogiai dirbantiems su nuteistaisiais, apie įžeidus verbalinio elgesio netoleravimą;

3.4.10. atlikti Smurto prevencijos komisijų veiklos vertinimą visuose kalėjimuose ir sukurti Smurto prevencijos komisijos veiklos gaires, kurios leistų šioms komisijoms atlikti nuoseklų darbą: spręsti konkrečius smurto atvejus kalėjime, analizuoti pareigūnų veiksmus ir formuoti strategines, nuoseklias ir ilgalaikes smurto prevencijos priemones viso kalėjimo mastu ir atskirais smurto atvejais;

3.4.11. atlikti kalėjimų viršininkų organizuojamų pavaldžių darbuotojų pasitarimų, kaip jie yra suprantami pagal Suimtųjų ir nuteistųjų smurtinio elgesio prevencijos ir sužalojimų tyrimo tvarkos aprašo 11 punktą, darbo vertinimą ir atsižvelgiant į rezultatus imtis atitinkamų priemonių, kad būtų užtikrintas šių pasitarimų reguliarumas ir darbo nuoseklumas siekiant ilgalaikių ir tvarių smurto prevencijos kalėjimuose tikslų;

3.4.12. imtis priemonių, kad kalėjimų būrių kontaktiniai pareigūnai ir kalėjimų psichologai reguliariai vykdytų individualias ir grupines konsultacijas, šviečiamuosius pasitarimus / seminarus visiems būrio nuteistiesiems dėl smurto ir neformalios nuteistųjų subkultūros bei jos žalos, kurių metu būtų supažindinti su informacija, kur gali kreiptis patiriant smurtą ar jo grėsmę;

3.4.13. imtis priemonių ir užtikrinti, kad kalėjimų būrių kontaktiniams pareigūnams ir psichologams LKT reguliariai suteiktų ir atnaujintų įvairią metodinę informaciją, taip pat šviečiamąją informaciją įvairiais formatais (lankstinukai, leidiniai, tyrimai ir pan.), kuri kalėjimų būrių kontaktiniams pareigūnams ir psichologams padėtų vykdyti konsultacijas ir šviečiamuosius užsėdimus su nuteistaisiais dėl smurto, neformalios nuteistųjų subkultūros žalos;

3.4.14. imtis priemonių, kad tikrintuose kalėjimuose būtų sutvarkytos nuteistiesiems prieinamos informacinės lentos: informacija peržiūrėta ir esant poreikiui būtų atnaujinama reguliariai, taip pat imtis priemonių, kad ant visų informacinių lentų būtų informacija apie nuteistųjų galimus veiksmus patyrus smurtą bei smurto prevenciją apimanti ir neformalios subkultūros žalą padengianti informacija, taip pat informacija apie priklausomybių nuo narkotinių ir kitokių medžiagų žalą ir galimus nuteistųjų veiksmus, siekiant gydytis priklausomybę (-es);

3.4.15. imtis priemonių, kad tikrintuose ir kituose kalėjimuose Nuteistųjų kolektyvų tarybos reguliariai, kaip numatyta Kriminalinės subkultūros apraiškų mažinimo plano 28 punkte, būtų įt-

rauktos į neformalios subkultūros mažinimo procesus ir su įgaliotu pareigūnu reguliariai aptartų galimas subkultūros mažinimo priemonės;

3.4.16. imtis neatidėliotinų ir strateginių priemonių, skirtų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir plitimo prevencijai kalėjimuose ir užtikrinti, kad šios priemonės sistemingai ir nuosekliai būtų įgyvendinamos visuose LKT kalėjimuose;

4. Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 6 dalimi, šios ataskaitos IV skyriuje įvardyti subjektai privalo išnagrinėti Seimo kontrolieriaus jiems skirtas rekomendacijas bei konsultuotis su Seimo kontrolieriais dėl rekomendacijų galimų įgyvendinimo priemonių. Informacija apie rekomendacijų išnagrinėjimą Seimo kontrolierių įstaigai pateikiama vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalimi nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, bet **ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijų gavimo dienos.**

Seimo kontrolierė,
Seimo kontrolierių įstaigos vadovė

dr. Erika Leonaitė